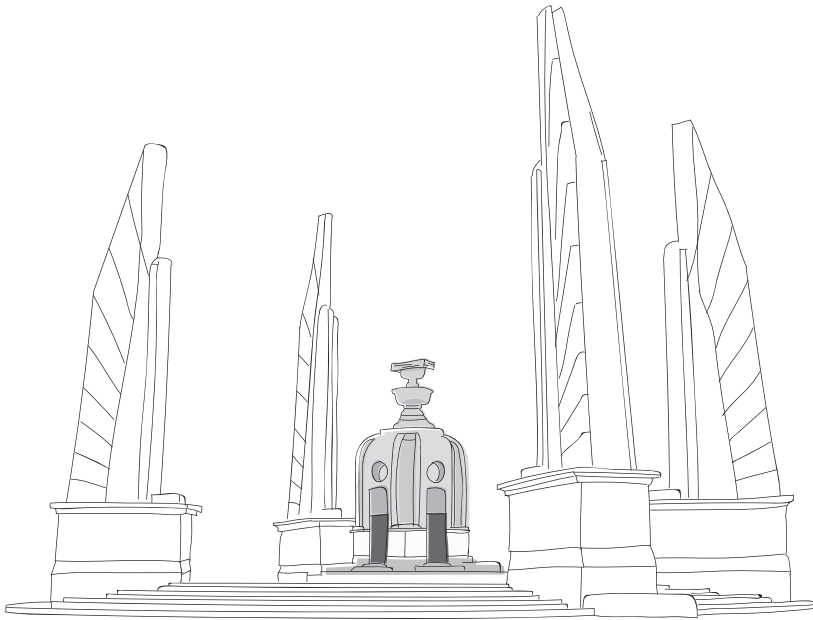

ในหลวงรัชกาลที่ กับ 14 ตุลา 9

“เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์”

พล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร

ปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2560 : มุานี 14 ตุลา

ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับ 14 ตุลา

เหตุการณ์ในกรุงรัตนโกสินทร์

พล.ต.อ.วลีษฐ เดชกุญชร

ISBN	978-616-91860-6-9
พิมพ์ครั้งแรก	พฤศจิกายน 2560
จำนวน	2,000 เล่ม
บรรณาธิการเล่ม	นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์, รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์ สันติสุข โสภณสิริ, สุนี ไชยรส
เลขานุการ	เศรษฐวัฒน์ สุรินทร์คำ
ออกแบบปกและรูปเล่ม	โรงพิมพ์เดือนตุลา
ผู้จัดทำ	มูลนิธิ 14 ตุลา เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 0-2622-1014-5 โทรสาร 0-2622-1016 อีเมล oct14_f@hotmail.com เว็บไซต์ www.14tula.com
พิมพ์ที่	บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด เลขที่ 39/205-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 แขวงสนามบิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0-2996-7392-4 โทรสาร 0-2996-7395
จัดจำหน่ายโดย	บริษัท ชนนิยม จำกัด เลขที่ 244/539 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 โทรศัพท์ 0-2970-5759, 0-2970-6586
ราคา	150 บาท
สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ.2560	

เนื้อหาของปาฐกถาเป็นความคิดเห็นอิสระของผู้เขียน มูลนิธิ 14 ตุลา ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป
ผู้ประสงค์จะนำข้อความใด ๆ ไปพิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เขียนก่อน
ยกเว้นเพื่อการศึกษาอ้างอิงทางวิชาการ

สารบัญ

คำนำ

- 5 -

ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับ 14 ตุลา

- 9 -

เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์

- 33 -

ประวัติ พลตำรวจเอก วสิษฐ เดชกุญชร

- 119 -

อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ และมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

- 122 -

คำนำ

ในการพิจารณาหัวข้อปาฐกถา 14 ตุลา ปีนี้ คณะกรรมการมูลนิธิ 14 ตุลา เห็นเป็นเอกฉันท์อย่างรวดเร็ว เมื่อมีผู้เสนอว่าควรพูดถึงเรื่อง “ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับ 14 ตุลา” เพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรง “ดื่บร้อน” ให้แก่บ้านเมือง และนิสิตนักศึกษาประชาชนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ด้วยพระบารมี

ต่อมา เมื่อมีการพิจารณาองค์ปาฐก คณะกรรมการมูลนิธิก็เห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์อย่างรวดเร็วเช่นกัน เมื่อมีผู้เสนอว่าผู้ที่ควรเป็นองค์ปาฐก คือ พล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร เพราะเป็นนายตำรวจที่มีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์วันนั้น และเคยเขียนบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวเนื่องกับวันนั้นไว้อย่างละเอียด ในหนังสือชื่อ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” บัดนี้เหตุการณ์ผ่านไป แล้ว 44 ปี เราน่าจะได้ฟัง “ปากคำประวัติศาสตร์” จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยตรงท่านนี้อีกครั้ง ในขณะที่บุคคลท่านนี้ยังมีชีวิตอยู่ และมีหลักฐานว่าท่านยังมีบทบาทในสังคม และยังเขียนหนังสืออยู่เป็นประจำแม้สังขารจะล่วงเข้าสู่วัยชราแล้ว

และพวกเราที่ไม่ผิดหวังเลย

โดยการรักษาสภาพอย่างดีเยี่ยม และโดยความมั่นคงอยู่ในศีลในสัตย์ ในวัยย่างเข้า 88 ปี พล.ต.อ. วสิษฐ เดชกุญชร สามารถแสดงปาฐกถา ได้อย่างสง่างาม และอย่างน่าอัศจรรย์ด้วยการเดินทางมาล่วงหน้า ก่อนเวลาเริ่มตรงเวลา และเลิกตรงตามเวลาที่กำหนด สามารถพูดจากความทรงจำ

โดยไม่ต้องมีโน้ตตรงหน้า เสนอเนื้อหาสาระสำคัญได้อย่างกระชับ ชัดเจน คำพูดแต่ละประโยคสามารถถอดเทปออกมาพิมพ์เผยแพร่ได้โดยแทบจะไม่ต้องแก้ไขเลย

ยังปรากฏภาพทั้งดงามในวันที่ 14 ตุลาคมปีนี้ คือ ภาพความสนิทสนมรักใคร่ไมตรีจิตระหว่าง องค์ปาฐก กับคนต่างวัยที่เคยร่วมเหตุการณ์วิฤตครั้งนั้นมาด้วยกัน เช่น ชัยวัฒน์ สุรวิชัย หนึ่งใน “13 กบฏ” และ ประสาร มฤคพิทักษ์ ตัวจักรสำคัญที่ทำให้เกิดการชุมนุมต่อต้าน “ทรราชย์” จนนำไปสู่เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ 14 ตุลา รวมทั้งคนสำคัญในภาคประชาสังคมรุ่นต่อมาอย่าง รสนา โตสิตระกูล เป็นต้น

เพื่อให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์สำหรับปาฐกถา 14 ตุลา ปีนี้ จึงได้นำ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” ของ พล.ต.อ.วสีษฐ เดชกุญชร มาตีพิมพ์ไว้ด้วย เอกสารดังกล่าวผู้เขียนเขียนขึ้นในลักษณะ “สดๆ ร้อนๆ” ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ในช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2516 รวมเล่มครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์พิษณุใน เดือนธันวาคม 2516 และตีพิมพ์อีกครั้งโดยสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น เมื่อ พ.ศ. 2533

โดยที่เขียนขึ้น “สดๆ ร้อนๆ” และเป็นเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของประชาชนอย่างกว้างขวาง ข้อความใดที่อาจคาดเคลื่อนจึงมีการท้วงติง ซึ่งผู้เขียนก็ได้มีการพิจารณาแก้ไขโดยหลักการสำคัญตามที่ผู้เขียนได้ชี้แจงไว้ในคำนำฉบับรวมเล่มครั้งแรก นั่นคือ

บัดนี้ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” ก็ได้เป็นเล่มสมบูรณ์ อยู่ในมือของท่านแล้ว ขอท่านผู้อ่านได้โปรดสังเกตเอาเองเถิดว่า ข้อเขียนของผมตอนใดเป็นข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ที่ผมได้รู้

เห็นมาด้วยตนเอง ตอนใดเป็นเหตุการณ์ที่ผมรับฟังหรือสันนิษฐาน และตอนใดเป็นทัศนะส่วนตัวของผม และได้โปรดพิจารณาว่าผมพยายามเพียงใดที่จะแยกทั้งสามสิ่งออกจากกันให้ชัดเจน หรือผมพยายามบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างไรหรือไม่

ข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์อยู่ในตัวเอง ไม่มีผู้ใดสามารถจะปรุงแต่งหรือบิดเบือนได้ไม่ว่าใครจะอยากได้ยินหรือไม่อยากได้ยิน ไม่ว่าใครอยากจะยอมรับหรือไม่อยากจะยอมรับ เพราะฉะนั้นผมจึงจะแก้ไขสิ่งที่ผมเห็นหรือประสบมาด้วยตนเองไม่ได้

เหตุการณ์ที่ผมได้รับฟังมาหรือสันนิษฐานนั้น แม้ว่าจะพยายามกระทำด้วยเหตุผล แต่ก็อาจจะผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นเมื่อมีผู้ทักท้วงหรือชี้ให้เห็นความจริง และผมเชื่อว่าผู้นั้นรู้ความจริงแน่นอนผมก็พร้อมที่จะแก้ไข และถ้าหากเสียหายแก่ผู้ใด ผมก็จะขอภัยผู้นั้น

ส่วนทัศนะส่วนตัวของผมนั้น ผมจะด้วยความบริสุทธิ์ใจ อาศัยความรู้และวิจารณ์ญาณของตนเป็นหลัก ซึ่งก็ไม่จำเป็นจะต้องตรงกับผู้อื่นเสมอไป ผมจะยอมรับว่าทัศนะของผมไม่ถูกต้อง ก็ต่อเมื่อผมเห็นว่าทัศนะของผู้อื่นสมเหตุสมผลกว่า แต่การยอมรับเช่นนั้นเป็นสิทธิอันสมบูรณ์ของผมเช่นเดียวกับของนักเขียนทั่วไป ผมจะไม่ยอมเป็นอันขาดที่จะให้ผู้ใดมาขู่กรโชกให้ผมเปลี่ยนแก้ ทรศนะของผม ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นรัฐบาลชุดใด หนังสือพิมพ์ฉบับใด นักเขียนคนใด หรือหน่วยปฏิบัติการจ้องเฝ้าจ้องกรรมหน่วยใด

ถ้าหากว่าเราตีราคาสิทธิเสรีภาพกันอย่างสูงส่งจนกระทั่ง
เรายอมบาดเจ็บและเสียชีวิตเพื่อแลก และจนกระทั่งได้สิทธิ
เสรีภาพนั้นมาแล้วเช่นนี้ ก็ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องเริ่มต้นแสดง
ความเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกันเสียที การดูหมิ่นหรือ
คุกคามสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเท่ากับเป็นการเริ่มต้นยุคของความ
กดขี่ข่มเหงที่เราภูมิใจหนักหนา ว่าเราเพิ่งจะทำลายลงได้สำเร็จ
และใครจะยอมก็ยอมเถิด ผมไม่ยอม

หลักการของ พล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร ตามที่ยกมา เป็นหลัก
การสำคัญและเป็นส่วนสำคัญของจิตวิญญาณ 14 ตุลา 2516

ด้วยจิตคารวะ
นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานมูลนิธิ 14 ตุลา

ปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2560

ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับ 14 ตุลา

โดย... พล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร

วันเสาร์ที่ 14 ต.ค. 2560 ณ ห้องประชุม 14 ตุลา

ท่านประธานมูลนิธิ 14 ตุลา และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ก่อนอื่นต้องขอขอบพระคุณที่ให้เกิดดิฉันมาพูดเรื่องที่ผมลืมไป เยอะแยะแล้ว แล้วก็มาเชิญผมตอนผมอายุย่างเข้า 88 ปี เพราะฉะนั้นท่านก็จะได้เห็นอาการของคนแก่หลาย ๆ อย่างด้วยกัน อย่างที่เลี้ยงไม่พังก็คือว่า เนื่องจากคอกหอยมันแก่แล้วนะครับ คือแก่อายุเท่า ๆ กับตัวผม เมื่อแก่มันก็ใช้ไม่ได้เหมือนเมื่อก่อน ท่านจะได้ยินผมเสียงหายไปบ้าง ไอบ้าง กระแอมบ้าง ต้องขอประทานโทษล่วงหน้าไว้ด้วย

อย่างที่ผมแนะนำได้เรียนให้ทราบแล้วว่า วันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้นผมมีตำแหน่งเป็นนายตำรวจราชสำนักประจำ หน้าที่ของผมไม่ได้เกี่ยวกับการบ้านการเมือง หน้าที่ผมเกี่ยวกับการถวายความปลอดภัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้นเอง แต่ท่านก็คงจะทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนั้น ท่านเลี้ยงการเมืองไม่พนัก เพราะว่าท่านเป็นพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นพระประมุขของประเทศ แล้วก็ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับรัฐบาลนั้นก็เป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติตามปกติ เป็นเรื่องบังคับ หลีกเลี้ยงไม่ได้

ท่านที่ศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองของไทยคงจะจำได้ว่าบ้านเรานั้น แม้จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ก็มีอุบัติเหตุทางการเมืองเกิดรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่า แล้วส่วนมากรัฐประหารซึ่งเป็นการยึดอำนาจก็ทำโดยผู้ที่ถืออาวุธคือ “ทหาร”

ทหารผลักดันขึ้นมาปกครองบ้านเมืองจนกระทั่ง แทนที่บ้านเมืองจะเจริญก้าวหน้า แต่บ้านเมืองก็ย่อยยับครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ครั้งที่เกิดรัฐประหารขึ้น ผู้ที่ยึดอำนาจได้นั้น เพื่อจะให้ถูกต้องกับรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เป็นรัฐบาลที่ถูกกฎหมายก็จะต้องวิ่งไปหาพระมหากษัตริย์ ในที่นี้ก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วท่านก็ต้องเป็นผู้ที่ทำให้รัฐบาลนั้นเกิดความถูกต้องตามกฎหมายขึ้นมาโดยไม่มีทางเลือก

มักจะมีผู้ที่ไม่เข้าใจแสดงความข้องใจ สงสัยอยู่เสมอๆ ว่าเมื่อรัฐบาลยึดอำนาจวิ่งเข้าไปหา ถ้าหากว่าท่านไม่พระราชทานความถูกต้องตามกฎหมายให้รัฐบาลนั้นก็เจ๊งไ้รีไปเล่า? มันไม่ได้ง่ายอย่างนั้นครับ เพราะคนที่วิ่งเข้าไปขอพระราชทานความถูกต้องของรัฐบาลเป็นคนถืออาวุธ ถ้าหากว่าท่านปฏิเสธก็แน่นอนเหลือเกินว่ามันจะต้องเกิดการต่อสู้กัน ปะทะกันขึ้น เขาชนะอยู่แล้วเพราะยึดอำนาจไว้เรียบร้อยแล้ว ใครจะมาต่อสู้กับเขาอีก ท่านไม่มีทหาร ไม่มีกองทัพ ท่านดำรงตำแหน่งเป็นจอมทัพตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็ต้องถือว่าเป็นตำแหน่งที่เป็นเกียรติเฉย ๆ อำนาจในการบังคับบัญชาไม่มี นี่เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมหลังจากรัฐประหารแล้วรัฐบาลที่เกิดขึ้นโดยการรัฐประหารจึงเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายเสมอมา

เมื่อเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลก็เป็นไปแบบที่ค่อนข้างจะตึงเครียด รัฐบาล

ทหารชุดต้นๆ ยึดอำนาจได้แล้วเกือบจะไม่เห็นความสำคัญของพระมหากษัตริย์เลย ตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นต้นมา แม้ว่าจะแสดงความเคารพ แต่ก็เคารพแต่ปาก ในทางปฏิบัตินั้นปรากฏว่ามีการกระทบกระทั่งขัดแย้งกันระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลตลอดมา

แล้วก็มาถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่รัฐบาลเริ่มจะฟังพระเจ้าแผ่นดินมากขึ้น และก็เราได้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นผู้ที่ทรงเห็นการณ์ไกล ท่านทรงสามารถที่จะประนีประนอมกับรัฐบาล ในขณะเดียวกันท่านก็ทรงเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการพัฒนาประเทศมากขึ้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ จนกระทั่งในที่สุดบัดนี้เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า 70 ปีของการครองราชย์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเป็นมหาราชองค์หนึ่ง ที่ทรงทำความเจริญ มั่นคง ให้แก่บ้านเมืองและประชาชนได้มีความสุขอย่างที่ได้เห็นกันในปัจจุบัน

เดือนตุลาคม 2516 เป็นเดือนวิกฤตของเมืองไทย ในขณะนั้นท่านที่อายุน้อยอาจจะจำไม่ได้หรือไม่รู้ แต่คนที่อายุมากพอๆ กับผม หรือไล่ๆ กับผมคงจะรู้ทุกคนว่า นอกจากปัญหาบ้านเมืองภายในประเทศแล้ว เรายังมีปัญหาภายนอกคือการคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่กระทำต่อหลายประเทศรวมทั้งเมืองไทยด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ที่ทำให้เกิดคอมมิวนิสต์ในเมืองไทย ลำพังแต่เมืองไทยเอง คอมมิวนิสต์อาจจะไม่มีเลยก็ได้ แต่เพราะเหตุว่าสหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูกับสหภาพโซเวียต และเป็นศัตรูกับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศใหญ่ 2 ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์

ระบอบคอมมิวนิสต์ทำท่าว่าจะขยายออกไปยังประเทศต่างๆ แล้วอเมริกาก็กลัวตัวเองจะเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ แล้วจะเสียโลกให้กับค่ายคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้นอเมริกาจึงดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์ แล้วนโยบายอันนี้เองที่รัฐบาลของประเทศเล็กๆ น้อยๆ รับเอามาหรือถูกบังคับให้รับเอามาใช้เพื่อให้เป็นฝ่ายอเมริกา เพื่อจะได้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ รัฐบาลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยนั้นเกือบทุกรัฐบาลเป็นรัฐบาลที่มีนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น รวมทั้งเมืองไทยด้วย เมืองไทยของเรานั้นเริ่มปราบคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ต้นๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2470 - 2480 ขึ้นมาเลย เรามีกฎหมายที่ว่าด้วยคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ แล้วเมื่อรัฐบาลที่เป็นรัฐบาลเผด็จการ การปราบปรามผู้ที่สงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้นจึงกระทำกันบ่อยและบางครั้งก็ใช้ความรุนแรง นักการเมืองที่ถูกสงสัยว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์มักจะถูกจับเป็นผู้ต้องหาบ้าง เป็นจำเลยบ้าง ถูกจับกุมคุมขังเป็นจำนวนไม่น้อย

ในปีพ.ศ.2516 นั้นมีผู้ต้องสงสัยเป็นคอมมิวนิสต์อยู่เป็นจำนวนมาก แม้แต่ว่าจะเป็นการออกเอกสารหรือพูดแสดงความเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล รัฐบาลก็มักจะเหมื่อนนั้นเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 มีนิสิต นักศึกษาจำนวนหนึ่งที่ออกแถลงการณ์ประณามรัฐบาล ใจความของแถลงการณ์ฉบับนั้นที่สำคัญที่สุดก็เป็นการประณามรัฐบาลที่ยึดอำนาจอยู่โดยไม่ยอมคืนประชาธิปไตยให้ประชาชน พุดง่ายๆ ก็เป็นเอกสารที่เรียกร้องรัฐธรรมนูญ นอกจากนิสิต นักศึกษาแล้ว ก็มีผู้อื่นที่ไม่เป็นนิสิต นักศึกษาปนเปกันอยู่ส่วนน้อย

ก่อนวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้จับนิสิต นักศึกษาและผู้ที่ยี่ร่วมกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญไปเป็นผู้ต้องหา แต่

ข้อหาที่ตั้งขึ้นนั้นเป็นข้อหากระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้ที่ถูกจับไปมีจำนวน 13 คนถ้าผมจำไม่ผิด พอถูกจับไปแล้ว ปฏิบัติของนิสิต นักศึกษาก็เริ่มขึ้น เริ่มมีการชุมนุม มีนิสิตจุฬาฯเป็นจำนวนมากร่วมกับนักศึกษาหลายมหาวิทยาลัยด้วยกัน รวมตลอดไปจนกระทั่งถึงนักเรียนระดับอาชีวะในสถาบันซึ่งยังไม่จัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเหมือนสมัยนี้ ทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษาโดยการนำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) เริ่มชุมนุมกันตั้งแต่จำนวนพันเป็นจำนวนหมื่น คนที่ไปร่วมชุมนุมมีมากขึ้น มากขึ้น จนถึงประมาณแสนคน แทนที่รัฐบาลจะรู้สึกว่ามันกำลังจะเป็นสิ่งที่ระงับไม่ได้ แต่รัฐบาลกลับใช้ไม้แข็ง คือเตรียมที่จะปราบนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ชุมนุมกัน ผมไม่ได้อยู่ในกรุงเทพมหานครก่อนวันเกิดเหตุ หน้าที่ของนายตำรวจราชสำนักประจำอย่างหนึ่งคือปฏิบัติตามพระราชประสงค์ พระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ให้ทำอะไร เมื่อใด ต้องทำเมื่อนั้น อาทิตยหนึ่งก่อนที่จะเกิดเหตุ ทรงมีรับสั่งให้ผมไปต่างจังหวัดเพื่อไปเยี่ยมประชาชน ผมก็เดินทางไปจังหวัดที่ผมไปคือจังหวัดในภาคอีสาน ผมไปโดยเครื่องบิน เดินทางกลับมาในวันที่ 13 ตุลาคม 2516 พอมาถึงผมก็รู้ว่ามีชุมนุมกันแล้ว ก็ทำท่าว่าจะบานปลาย ผมพร้อมด้วยนายตำรวจ นายทหารจำนวนหนึ่งจากในวังก็ออกไปดูเหตุการณ์ ผู้แทนนิสิต นักศึกษานั้นเองที่เป็นคนพาไปดูในเหตุการณ์ ขณะนั้นการชุมนุมที่เคลื่อนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปจนถึงลานพระราชวังดุสิตคือลานพระบรมรูปทรงม้า เมื่อตอนเข้าไปผมยังรู้สึกว่าเหตุการณ์คงไม่หนักหนาอะไรเพราะสังเกตดูว่าผู้ชุมนุมนั้นยังชุมนุมโดยสงบ มีที่ทำให้ไม่สบายใจอยู่บ้างก็คือนักเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งมีท่อนไม้ ท่อนเหล็กบ้างวางไว้ข้างตัว เมื่อเสร็จแล้วผมก็กลับเข้าไปในสวนจิตรลดา ตอนเที่ยงของวันที่ 13 ตุลาคมนั่นเอง ผมได้รับคำสั่งให้ไปคอยรับผู้แทนของนิสิต นักศึกษา

ที่จะเข้าไปเฝ้าฯ พระเจ้าอยู่หัว ผมเพิ่งไปรู้ตอนนั้นว่าท่านทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ กรมราชองครักษ์ส่งผมให้ไปคอยรับนิสิตนักศึกษาเหล่านี้ที่ประตูพระวิรุณอยู่เจนตรงกันข้ามกับเขาดินวนา ผมไปคอยอยู่ตั้งแต่เที่ยงจนบ่ายสองโมง จึงมีผู้แทนนิสิต นักศึกษาจำนวนหนึ่งมาถึงที่ประตู ปรากฏว่ายังไม่ครบ ต้องคอยคนที่ยังไปไม่ถึงอยู่จนกระทั่งถึงบ่ายสี่โมงจึงได้ไปกันครบ ขาดไปคนหนึ่ง คือคุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล เดียวนี้ท่านเป็นอาจารย์ ผมก็นำผู้มาแล้วเข้าไปศาลาดุสิตาลัยซึ่งเป็นที่โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ จนกระทั่ง 5 โมงเย็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้เสด็จลง ตอนเสด็จลงแล้ว และนิสิต นักศึกษาเข้าเฝ้าฯ ผมไม่ได้อยู่ในศาลาดุสิตาลัยด้วย ผมอยู่ข้างนอกเพราะฉะนั้นผมจึงไม่ทราบว่าจะรับสั่งว่าอย่างไรบ้าง มารู้ทีหลัง นิสิตนักศึกษาเข้าเฝ้าฯ กันอยู่กระทั่งเกือบๆ 2 ทุ่มถึงได้กลับออกมา เมื่อกลับออกมาก็เป็นหน้าที่ของผมที่จะต้องส่งเขากลับ แต่ขณะที่กำลังจะออกจากสวนจิตรลดา นั้น ผมก็ได้ยินผู้แทนนิสิต นักศึกษาที่ยังอยู่ในวังปรารภขึ้นว่า “เราถูกหักหลังเสียแล้ว” ผมก็เลยสงสัยและถามว่าเกิดอะไรขึ้น เขาก็บอกว่าคุณเสกสรรค์ซึ่งไม่ได้เข้าประชุมด้วย แล้วเป็นผู้ที่ควบคุมการประชุมอยู่ข้างนอกได้ทำผิดข้อตกลง

คือตกลงกันว่าจะไม่เคลื่อนประชาชนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปที่ลานพระราชวังดุสิต เพราะเขาเป็นห่วงกันว่าถ้าไปถึงตรงนั้นแล้วอาจจะเลยมาจนกระทั่งถึงสวนจิตรลดา ซึ่งเขาไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เมื่อพูดกันไม่รู้เรื่องและเหตุการณ์ก็ทำท่าว่าจะไม่สงบ แต่จะบานปลาย พวกผู้แทนนิสิต นักศึกษาก็ไม่ยอมออกจากวัง ผมก็ต้องรับหน้าที่ออกไปตามคุณเสกสรรค์ให้เข้ามาในวัง เนื่องจากมันนานแล้วนะครั้นอาจจะนึกไม่ออก แต่ว่าผมจำได้ว่าตอนนั้นผมใช้รถตำรวจกองปราบปราม นำรถผู้แทนนิสิต

นักศึกษาจำนวนหนึ่งไปเพื่อจะไปรับคุณเสกสรรค์ ผู้แทนนิสิต นักศึกษา ไปรอฟล์คดู เมื่อออกไปถึงที่หมายคือลานพระราชวังดุสิต หวังว่าจะไปเจอคุณเสกสรรค์ที่นั่น แต่รถตามกันไม่ทัน คนเยอะเหลือเกิน เลยหลุดรถตำรวจที่ผมนั่งอยู่ไม่ทันรอฟล์คดูที่มีผู้แทนนิสิต นักศึกษานั่ง เมื่อก่อนไม่มีวิทยุและโทรศัพท์มือถือเหมือนสมัยนี้นะครับ เพราะฉะนั้นการติดต่อสื่อสารจึงเป็นไปด้วยความลำบากมาก วิถีหาตัวคุณเสกสรรค์ต้องไปหาโทรศัพท์บ้านหรือวัดที่อยู่ใกล้เคียงแล้วโทรไปอีกเครื่องหนึ่งที่นึกว่าใกล้ตัวคุณเสกสรรค์ได้แต่แล้วก็ไม่สำเร็จ ลงท้ายหลังจากที่หลักๆ เล็กๆ อยู่ เราก็ได้ตัวคุณเสกสรรค์และนำกลับเข้าไปในวัง คุณเสกสรรค์นั้นเนื่องจากพูดติดต่อกันมา 7 วัน 7 คืน จึงพูดเกือบไม่รู้เรื่อง เสียงไม่มีเลย เมื่อไปถึงในวังแล้วก็พบคุณธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเป็นหัวหน้าของฝ่ายที่เข้าใจผิดกันทั้ง 2 คนเถียงกันโดยมีเราที่คอยตะแคงหูฟังว่าเขาพูดอะไรกัน เมื่อรู้ว่าเขาเข้าใจผิดเรื่องไหน เรารู้เหตุการณ์ที่แท้จริง เราก็เป็นคนชี้แจงให้เข้าใจกัน คุณเสกสรรค์ไม่สบายมากถึงขนาดที่ผมต้องไปขอหมอหลวงมาดูอาการแล้วมาฉีดยาให้ ลงท้ายเขาพูดกันรู้เรื่องแต่ขณะที่พูดกันรู้เรื่องนี้ข้างนอกไม่รู้เรื่อง ข้างนอกนั้นมีคนกระซิบบอกผู้แทนนิสิต นักศึกษาที่ยังอยู่ข้างนอกว่าพวกที่อยู่ในวัง “ม่องหมดแล้ว” ผมจำได้ว่าผู้แทนนิสิต นักศึกษาที่อยู่ข้างนอกและที่มีผู้ไปกระซิบว่าพวกที่เข้าไปในวังถูกจัดการหมดแล้วนั่นคือคุณพิรพล ตรียะเกษม ขวั้นนี่เองที่ทำให้คนที่ชุมนุมกันอยู่ที่ลานพระบรมรูปทรงม้าไม่ยอมอยู่ที่เก่า และได้เคลื่อนมาที่หน้าประตูพระวิรุณอุทยานที่สวนจิตรลดา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่คนจำนวนแสนมาชุมนุมกันอยู่หน้าวัง พอเห็นอย่างนั้นผมก็ขอร้องพวกที่อยู่ข้างในที่พูดกันรู้เรื่องแล้ว ขอให้ไปเจรจากับคนข้างนอกหน่อยว่าบัดนี้อะไรๆ มันเรียบร้อยหมดแล้ว

พระเจ้าอยู่หัวประทับพระกระแสงลงมาว่า รัฐบาลยอมแล้วที่จะปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คนและก็ปล่อยแล้ว นอกจากปล่อยยังมีข้อตกลงระหว่าง ผู้แทนรัฐบาลกับฝ่ายผู้แทนนิสิต นักศึกษาเป็นลายลักษณ์อักษรว่าปล่อยผู้ต้องหาแล้ว และจะขอพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ภายใน 20 เดือน แทน 3 ปีตามที่รัฐบาลพูดไว้แต่เดิม

เมื่อขอร้องให้ผู้แทนนิสิต นักศึกษาออกไปชี้แจงกับประชาชนและนิสิต นักศึกษาที่ชุมนุมกันอยู่นอกสนามกว่าคน ผู้แทนนิสิต นักศึกษาบอกว่ากลัวผู้ชุมนุมจะไม่เชื่อ อยากได้คนในวังออกไปด้วยเพราะว่าเป็นคนที่น่าเชื่อถือกว่า คนในวังขณะนั้นมีอยู่ 3 คนที่เป็นผู้ใหญ่ คนหนึ่งคือ ม.ร.ว. ทونغน้อย ทองใหญ่ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สังกัดสำนักราชเลขาธิการ คุณทองน้อยมีส่วนอยู่ในเรื่องการดูแลนิสิต นักศึกษาที่เข้าไปในวังด้วยกันกับผม อีกคนเป็นนายทหารราชองครักษ์คือ พ.อ.เทียนชัย จั่นมุกดา (ตอนหลังท่านได้เป็น พล.อ. ตอนนี้อย่างไปแล้ว) แล้วก็มีผม เราก็บอกเลือกเอา 3 คนว่าจะเอาใคร คุณเสกสรรค์ก็ชี้เอาที่ผม บอกว่าเอาพี่ คงเป็นเพราะเหตุว่าผมเคยเป็นนิสิตจุฬาฯ และผมเขียนหนังสือขาย คนรู้จักผมจากข้อเขียนเยอะ แถมเป็นดาราทีวีด้วย เขาขอให้ผมไป ผมก็ยอม แต่ผมเห็นว่ามันอยู่ในช่วงหน้าสีหน้าขวาน ข้างนอกวังมีแต่คนชุมนุมที่มองตำรวจเป็นปฏิปักษ์ทั้งนั้น ผมออกไปอย่างตำรวจ ดีไม่ดีอาจไม่ได้กลับเข้ามาก็ได้ ผมก็เลยทิ้งปืนที่พกไว้ในวัง วิद्यุที่ควรจะถือไปด้วยก็ทิ้งไว้ในวัง เพราะวิद्यุเป็นเครื่องหมายของราชการ แล้วผมก็ออกไปแต่ตัว คนที่พาผมออกไปยังที่ชุมนุมกันคือ อาจารย์สมบัติ อารังธัญวงศ์ เวทีที่ใช้เป็นที่ปราศรัยของผู้ชุมนุมกันที่หน้าวัง เป็นรถสองแถวคันไม่ใหญ่นัก เขาใช้หลังคาเป็นเวทีที่ชุมนุม ผมก็ปีนบันไดขึ้นไปบนหลังคารถกับ

อาจารย์สมบัติ แล้วเขาก็ให้ผมพูดผ่านเครื่องขยายเสียง เครื่องมือสื่อสารของผมอย่างเดียวในขณะนั้นคือเครื่องขยายเสียง ผมก็ขึ้นไปแล้วก็เอาแถลงการณ์ของสำนักพระราชวัง เรื่องพระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่นิสิตนักศึกษาที่นั่นแหละไปอ่านให้ที่ชุมนุมฟัง โดยสรุปก็อย่างที่เรียนให้ทราบแล้ว พระเจ้าอยู่หัวท่านตรัสยาวและทรงเรียงลำดับเหตุการณ์และตรัสเรื่องความสามัคคีปรองดองของคนไทย ด้วยรายละเอียดทั้งหมดนี้อยู่ในหนังสือ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” ซึ่งผมเป็นคนเขียนและพิมพ์ครั้งแรกในปีพ.ศ.2516 แต่คงไม่มีขายแล้ว ผมอ่านสำเนาพระราชดำรัสให้ทุกคนฟัง แล้วผมก็แถมท้ายว่าเมื่อพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่าอย่างนี้ เหตุการณ์ยุติลงแล้ว บัดนี้รัฐบาลก็ปล่อยผู้ต้องหาแล้ว รัฐธรรมนูญกำลังจะได้อยู่แล้ว ผมคิดว่าสมควรที่พวกเราจะยุติการชุมนุมแล้วกลับบ้านกันได้ ผมว่าพระเจ้าอยู่หัวของท่านทั้งหลายไม่ได้บรรทมมา 7 วัน 7 คืนแล้วเพราะทรงเป็นห่วง ทรงคอยติดตามฟังสถานการณ์ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองอยู่ พอผมพูดจบผู้ชุมนุมก็ตบมือกันเกรียว แล้วก็ไม่มีใครไม่ทราบเป็นต้นเสียงให้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีพร้อมกัน คนเป็นแสนร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเสียงดังกระหึ่ม ทุกคนหันหน้าไปทางพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ผมคุกเข่าแล้วก็ร้องให้ ร้องให้ด้วยความปิติว่าเหตุการณ์ยุติลงได้

แต่ปีติอยู่ได้ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นเอง ตอนที่ผู้ชุมนุมกำลังแยกย้ายกันจะกลับ ผมกำลังปีนลงจากหลังคารถสองแถวก็ได้ยินเสียงระเบิดขึ้นตูมหนึ่ง ปรากฏว่าเป็นนักเรียนอาชีวะคนหนึ่งกระโดดเปิดขวดไวน์ในกระเป๋าล้วระเบิดขึ้นด้วยอุบัติเหตุ ได้รับบาดเจ็บต้องหามกันมาและต้องเรียกหมอ ผมก็นึกว่าอาละ ที่แรกได้ยินเสียงระเบิดก็ใจหายเลย นึกว่ามันจะเป็นสมรภูมิที่หน้าวัง แต่พอรู้ว่าแค่นั้นก็คงนึกว่าไม่มีอะไรมากกว่านั้น แต่ต่อ

มาไม่นานอีกประเดี๋ยวเดียวก็ได้ยินเสียงตุม ตุมตามมาอีก คราวนี้ไม่ใช่
ระเบิดขวดแต่เป็นเสียงระเบิดแก๊สน้ำตา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน
นี้ เกิดขึ้นเมื่อผู้ชุมนุมเลิกแล้ว และกำลังเดินกลับแยกย้ายกันออกทุกทิศ
ผู้ที่ไปประสบเหตุหรือเกิดเหตุปะทะกับตำรวจนั้น เดินจะกลับจากสวน
จิตรลดาไปทางถนนราชวิถี ไปทางอำเภอคูสิต(เดี๋ยวนี้เป็นเขตคูสิต) ผมมา
ทราบทีหลังว่าที่เกิดปะทะกันขึ้นนั้นก็เพราะเหตุว่าตำรวจได้รับคำสั่งให้สกัด
เอาไว้ไม่ให้ประชาชนผ่านไปทางนั้น ผู้ที่สั่งไม่ให้ตำรวจเปิดทางให้ประชาชน
กลับบ้านจนเป็นเหตุให้เกิดการปะทะขึ้นนี้คือ พล.อ.ประจวบ สุนทรากรูร ซึ่ง
ขณะนั้นยศ ตำแหน่งทางทหารท่านเป็นอะไรผมไม่ทราบ แต่ท่านมีตำแหน่ง
ตำรวจคือเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้รับคำสั่งคือ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์
คงชื่น (ต่อมาท่านได้เป็น พล.ต.อ. แล้วได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจ) ขณะนั้น
คุณมนต์ชัย เพิ่งได้รับเลื่อนเป็นผู้ช่วยอธิบดีใหม่ๆ เดิมท่านเป็นผู้บัญชาการ
ตำรวจนครบาล เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้ช่วยอธิบดี ความจริงท่านควรจะ
พ้นเรื่องหน้าวังแล้ว แต่พวกเราไปขอท่านให้อยู่เพราะท่านคุ้นเคยกับชาว
บ้าน นิสิต นักศึกษามากกว่า ลูกชายท่านก็เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ด้วย คุณมนต์ชัยรับคำสั่งจากคุณประจวบสกัดเอาไว้ไม่ให้เกิด
การปะทะกัน แต่ลงท้ายมันก็ปะทะกัน แล้วเมื่อปะทะตำรวจก็ใช้กระบอก
เป็นอาวุธแล้วก็ใช้แก๊สน้ำตา เมื่อเกิดการตีกันขึ้นที่หน้าวังแล้ว ชาวทางปาก
บอกต่อ ๆ กันไปว่าเวลานี้ตำรวจฆ่านักศึกษาอยู่ที่หน้าวัง แค่นั้นเองครับ มัน
ก็เกิดจลาจลกันเริ่มจากที่หน้าวังก่อนแล้วกระจายไปทั่วกรุงเทพมหานคร นั่น
คือที่มาของความมหาวิปโยคที่เกิดขึ้นในเมืองไทยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.
2516 ตอนที่เกิดการตีกันขึ้นแล้ว ผมเองยังนึกว่าผมจะห้ามทัพได้ ผมเข้ามา
อยู่ในสวนจิตรลดาแล้ว ผมก็ขอร้องให้เจ้าหน้าที่เปิดประตูพระราชวังอยู่จน

ให้แล้วผมก็กลับออกไปข้างนอกอีก แล้วก็วิ่งไปด้านที่ตำรวจขวางทางอยู่
ยังไม่ไปถึงเลย ผมก็มองอะไรก็จับไม่เห็นว่า เพราะแก๊สน้ำตามันเข้าทั้งทาง
จมูกและปาก ผมเอาผ้าเช็ดหน้าอุดจมูก น้ำตาไหลพรากเลย วิ่งสวนตำรวจไป
ผ่านแถวตำรวจไป พอถึงนายตำรวจที่กำลังควบคุมตำรวจอยู่เบื้องหลังเขาก็
ทำท่าจะไม่ให้ผมผ่านนะ ผมก็แสดงตัวว่าเป็นใครแล้วขอร้องว่าขอให้ยุติ ให้
ถอนกำลังตำรวจ แล้วก็ขอให้ชี้แจงกับชาวบ้านว่ามันเกิดการเข้าใจผิดอะไร
ขึ้น จะได้เลิกกัน

แต่ปรากฏว่าไม่สำเร็จ นายตำรวจผู้นั้น (ดูเหมือนจะยศ พ.ต.อ. เท่า
ผม) เพียงแต่พยักหน้าเฉยๆ แล้วก็ไม่ได้ทำอะไรขึ้น การปะทะกันที่หน้าวังสวน
จิตรลदानั้นเป็นไปอย่างรุนแรง และมีนิสิต นักศึกษาจำนวนหนึ่งที่เข้าไปที่
ประตูพระวรณอยู่จนขอให้ทหารเปิดประตูรับ แต่ทหารไม่กล้าเปิด

ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสรับสั่งลง
ให้เปิดประตู นิสิต นักศึกษาที่ทะลักเข้าไปในสวนจิตรฯ มีจำนวนประมาณ
2,000 คน ผมก็ยืนรับเขาอยู่ที่นั่น บางคนเข้าไปถึงก็ไปต่อว่าผมว่าหลอกให้
เขาไปถูกตี ผมก็บอกผมไม่รู้เรื่องเลย ผมอยู่กับพวกเขาจะทำอะไรก็ได้

เมื่อทรงทราบวานิสิต นักศึกษาเข้าไปในวังแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็
เสด็จลงพร้อมสมเด็จพระบรมราชินีนาถแล้วก็ทูลกระหม่อม 3 พระองค์
ด้วยกัน (ตอนนั้นพระบรมโอรสาธิราชไม่อยู่) ท่านก็ทรงเยี่ยมผู้ที่เข้าไปในวัง
ในขณะเดียวกันข้างนอกก็ยังมีปะทะต่อสู้กัน คนที่เจ็บส่วนมากก็เป็น
ประชาชนนั่นเอง มีตำรวจได้รับบาดเจ็บบ้างจำนวนหนึ่ง เมื่อเหตุการณ์
กลายเป็นอย่างนั้นแล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จแล้ว เราก็จะให้ฝ่ายทหารเป็นผู้
ที่พยายามระงับเหตุภายนอก แต่ก็เป็นที่สังเกตว่าทหารไม่ค่อยเต็มใจจะทำ
หน้าที่นั้นนัก ผู้แทนนิสิต นักศึกษาจำนวนหนึ่งรับอาสาที่จะไปกับทหารเพื่อ

ไปชี้แจงผู้ชุมนุมที่ยังเหลืออยู่ข้างนอกให้เข้าใจว่าบัดนี้อะไรๆ ก็สงบแล้ว ยุติลงแล้วก็กลับบ้านได้แล้ว ผู้แทนนิสิต นักศึกษาที่บอกว่าทหารไม่ค่อยเต็มใจจะทำแต่ก็พยายามทำและได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง

ในที่สุดการปะทะ การจลาจลก็ดำเนินไปจนถึงตอนกลางคืน ตอนดึก จนกระทั่งถึงรุ่งเช้าจึงค่อยซาลง สาเหตุที่ซาลงนี้เพราะเหตุว่าพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสทางโทรทัศน์ สถานีวิทยุโทรทัศน์เอาเครื่องส่งเข้าไปตั้งถวายเป็นวงเลย แล้วก็พระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งก่อน ก็เป็นการรับสั่งชี้แจงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วให้คนฟังทราบว่าเหตุการณ์ยุติแล้ว รัฐบาลได้ปล่อยผู้ต้องหาแล้ว และสัญญาจะให้รัฐธรรมนูญแล้ว คนที่ดูรายการวิทยุโทรทัศน์ค่านั้นจะเห็นเหมือนกันทุกคนว่า พระพักตร์ของพระเจ้าอยู่หัวเศร้าหมองอย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อนเลย ผมเพิ่งเข้าไปอยู่ในวังได้ 3 ปีในตำแหน่งนายตำรวจราชสำนักประจำ และก็ไม่เคยเห็นพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างนั้น หลังจากรับสั่งแล้ว ผู้ที่ทรงปราศรัยกับประชาชนต่อมาก็คือสมเด็จพระบรมราชชนนี ผมเชื่อว่าการเสด็จออกโทรทัศน์ขอทั้งสองพระองค์นี้เอง ที่ทำให้เหตุการณ์สงบลงในที่สุด ยังเหลือกระแสนกระสายอยู่บ้างตอนรุ่งขึ้นของวันที่ 15 ตุลาคม 2516

บรรดานิสิต นักศึกษาที่ชุมนุมกันอยู่ในวังนั้น ลงท้ายในวังได้จัดรถและออกไปส่งที่จุดต่างๆ จนหมด และจัดอาหารใส่รถไปด้วยสำหรับเขาไปกินระหว่างทาง

แต่ไหนแต่ไรมาพอมิเหตุทำนองนี้ จะต้องมีข่าวลือประหลาดๆ เกิดขึ้นเสมอ ผู้นำนักศึกษาหญิงในตอนนั้น ที่กลายเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังคือ คุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ เข้าไปอยู่ในวังด้วยแล้วขึ้นรถออกไป มีคนมาบอก

ผมว่าคุณเสาวนีย์โดนยิงแสบหน้าและตาย ผมนึกว่าเดี่ยวเรื่องมันจะไปกันใหญ่ และตามออกไปดูด้วยตัวเอง ปรากฏว่าเจอคุณเสาวนีย์ยังอยู่ในรถ และรีบร้อย พอนักศึกษาออกหมดแล้วในวังเรียกว่าไม่มีปัญหาอะไรต่อไปอีก แต่หน้าที่ของผมก็ยังไม่หมด ผู้แทนนิสิต นักศึกษายังขอให้ผมอยู่ด้วย เพื่อจะเป็นตัวกลางเจรจาระหว่าง เขา กับ ทหาร กับ ในวัง ผมก็ออกไปกับผู้แทนนิสิต นักศึกษาแล้วจึงเห็นด้วยความอกสั่นขวัญหายว่า การเจรจาของผู้แทนนิสิต นักศึกษา กับประชาชนที่อยู่ข้างนอกไม่ค่อยจะได้ผลเพราะเขาไม่เชื่อ แม้จะอ้างแล้วว่าผมมาจากในวัง เขาก็ยังไม่ค่อยเชื่อ แต่ลงท้ายเหตุการณ์ก็ค่อยๆ คลี่คลายลง จนกระทั่งเกือบจะเรียบร้อย กรุงเทพมหานครสงบแล้ว แต่ในต่างจังหวัดยังไม่สงบ

เช้าวันที่ 15 ตุลาคม 2516 มีข่าวทางวิทยุว่ามีนักเรียนมัธยมโรงเรียนประจำจังหวัดสมุทรปราการไปล้อมสถานีตำรวจภูธรสมุทรปราการ เอาไว้ แล้วก็ยึดโรงพัก แล้วตำรวจก็เอาปืนยิง ดูเหมือนจะถูกผู้ชุมนุมได้รับบาดเจ็บไป 2-3 คน พอได้รับบาดเจ็บ จำนวนคนก็เยอะขึ้น ฮือไปล้อมโรงพัก และทำท่าว่าโรงพักจะถูกยึดและตำรวจจะถูกทำร้ายด้วย เขาก็ขอให้ผู้แทนนิสิต นักศึกษาจากกรุงเทพฯ ไปช่วยระงับเหตุ ผู้แทนนิสิต นักศึกษาขอให้ผมไปด้วยเพราะเป็นตำรวจด้วยกัน เมื่อไปถึงเราก็เข้าไปคุยกับนักเรียนและผู้ชุมนุม แต่พูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะผู้แทนนิสิตนักศึกษา ก็ไม่รู้จิกกับนักเรียนถึงผมจะไปด้วยแต่ก็เกือบไม่มีประโยชน์อะไรเลย ลงท้ายเราก็เอาข่าวที่ได้รับจากทางวิทยุที่บันทึกเสียงไว้ไปเปิดให้นักเรียนสมุทรปราการฟัง เพื่อยืนยันว่าเหตุการณ์สงบลงแล้ว และพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่าอย่างไร เหตุการณ์จึงได้สงบลงโดยเด็ดขาด ที่ยังคงเหลืออยู่ก็เป็นเรื่องของทางการเมือง ซึ่งผมนึกว่าผมจะไม่เกี่ยวแล้ว แต่ลงท้ายก็ต้องเกี่ยวอีก

จอมพลถนอมลาออกแล้วก็หนีไปต่างประเทศพร้อมด้วยจอมพล
ประภาส จารุเสถียร และพ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ลูกชายจอมพลถนอม กลายเป็น
ว่าเมืองไทยว่างรัฐบาล สภาที่ไม่มี พระเจ้าอยู่หัวต้องทรงใช้พระราช
อำนาจตามรัฐธรรมนูญตั้งรัฐบาลใหม่และแต่งตั้งท่านอาจารย์สัญญา ธรรม
ศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เบื้องต้นทีเดียวท่านอาจารย์สัญญาก็ต้องทำความ
เข้าใจกับผู้แทนนิสิตนักศึกษา ก่อน ในฐานะที่เป็นผู้ชนะในเหตุการณ์นั้น มี
การตกลงกันหลายประเด็นด้วยกัน เช่น เรื่องการอภัยโทษแก่นิสิต นักศึกษา
และผู้ชุมนุม เรื่องค่าเสียหายสำหรับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บล้มตาย รัฐบาลก็
รับหมด ผมเองเป็นคนกลางก็เลยต้องทำหน้าที่นั้นอยู่ จนกระทั่งในที่สุด
ท่านอาจารย์สัญญาตั้งรัฐบาลเสร็จเรียบร้อยแล้ว นิสิตนักศึกษาก็พอใจแล้ว
เหตุการณ์ก็ยุติลง หลังจากนั้นมาก็เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ท่านหลาย
คนคงพอจะรู้แล้ว และคราวหลังนี้ผมก็ไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย

ตอนที่กำลังหน้าสิ่งหน้าขวาน ช่วงรอยต่อรัฐบาลท่านอาจารย์สัญญา
กับรัฐบาลจอมพลถนอม มีเหตุการณ์ที่อาจจะขบขันนิดหน่อยคือ ตำรวจไม่
กล้าทำงาน ตอนจลาจลกลัwnิสิตนักศึกษา เพราะฉะนั้นทางศูนย์กลางนิสิต
นักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ก็เลยต้องส่งนิสิต นักศึกษา ไปประจำทุก
โรงพักทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ติดต่อเป็นหน้าม้าให้ตำรวจสามารถเข้ากันได้
กับชาวบ้าน คนสำคัญคนหนึ่งที่เป็นผู้จัดกำลังนิสิต นักศึกษาไปอยู่ตามโรง
พักคือคุณกนก วงศ์ตระหง่าน ผมจำได้ว่าคุณกนกเป็นรองเลขาธิการฯ และ
เป็นนิสิตจุฬาฯ คุณกนกออกทีวี และใช้ถ้อยคำแรงไปหน่อยว่าบัดนี้ได้ส่งผู้
แทนนิสิตนักศึกษาเข้าไปคุมโรงพักแล้ว ผู้คนก็ตกใจกันใหญ่ ท่านอาจารย์
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งตั้งอยู่ตรงนี้
(ถนนราชดำเนินกลาง) ท่านถึงกับเขียนบทความประณามว่าไปยึดโรงพักได้
ยังงี้ และตอนนั้นพวกเราถือว่าคุณกนกกว่าเป็น “อธิบดีกนก”

แต่ในที่สุดเหตุการณ์ก็เสร็จลงโดยเรียบร้อย นี่เป็นประมวล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 กับส่วนที่เกี่ยวข้องกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อนที่จะจบลงนี้ ผมใคร่จะขออ่านบาง ตอนของข้อเขียนที่ผมเขียนเอาไว้ในตอนจบของหนังสือ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” เพื่อให้เห็นว่าความรู้สึกของผมยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากที่ผมเขียนเอาไว้เมื่อ 44 ปีมาแล้ว ผมเขียนไว้ว่า

“สปิริตหรือวิญญาณอย่างทีนิสิตนักศึกษาได้แสดงให้เห็นในเวลาวิกฤตคราวนั้น ผมเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงรักษาเอาไว้ ถ้าหากว่านิสิตศึกษาปรารถนาจะมีส่วนในการสร้างสรรค์ประเทศชาติทั้งในระบอบนี้และในอนาคต และถ้าหากว่านิสิตนักศึกษาดังใจที่จะใช้พลังแรงทั้งร่างกายทั้งความคิด เข้าร่วมกัน ประสบการณ์ ของคนที่เป็นผู้ใหญ่กว่าตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระกรุณาพระราชทานเมื่อเย็นวันที่ 13 ตุลาคม 2516”

นี่เป็นสิ่งที่ผมเขียนเอาไว้ ผมเขียนด้วยว่า

“นอกจากระหว่างนิสิตนักศึกษาด้วยกันเองแล้ว ผมเห็นว่านิสิตนักศึกษายังมีความรับผิดชอบต่อมหาชนทั้งประเทศ ในข้อนี้อาจจะมิผู้แย้งว่านิสิตนักศึกษากำลังแสดงอยู่แล้วว่าสำนึกในความรับผิดชอบนั้น และกำลังพยายามอยู่ที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบดังกล่าว หลายกลุ่มหรือหลายคนเดินทางออกไปต่างจังหวัด เพื่อแนะนำประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในต่างจังหวัด”

“แต่ในฐานะที่เป็นข้าราชการผู้หนึ่ง ผมใคร่จะเห็นนิสิตนักศึกษาได้หันหน้าเข้าหาราชการโดยไม่เลือกว่าเป็นทหาร ตำรวจ หรือข้าราชการ

พลเรือน โดยเฉพาะในระดับรองลงไป ด้วยอาการที่เป็นประโยชน์ในทาง
บวก มีใช้ทางลบ ยิ่งกว่าที่เป็นมาแล้ว”

ความรู้สึกอันนี้ผมขอเรียนว่าผมยังรู้สึกอยู่ และผมดีใจที่ได้ยินว่าบ่าย
วันนี้จะมีการสัมมนานิสิตนักศึกษา นักเรียน ผมหวังว่าบ่ายวันนี้ที่ประชุมนี้
จะสามารถปลุกกระแสของความรู้สึกที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงให้เกิดขึ้น
ในหมู่นิสิตนักศึกษา เพราะผมสังเกตเห็นว่าเมื่อมีวิกฤตการณ์ทางการเมือง
เกิดขึ้นตอนหลังมานี้ บทบาทของนิสิตนักศึกษาไม่มีเลย ที่พูดอย่างนี้ พูด
จากประสบการณ์เพราะว่าตอนที่มีการชุมนุมไล่รัฐบาลทักษิณ รัฐบาลยิ่ง
ลักษณ์ ผมไม่เห็นมีนิสิต นักศึกษา ถ้ามีก็คงจะจำนวนน้อยมาก

ผมขอขอบคุณที่ให้เกียรติและให้เวลาผมได้มาถ่ายทอดสิ่งที่ผม
เชื่อว่า จะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายในวันนี้ และขอจบการพูดของผม
ลงด้วยเวลาเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณครับ

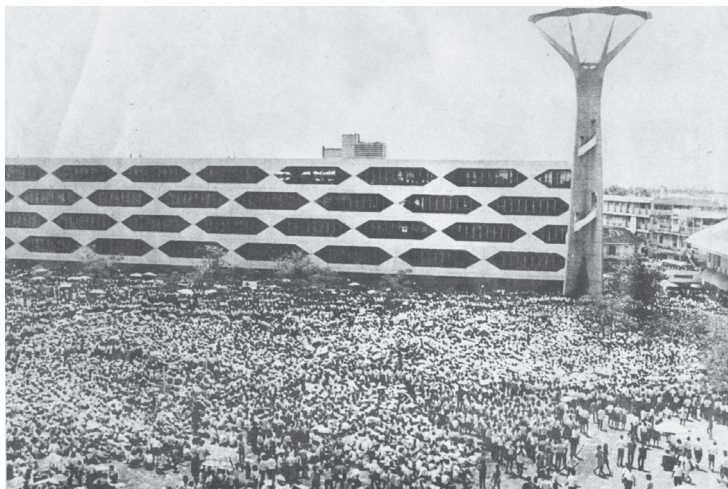

6 ตุลาคม 2516 กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญประมาณ 20 คน นำโดยนายธีรยุทธ บุญมี เริ่มออกแจกใบปลิวให้ประชาชนย่านต่างๆ ตั้งแต่เวลา 16.00 น. โดยเริ่มจากอนุสาวรีย์ทหารอาสา ข้อความเรียกร้องให้รัฐบาลคืนอำนาจให้แก่ประชาชนด้วยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคลื่อนไหวยกธงให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คน มีการชุมนุมที่ลานโพธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 9 ตุลาคม

พลังมหาชนในสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ ก่อนเดินขบวนวันที่ 13 ตุลาคม

สภาพถนนลูโซทัยด้านตะวันออก เช้าตรู่วันที่ 13 ตุลาคม 2516

ริ้วขบวนธงชาติ เสด็จธรรมจักร ขบวนอัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ และรถบัญชาการ
ศูนย์ ผ่านหน้ากรมประชาสัมพันธ์

กำลังตำรวจคอมมานโด (หน่วยปราบจลาจล) เตรียมรับสถานการณ์ที่หน้าทำเนียบรัฐบาล
ตอนเช้าวันที่ 13 ตุลาคม

การชุมนุมของประชาชนที่มากที่สุดเป็นประวัติการณ์ของประเทศไทย กว่า 500,000 คน
เย็นวันที่ 13 ตุลาคม

ด้วยความเข้าใจผิดเนื่องจากขาดการติดต่อกันโดยสิ้นเชิง กรรมการศูนย์ฯ นั่งรถติดเครื่อง
ขยายเสียงมายังฝูงชนที่ชุมนุมอยู่บริเวณสวนจิตรลดา ประกาศโจมตีเสกสรรค์ว่ามีหัวมีเจตนา
ไม่บริสุทธิ์ ไม่ฟังมติของคณะกรรมการศูนย์ฯ ปฏิบัติการโดยพลการ เป็นกบฏ บิดเบือนข้อ
เท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ และมีคอมมิวนิสต์สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง โดยขอให้ประชาชน
นักเรียน นิสิตนักศึกษาหลายตัวกลับไปเพราะกรรมการศูนย์ฯ ได้ตกลงกับรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว
แล้ว แต่ฝูงชนยังคงนั่งอยู่อย่างสงบโดยไม่สนใจต่อคำโจมตีเหล่านั้น

เวลา 02.45 น. วันที่ 14 ตุลาคม ตัวแทนคนท.และเลกสตรัคที่ได้พบกัน และรู้ว่าเกิดการเข้าใจผิดกันขึ้น จึงปรับความเข้าใจกันถึงสาเหตุที่ไม่มีการสลายตัวแม้จะมีการตกลงกับรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว ว่าเป็นเพราะฝูงชนอยู่ในสภาวะอารมณ์ร้อนอีกทั้งไม่แน่ใจในข่าวที่ได้รับ จากนั้นจึงได้ช่วยกันประกาศให้ฝูงชนเกิดความเข้าใจและคลายความสงสัยในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทที่ประสงคิให้เหตุการณ์ทุกอย่างกลับคืนสู่สภาพปกติ นักศึกษาทั้งหมดเห็นชอบที่จะสลายฝูงชนที่กำลังประจันหน้ากับเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในขณะนั้น เพราะถือว่าข้อเรียกร้องทุกอย่างประสบผลแล้ว เวลาประมาณ 6.00 น.ฝูงชนก็เริ่มสลายตัว

แนวปิดกันของตำรวจคอมมานโดประมาณ 250 คนยืนปิดกั้นถนนพระราม 5 เพื่อสกัดกันไม่ให้ฝูงชนเดินผ่านไปได้โดยสะดวก กำลังเหล่านี้เริ่มตั้งแถวตั้งแต่เริ่มวันใหม่ของวันที่ 14 ตุลาคม

เวลา 06:20 น. วันที่ 14 ตุลาคมที่ถนนพระราม 5 หน้าสวนจิตรลดาตรงข้ามสวนสัตว์ดุสิต ได้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดขึ้น เมื่อฝูงชนที่จะกลับบ้านทางถนนพระราม 5 และราชวิถีได้ ประจันหน้ากับตำรวจปราบจลาจลภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ซึ่งปิดกั้นถนนและไม่ยอมให้ผ่าน แต่บังคับให้เดินย้อนกลับซึ่งเป็นระยะทางไกลขึ้นไปอีก ทั้งๆ ที่ส่วนใหญ่่วงนอนและอ่อนเพลียอย่างมาก ในที่สุดจึงเกิดการปะทะกันขึ้นระหว่าง ฝ่ายประชาชนกับตำรวจโดยฝ่ายประชาชนขว้างปาตำรวจด้วยไม้ขีด ก้อนอิฐ ก้อนหิน ส่วน ตำรวจเปิดสัญญาณไซเรนตะลุยตีฝ่ายประชาชน และยังแก๊สน้ำตาเข้าใส่ ทำให้เป็นจุดเริ่มต้น แห่งการนองเลือดของวันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม

วันที่ 16 ตุลาคมนักเรียนนิสิตนักศึกษาประชาชนต่างช่วยกันทำความสะอาดถนนราชดำเนินกลาง

ลูกเสือจากโรงเรียนต่างๆทำหน้าที่เป็นจราจรแทนตำรวจทั่วกรุงเทพฯ เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจ
ไม่กล้าออกมาปฏิบัติงานในขณะที่เกิดการม็อบ วันที่ 16 ตุลาคม

พ.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร มารับตัว อีรยุทธ บุญมี และ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ไปเข้าเฝ้า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์

คำนำ

ความตั้งใจดั้งเดิมของผมในการเขียนเรื่องนี้ก็คือ เพื่อเล่าประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวกับ “วันมหาวิปโยค” ให้เป็นที่ทราบกันไว้อย่างไรก็ดี ผมตระหนักตั้งแต่ต้นแล้วว่า ถ้าจะเล่าแต่ประสบการณ์ของตนแต่อย่างเดียว เรื่องนี้ก็คงจะมีลักษณะขาด ๆ หาย ๆ ไม่ปะติดปะต่อ จึงตัดสินใจนำเหตุการณ์ที่ผมมิได้มีส่วนรู้เห็นจริง ๆ เข้ามาประกอบเพื่อท่านผู้อ่านจะได้สามารถติดตามเรื่องได้โดยไม่ขาดตอน

นอกจากนั้น อีกสองสิ่งที่จะต้องปรากฏอยู่ในเรื่องนี้ด้วยก็คือ ข้อสันนิษฐานของผมเองซึ่งจำเป็นต้องแสดงในเมื่อเหตุการณ์ที่ผมรู้เองเห็นเองหรือได้รับคำบอกเล่ามานั้น ไม่ชัดเจนพอ ข้อสันนิษฐานนี้ย่อมต้องอาศัยความรู้และวิจารณญาณของผมเองเป็นสำคัญ

อีกอย่างหนึ่งนั่นคือ ความเห็นของผมซึ่งต้องแสดงไว้ตามสิทธิของคนเขียนหนังสือ

การเขียนถึงเหตุการณ์ที่ผู้มิได้มีส่วนรู้เห็นด้วยและการสันนิษฐานนั้น เสี่ยงต่อความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ไม่ว่าจะใช้ความระมัดระวังเพียงใดก็ตาม และเรื่องที่ผมเขียนก็คลาดเคลื่อนจนได้ เช่นในตอนที่ 5 เมื่อผมเขียนถึงเรื่องความเข้าใจผิดระหว่างกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย อันเป็นเหตุให้กรรมการบางคนกล่าวหาคุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล

ว่าทรยศนั้น ผมเขียนไว้ในตอนหนึ่งว่า “...ได้ยินเสียงซึ่งคงจะเป็นของคุณ ธีรยุทธ ทำให้คุณเสกสรรค์เข้าไปเฝ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...” ซึ่ง ต่อมาภายหลัง คุณธีรยุทธเองได้เขียนลงในหนังสือพิมพ์ “ไทยรัฐ” ชี้แจง ว่า คุณธีรยุทธมิได้กล่าวเช่นนั้นเลย

ส่วนการแสดงความเห็นนั้น ก็ทำให้เกิดปฏิกิริยาจากผู้ที่ไม่เห็นด้วย เป็นธรรมดา ดังเช่นความเห็นของผมเกี่ยวกับบทบาทของ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์ چنین ในตอนที่ 9-10 ซึ่งหลังจากที่ได้ตีพิมพ์ไปแล้วในหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ได้มีผู้เขียนโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์ผมในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ บางคนกล่าวหาว่า ผมจงใจบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้ตนเองได้รับความ ก้าวหน้าทางราชการ ผู้อ้างตนว่าเป็น “หน่วยปฏิบัติการจองเวรทรราชย์ แบลคโอโตเบอร์” ส่งประกาศถึงผม กล่าวหาว่าผมหาทางออกเพื่อให้ พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรากรู และ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์ چنین พันผิด และขอให้ผมเปลี่ยนเจตนาท่าทีเสีย มิฉะนั้นจะได้รับอันตรายจากการ กระทำของ “หน่วยปฏิบัติการ” นั้น

บัดนี้ “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” ก็ได้เป็นเล่มบริบูรณ์อยู่ในมือของท่านแล้ว ขอท่านผู้อ่านได้โปรดสังเกตเอาเองเถิดว่า ข้อเขียนของผมตอนใดเป็นข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์ที่ผมได้รู้เห็นมาด้วยตนเอง ตอนใดเป็น เหตุการณ์ที่ผมรับฟังหรือสันนิษฐาน และตอนใดเป็นทัศนะส่วนตัวของผม และได้โปรดพิจารณาว่า ผมพยายามเพียงใดที่จะแยกทั้งสามสิ่งออกจากกัน ให้ชัดเจน หรือผมพยายามบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างใดหรือไม่

ข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์อยู่ในตัว ไม่มีผู้ใด สามารถจะปรุงแต่งหรือบิดเบือนได้ ไม่ว่าใครจะอยากได้ยินหรือไม่อยาก

ได้ยิน ไม่ว่าใครอยากจะยอมรับหรือไม่อยากจะยอมรับ เพราะฉะนั้น ผม
จึงจะแก้ไขสิ่งที่ผมเห็นหรือประสบมาด้วยตนเองไม่ได้

เหตุการณ์ที่ผมได้รับฟังมาหรือสันนิษฐานนั้น แม้ว่าจะพยายาม
กระทำด้วยเหตุผล แต่ก็อาจจะผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ดังกล่าแล้ว ฉะนั้น
เมื่อมีผู้ทักท้วงหรือชี้ให้เห็นความจริง และผมเชื่อว่าผู้นั้นรู้ความจริงแน่นอน
ผมก็พร้อมที่จะแก้ไข และถ้าหากเสียหายแก่ผู้ใด ผมก็จะขอภัยผู้นั้น

ส่วนทัศนะส่วนตัวของผมนั้น ผมกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ อาศัย
ความรู้และวิจารณ์ญาณของตนเป็นหลัก ซึ่งก็ไม่จำเป็นต้องตรงกับผู้อื่น
เสมอไป ผมจะยอมรับว่าทัศนะของผมไม่ถูกต้องก็ต่อเมื่อผมเห็นว่าทัศนะของ
ผู้อื่นสมเหตุสมผลกว่า แต่การยอมรับเช่นนั้นเป็นสิทธิอันสมบูรณ์ของผม เช่น
เดียวกับของนักเขียนทั่วไป ผมจะไม่ยอมเป็นอันขาดที่จะให้ผู้ใดมาขู่กรรโชก
ให้ผมเปลี่ยนแก้ทัศนะของผม ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นรัฐบาลชุดใด หนังสือพิมพ์
ฉบับใด นักเขียนคนใด หรือหน่วยปฏิบัติการจ้องเฝ้าจ้องกรรมหน่วยใด

ถ้าหากว่าเราตีราคาสิทธิเสรีภาพกันอย่างสูงส่ง จนกระทั่งเรายอม
บาดเจ็บและเสียชีวิตเพื่อแลก และจนกระทั่งได้สิทธิเสรีภาพนั้นมาแล้วเช่นนี้
ก็ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องเริ่มต้นแสดงความเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและ
กันเสียที การดูหมิ่นหรือคุกคามสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เท่ากับเป็นการเริ่มต้น
ยุคของความกดขี่ข่มเหงที่เราภูมิใจนักหนา ว่าเราเพิ่งจะทำลายลงได้สำเร็จ
และใครจะยอมก็ยอมเถิด ผมไม่ยอม

วสิษฐ เดชกุญชร

2516

“ความดีอันเกิดแต่การเขียนเรื่องนี้
ผู้เขียนขออุทิศแด่คนไทยทุกคน
ที่มีส่วนในการสร้างสรรค์ลัทธิ เสรีภาพ และเอกราชของชาติ
ไม่ว่าส่วนในการสร้างสรรค์นั้น
จะได้แสดงด้วยการสละชีวิตหรือวัตถุ
หรือด้วยการชื่นชมโดยไม่ออกนอกหน้า”

ตอนที่ 1

เมื่อผมได้รับคำสั่งเมื่อเวลาประมาณ 12.45 น. ของวันเสาร์ ที่ 13 ตุลาคม 2516 ให้ไปคอยรับกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ที่ประตูพระฤ็เวหอยู่เฝ้า อันเป็นประตูด้านหน้าของสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต และอำนวยความสะดวกให้แก่กรรมการเหล่านั้น ซึ่งจะเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ศาลาดุสิตาลัยในสวนจิตรลดา ผมรู้ตัวว่าผมกำลังจะมีส่วนในบทหนึ่งของประวัติศาสตร์ประเทศไทย

แต่ขณะนั้น ผมยังมิได้ตระหนักเลยว่าบทของประวัติศาสตร์ไทย บทนั้นจะเป็นบทที่รุนแรงและสะเทือนใจคนไทยที่สุดบทหนึ่ง

ก่อนหน้านั้นราวสามวัน คือในวันพฤหัสบดี ที่ 11 ตุลาคม 2516 เวลาประมาณ 11.00 น. ผมเดินทางโดยเครื่องบินจากภาคตะวันออกเฉียง

เหนือของเมืองไทยกลับถึงกรุงเทพฯ การเดินทางไปต่างจังหวัดไม่ว่าภาคใด ทางไกลทุรกันดาร หรือเสี่ยงอันตรายเพียงใด เป็นสิ่งที่พวกเราข้าราชการในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปฏิบัติเป็นกิจวัตร บางคนไปเยี่ยม และดูความคืบหน้าของโครงการช่วยเหลือประชาชนในบริเวณไกลคมนาคม ซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ บางคนไปดูการทอผ้าไหมตามพระราชดำริ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บางคนนำสิ่งของพระราชทาน ไปมอบแก่ผู้ประสบภัยธรรมชาติ และบางคนที่เป็นแพทย์และพยาบาลไป เยี่ยม ตรวจ และรักษาราษฎรที่เจ็บไข้ในท้องที่ห่างไกล ซึ่งขาดหมอหรือ หมอไปถึงนาน ๆ ครั้ง

เมื่อผมลงจากเครื่องบินในวันนั้นแล้ว ผมตรงไปยังสวนจิตรลดา ทันทีตามนิสัย และพอไปถึงก็ทราบว่าขณะนั้น ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้นกับนิสิตและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในกรุงเทพฯ กำลังชุมนุมประท้วงการที่ตำรวจจับกุมกลุ่มบุคคลที่ดำเนินการ เรียกร้องรัฐธรรมนูญรวม 13 คน กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ประกอบด้วยนิสิต นักศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัย และอดีตสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร การจับกุมได้กระทำตั้งแต่วันที่ 6-7 ตุลาคม 2516 ก่อน ที่ผมจะออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปราชการ ผู้ต้องหาบางคนเป็นนิสิต รุ่นน้องร่วมมหาวิทยาลัยกับผม เช่น คุณประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร และคุณ อีรยุทธ บุญมี เป็นต้น ทราบว่าตำรวจตั้งข้อหาว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวชุมนุม ในที่สาธารณะเกินกว่าห้าคน ยุยงให้เกิดขบถในราชอาณาจักรและกระทำการ อันเป็นคอมมิวนิสต์ การจัดกุมบุคคลเหล่านั้นเป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษา ประท้วง และการประท้วงได้เริ่มตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2516 วันเดียวกับที่ ผมออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปราชการต่างจังหวัด

เมื่อทราบว่าการชุมนุมประท้วงได้กระทำติดต่อกันมาเป็นเวลาสองวันแล้ว และจำนวนนิสิตนักศึกษาที่ไปชุมนุมประท้วงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมากมายเป็นประวัติการณ์ ทางฝ่ายรัฐบาลเอง ก็เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน แล้วตั้งกองอำนาจการรักษาความสงบขึ้นที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกในสวนรื่นฤดีที่ถนนสุขุขทัย มีคำสั่งให้ทหารตำรวจเตรียมพร้อม ผมก็ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นเดียวกับตำรวจอื่น ๆ คือเข้าไปรายงานตัวและเตรียมพร้อมอยู่ที่กรมราชองครักษ์ในสวนจิตรลดา

รุ่งขึ้นวันศุกร์ ที่ 12 ตุลาคม เหตุการณ์ไม่มีท่าทีว่าจะดีขึ้น นายทหารนายตำรวจ ที่มีหน้าที่ถวายอารักขาอยู่ในสวนจิตรลดาจับกลุ่มกันติดตามข่าวความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาทางวิทยุของราชการด้วยความกังวลใจ ถนนศรีอยุธยาและถนนราชวิถี มีแวนนักศึกษาและนักเรียนเดินผ่านไปตลอดวัน นักศึกษามหาวิทยาลัยหนึ่งเดินผ่านพระตำหนักแล้วก็หยุดยืนตรงหันหน้าไปทางตำหนักแล้วก็ร่วมกันร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีก่อนที่จะเดินต่อไป

นักเรียนกลุ่มหนึ่งที่เดินผ่านพระตำหนักทางด้านถนนราชวิถีไปนั้น ปรากฏว่าเป็นนักเรียนโรงเรียนบุตรข้าราชการกองทัพบก

คืนวันนั้น ผมและเพื่อนนายทหารนายตำรวจอีกสองคนอดรนทนไม่ได้ ขับรถไปยังท้องสนามหลวง จอดรถไว้ใกล้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แล้วก็ลงจากรถและเดินไปดูที่หน้ามหาวิทยาลัย ดูจากภายนอกรู้ทันทีว่าจำนวนคนภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นล้นหลามจนกระทั่งต้องขึ้นไปนั่งกันอยู่บนรั้วและประตูเป็นจำนวนมาก เครื่องขยายเสียงติดตั้งไว้อย่างทั่วถึง และข้อความที่ประกาศออกมาทางเครื่องขยายเสียงนั้น ประณาม

รัฐบาลในขณะนั้นอย่างโจ่งครึ้มและรุนแรง สืบทอดการพูดโดยเฉพาะของสตรี
ผู้หนึ่งส่อว่าผู้พูดเป็นนักปลุกใจที่ชั่วชองและกล้า บริเวณหน้ามหาวิทยาลัย
ที่รั้วมีโปสเตอร์ติดเอาไว้กลาดเกลื่อน แต่ผมและเพื่อนๆ ไม่ได้เข้าไปอ่าน
หรือดูใกล้ ๆ

เราได้รับแจกใบปลิวฉบับหนึ่ง ซึ่งเมื่ออ่านแล้วยังทำให้ไม่สบายใจ
มากขึ้น ใบปลิวฉบับนั้นเป็นของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
มีข้อความเป็นคำขาดให้รัฐบาลปล่อยผู้ที่ถูกจับกุม ผู้ที่เรียกร้องรัฐธรรมนูญ
ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลา 12.00 น. ของวันที่ 12 ตุลาคม 2516 เป็นต้น
ไป หากครบกำหนดนั้นแล้วรัฐบาลยังไม่ให้ “คำตอบอันเป็นที่น่าพอใจ”
ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจะ “พิจารณาใช้มาตรการในขั้น
เด็ดขาดต่อไป”

ด้านหลังของใบปลิวฉบับเดียวกันเป็นประกาศของ “แนวร่วม
นักเรียนนักศึกษาและประชาชน” ซึ่งผมไม่เคยได้ยินชื่อมาก่อนประณาม
รัฐบาลที่จับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ และเรียกร้องประชาชนให้ไปที่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อ “แสดง....ให้เห็นพลังอันเข้มแข็ง” ต่อสู้กับ
รัฐบาลด้วย “วิธีอันสันติ”

ผมและเพื่อนเดินฟังเสียงประกาศอันห้าวหาญและดุดันอยู่ที่หน้า
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยใจคอไม่ปกติ สีหน้าของคนที่ผมได้พบในคืน
นั้นเคร่งเครียด ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสเหมือนสีหน้าคนไทย

ผมยังไม่รู้ว่าอีกสองวันต่อจากนั้นผมจะได้กลิ่นเลือดของคนไทย
ในเมืองไทย

ตอนที่ 2

วันที่ 13 ตุลาคมนั้น ใครๆ ก็ทราบว่าเป็นวันตำรวจ แต่ในวันตำรวจปีนี้ดูเหมือนจะไม่มีตำรวจคนใดสนใจจะรู้ว่า มีพิธีทางศาสนาที่กรมตำรวจปทุมวัน หรือมีการสวนสนามของตำรวจที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพรานหรือไม่ ทุกคนนั่งล้อมเครื่องรับส่งวิทยุทางราชการตำรวจเพื่อฟังรายงานที่ถ่ายทอดโดยกองบัญชาการตำรวจนครบาล และโดยศูนย์สื่อสารของกรมตำรวจที่ปทุมวัน

จากรายงานเหล่านั้น เราทราบว่า การปล่อยตัวผู้ต้องหา 13 คน ซึ่งถูกจับเพราะเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการปล่อยโดยให้มีประกันเมื่อคืนวันศุกร์ ที่ 12 นั้น ไม่เป็นที่พอใจของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน ที่ไปร่วมชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างแน่นอ เราทราบจากรายงานทางวิทยุด้วยว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษาจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยอื่น ๆ หลังไหลไปสมทบกับที่ไปถึงก่อนแล้วที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งแต่เข้าจนกระทั่งเกือบเที่ยง

สิ่งที่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนผู้ชุมนุมประท้วงปรารถนา คือ ให้ออกปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คนโดยปราศจากเงื่อนไข และจากรูปการในตอนเช้าวันเสาร์ที่ 13 ตุลาคมนั้น ผมตลอดจนเพื่อนร่วมงานที่ฟังข่าววิทยุร่วมกันอยู่ รู้สึกว่ารัฐบาลมีท่าทีจะไม่ยอมโอนอ่อนผ่อนตาม และอย่างไรเสียก็คงจะต้องมีการเดินขบวนออกมาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างแน่นอน

ความคาดคะเนของเราเป็นความจริง เพราะเมื่อเวลาประมาณเที่ยงวันนั้น กองบัญชาการตำรวจนครบาลก็รายงานทางวิทยุว่า ขบวนนักเรียนนิสิต นักศึกษาและประชาชนเคลื่อนออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บ่ายหน้ามาตามถนนราชดำเนินกลาง

เวลาประมาณ 12.45 น. ผมได้รับคำสั่งว่าจะมีผู้แทนนิสิต นักศึกษาจำนวน 11 คนไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เฝ้าฯ ที่ศาลาดุสิตาลัยในสวนจิตรลดา นิสิต นักศึกษาเหล่านั้นจะไปถึงประตูกุเวงอยู่เฝ้า อันเป็นประตูด้านเหนือของสวนจิตรลดา ให้ผมไปคอยรับคนเหล่านั้น

จนถึงขณะนั้น ผมก็ยังไม่ตระหนักว่าผมจะได้มีบทบาทสำคัญอย่างไรในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยบทนั้น ตำแหน่งของผม คือตำแหน่งนายตำรวจราชสำนักประจำ หน้าที่ของผมคือถวายอารักขาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ผมสันนิษฐานเอาว่า การที่มีคำสั่งให้ผมไปคอยรับนิสิตนักศึกษาที่ประตูพระกุเวงอยู่เฝ้า นั้น คงจะเนื่องด้วยตำแหน่งหน้าที่ของผมนั่นเองเป็นสำคัญ และอาจจะเป็นเพราะกรมราชองครักษ์เห็นว่าผมเป็นนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย น่าจะเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกับนิสิตรุ่นหลังๆ อยู่ จึงมอบหมายให้ผมทำหน้าที่นั้น

ผมไปถึงที่ประตูพระกุเวงอยู่เฝ้าก่อน 13.00 น. พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และคอยอยู่จนกระทั่งประมาณ 16.00 น. ผู้แทนนิสิตนักศึกษาจึงไปถึงครบ 11 คนตามจำนวนที่สำนักราชเลขาธิการแจ้งล่วงหน้าเอาไว้ แต่เมื่อตรวจสอบชื่อแล้วปรากฏว่าสองคน คือ คุณประเสริฐ เปล่งฉวี และคุณประจิดร สุขสงวน มิได้มีชื่อในบัญชี

ที่สำนักราชเลขาธิการแจ้งไว้ นักศึกษาที่สำนักราชเลขาธิการแจ้งไว้และไม่ไป คือ คุณมานิตย์ ศรียุทธเสนี นายกองค์การนิสิตนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร และ คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งประชาสัมพันธ์ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย สำหรับคุณเสกสรรค์นั้น นิสิตนักศึกษาที่ไปถึงแจ้งว่าติดอำนวยความสะดวกที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

เมื่อเป็นเช่นนั้น ประกอบกับเป็นเวลา 16.00 น.แล้ว ผมจึงตัดสินใจให้นิสิตนักศึกษาเก่าคน ซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีของสำนักราชเลขาธิการ ผ่านเข้าไปยังศาลาดุสิตาลัย โดยมี ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ แห่งสำนักราชเลขาธิการเป็นผู้นำเข้าไป ส่วนนักศึกษาอีกสองคนที่ไปด้วยแต่ไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีนั้น ผมให้คอยอยู่ที่ประตูพระกุเวพอยู่เฝ้า ครั้นแล้วผมจึงตามนิสิตนักศึกษา และคุณชายทองน้อยเข้าไปยังศาลาดุสิตาลัย เมื่อไปถึงนั้น ผู้แทนนิสิตนักศึกษาทั้งเก่าคนเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทแล้ว ภายนอกห้องที่ประทับมีข้าราชการสำนักผู้ใหญ่วางทั้งท่านสมุหราชองครักษ์ ผู้อำนวยการกองมหาดเล็กนั่ง ๆ ยืน ๆ คอยอยู่ ผมรู้สึกเมื่อยเพราะได้ยืนคอยรับนิสิตนักศึกษาที่ประตูพระกุเวพอยู่เฝ้าเป็นเวลาร่วมสามชั่วโมง จึงเดินเลี้ยวออกไปทางด้านตะวันออกของศาลาดุสิตาลัยหมายจะหาที่นั่งพัก เมื่อไหล่ออกไปตรงที่ที่ว่างโตะเก้าอี้จึงได้เฝ้าฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยไม่รู้ล่วงหน้า จากสีพระพักตร์ผมเดาได้ว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงเป็นกังวลอย่างยิ่งในเหตุการณ์ที่ดำเนินอยู่ในขณะนั้น ทรงทราบด้วยว่านิสิตนักศึกษาที่ไปเฝ้าฯ เห็นดเหนียวและคงไม่มีเวลารับประทานอาหารจึงเสด็จฯ ไปทรงตรวจตราการเตรียมอาหารว่างที่จะพระราชทานแก่นิสิตนักศึกษาเหล่านั้น หลังจากเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว

เวลาประมาณ 17.20 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากศาลาดุสิตาลัยกลับไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ผมสันนิษฐานเอาว่า การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท คงจะสิ้นสุดลงด้วยดี และผู้แทนนิสิตนักศึกษาทั้งเก้าคนคงจะเดินทางกลับออกไปโดยปราศจากปัญหาใด ๆ จึงปล่อยให้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังดูแลนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น ส่วนตัวเองเมื่อส่งเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็กลับไปยังกรมราชองครักษ์เพื่อรับประทานอาหารค่ำ

ผมมาทราบในภายหลังว่า ก่อนหน้าที่จะไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ผู้แทนนิสิตนักศึกษาได้พบกับผู้แทนของรัฐบาลมาก่อนแล้ว และทางฝ่ายรัฐบาลเสนอว่าจะยอมปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คนโดยปราศจากเงื่อนไข ไซ้แต่เท่านั้นยังเสนอว่าจะเร่งรัดการร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จสิ้นภายใน 20 เดือน แทนที่จะเป็นสามปีดังที่ประกาศไว้แต่เดิม

ผู้แทนนิสิตนักศึกษา ขอเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อเสนอของรัฐบาลว่าสมควรจะรับข้อเสนอของรัฐบาลอย่างไรหรือไม่

ตอนที่ 3

ผมรับพระราชทานอาหารค่ำไปได้ยังไม่ถึงครึ่งจาน ก็ได้รับคำสั่งให้นำผู้แทนนิสิตนักศึกษาไปส่ง เป็นคำสั่งที่ทำให้ผมประหลาดใจอยู่ เพราะผมเข้าใจว่าหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ จากศาลาดุสิตดาลัยกลับไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐานแล้ว ผู้แทนนิสิตนักศึกษาก็คงจะได้รับพระราชทานอาหารว่างแล้วกลับออกไปเพื่อจัดการธุระของตน คือการยุติการเดินทางประท้วง ผมไม่ทราบว่าคุณผู้แทนนิสิตนักศึกษาจะยังคงตกค้างอยู่ในสวนจิตรลดาดจนถึงเวลานั้น

ผมจัดรถยนต์สองคัน คันหนึ่งเป็นรถวิทยุของกองปราบปราม อีกคันหนึ่งเป็นรถโฟล์คสวาเกนแบบตู้ แล้วก็นำรถคันนั้นไปยังศาลาดุสิตดาลัย เมื่อไปถึงจึงได้ทราบว่าผู้แทนนิสิตนักศึกษาที่ยังเหลืออยู่นั้น อาศัยศาลาดุสิตดาลัยเป็นที่ที่คอยให้การทำสัญญากับฝ่ายรัฐบาลเสร็จสิ้น เมื่อผมไปถึงมีรถยนต์นั่งคันหนึ่งตามหลังเข้าไปด้วย ผู้ที่ลงจากรถไปนั้น คือ คุณชมพู อรรถจินดา ทนายความผู้มีชื่อเสียงโด่งดังผู้หนึ่งของเมืองไทย ซึ่งผมทราบภายหลังว่าเป็นผู้ลงชื่อเป็นพยานรัฐบาลในสัญญาที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คนโดยปราศจากเงื่อนไข และที่จะร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 20 เดือน

นักศึกษาที่นั่งรถวิทยุของกองปราบปรามไปกับผมนั้นมีสองคน คือ คุณสมพงษ์ สระกวี และ คุณสมนึก รุ่งเจริญกิจกุล รถวิทยุของกองปราบปรามแล่นนำไปจนถึงประตูพระกุเวพอยู่ใต้วังก็หยุดคอยให้นิสิตนักศึกษาที่คอยอยู่ที่นั่น ขึ้นไปสมทบในรถโฟล์คสวาเกนซึ่งแล่นตามหลัง ครั้นแล้ว เราจึงออกจากประตูพระกุเวพอยู่ใต้วัง เลี้ยวซ้ายไปตามถนนราชวิถี ในถนนมีวดยาน

คับคั่งและรถแน่นได้เข้า ระหว่างนั้นผมแจ้งให้คุณสมพงษ์ และคุณสมนึก ทราบว่า ผมได้ยินจากข่าววิทยุของตำรวจว่าขบวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ได้เคลื่อนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยหยุดอยู่ที่สะพาน มัชฌิมารังสรรค์ ถนนราชดำเนินกลาง และส่วนหน้าของขบวนอยู่ที่ลาน พระบรมรูปทรงม้า ผมถามคนทั้งสองและได้รับคำตอบว่า ให้นำไปที่ลาน พระบรมรูปทรงม้า

พอเลี้ยวซ้ายจากถนนราชวิถีเข้าถนนพระรามที่ห้า (ถนนที่คัน สอนจิตรลดา กับสวนสัตว์ดุสิตเขาติวนา) รถทั้งสองคันก็พลัดกัน ผม ขอให้ตำรวจผู้ขับรถชะลอความเร็ว คอยจนกระทั่งรถแล่นผ่านข้างวัด เบญจมบพิตรไปเกือบถึงลานพระรูปทรงม้าก็ไม่แลเห็นหัวแวงของโพล์คสวา เกนต์คันนั้น

เราจอดรถที่ประตูเข้าสนามเสือป่าประตูสุดท้ายก่อนถึงลาน พระบรมรูปทรงม้า ผมถามคุณสมพงษ์และคุณสมนึกว่าจะให้ผมเดินเข้าไป ส่องหรือไม่ เมื่อทั้งสองคนตอบรับ ผมก็เดินตามหลังเข้าไป ผ่านนักเรียนซึ่ง นั่งแยกกันเป็นวง ๆ ทุกคนมีผ้าคาดศีรษะ มีผ้าพันแขน และที่ทำให้ผมไม่สับสน จะเป็นสุขนักนั้นคือไม้ท่อนขนาดยาวประมาณหนึ่งเมตรที่วางอยู่ข้าง ๆ ตัว ของนักเรียนหลายคน กับเสียงโลหะกระทบพื้นคอนกรีตของลานพระบรม รูปทรงม้า แต่สีหน้าของนักเรียนเหล่านั้นมิได้แสดงความเป็นปฏิกิริยากับผม

ผมเดินตามหลังคุณสมพงษ์และคุณสมนึกเข้าไปจนถึงพระบรม รูปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นล้อมรอบ ไปด้วยผู้ถือธงชาติและผู้เชิญพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ธงชาติและ

พระบรมฉายาลักษณ์จำนวนร้อยนั้น ทำให้ผมอุ่นใจว่าผมอยู่ท่ามกลางผู้ที่เคารพสักการะและยึดมั่นในสิ่งเดียวกับผม

พอเลยพระบรมรูปทรงม้าไปเกือบถึงหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม คุณสมพงษ์ หรือ คุณสมนึกก็บอกให้ผมกลับได้ และผมก็แหวกฝูงชนกลับออกไปตามทิศทางเดิม คราวนี้ผมเดินได้ไม่สะดวกรักเพราะจำนวนคนมาก และแน่นหนาขึ้น เกือบทั้งหมดนั่งอยู่ชิดกัน ผมต้องหลีก ข้าม และ พืมพาขอโทษไปตลอดทาง

เมื่อกลับไปถึงตรงที่รถจอดอยู่ ผมเห็นคนกลุ่มมารถอยู่เป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ขั้บรณียืนอยู่นอกรถ ผมถามและได้รับคำตอบว่าไม่มีเหตุการณ์ผิดปกติ กลุ่มคนกลุ่มนั้นคงจะอยากทราบวารถตำรวจไปจอดอยู่ที่นั่นทำไม ผมเห็นว่าหมดธุระและสิ่งที่ควรปฏิบัติที่สุดคือออกไปจากที่นั่น จึงขึ้นรถและสั่งให้ตำรวจขั้บรถกลับ แต่พอผ่านหน้าที่ทำการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สนามเสือป่า ผมก็แลเห็นรถโพล์คสวาเกนที่พลัดกันจอดอยู่ ผมจึงให้จอดรถแล้วเดินลงไปดู ผู้ที่อยู่ในรถขณะนั้นมีสองคนและผมจำได้ว่าไม่ใช่นิสิตนักศึกษาที่เข้าไปในสวนจิตรลดาเมื่อตอนหัวค่ำ ผมถามถึงผู้แทนนิสิตนักศึกษาอื่นๆ และได้รับคำตอบว่าเข้าไปข้างใน (คงหมายถึงลานพระบรมรูปทรงม้า) แล้ว ขณะที่สนทนากันอยู่นั้น ทั้งสองคนแสดงอาการที่ผมเห็นว่าออกจะพิกลๆ และขณะนั้นผมยังไม่เข้าใจ คือพยายามก้มและซ่อนหน้าไว้ในวงแขนของตนซึ่งวางอยู่บนพนักที่นั่งข้างหน้า

ผู้คนห้อมล้อมเข้าไปดูจนเกือบแน่น และผมได้ยินเสียงผู้หญิงคนหนึ่งร้องขึ้นก่อนข้างจะดังว่า “ถ้าเป็นคอมมิวนิสต์ก็ฆ่ามันเสียเลย” ทำให้ผมตกใจเอาการ เพราะจนถึงเวลานั้นผมยังไม่ได้คิดถึงไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์

หรือฆาตกร ผมรีบชี้แจงว่าทั้งสองคนเป็นนิสิตนักศึกษา ซึ่งเพิ่งจะกลับจาก
เผ่า ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้ง ๆ ที่ผมแน่ใจว่าไม่ใช่ แต่คงจะเป็น
ผู้ที่มาสมทบภายหลัง

เพราะผู้ที่เข้าไปห้อมล้อม มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ผมจึงตัดสินใจ
ให้เคลื่อนรถไปด้านสะพานศรีอยุธยา ซ้ายๆ เพื่อเลี่ยงฝูงคน ขณะนั้นก็พอดี
กับคุณอภิชาติ ชิตามิตร อุปนายกสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่ง
คงจะเข้าไปที่ลานพระบรมรูปทรงม้าแล้ว กลับมาที่รถและขอเลี้ยวไปจอด
ที่หน้าวัดเบญจมบพิตร เพื่อขอหารือกับผู้ที่ยังคอยอยู่ทั้งสองคน ผมอนุโลม
ตามความประสงค์ สักครู่หนึ่งคุณอภิชาติก็กลับมาบอกกับผมว่า มีปัญหา
บางประการ จำเป็นที่จะต้องไปตามกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ คน
อื่นๆ ออกมาหารือกัน

ผมยังไม่ทราบในเวลานั้นว่า “ปัญหา” ดังกล่าวคืออะไร แต่เริ่ม
รู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างที่ไม่ชอบมาพากล เพราะแทนที่คุณอภิชาติจะกลับ
เข้าไปทางถนนศรีอยุธยา คุณอภิชาติกลับขอร้องให้นำไปทางถนนราชวิถี
เพื่อเข้าไปหากรรมการเหล่านั้น จากด้านหลังพระที่นั่งอนันตสมาคม

รถวิทยุของตำรวจกองปราบปรามแล่น (อันที่จริงต้องใช้คำว่าคลาน)
นำรถโฟล์คสวาเกนตู้คันนั้นไปตามทิศทางที่คุณอภิชาติต้องการ พอถึงแยก
ถนนอุทองโน ที่จะเข้าไปยังพระที่นั่งอนันตสมาคม คุณอภิชาติก็ลงจากรถ
ผมนำรถทั้งสองคันเลี้ยวขวาเข้าไปจอดคอยอยู่ริมถนนพิชัย

**ตอนนั้นผมจึงรู้ว่าหนึ่งในสองคนที่คอยอยู่ในรถโฟล์คสวาเกน คือ
คุณธีรยุทธ บุญมี**

ตอนที่ 4

ผมจอตลอดอยู่ที่ริมถนนพิชัย คอยกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ อยู่เป็นเวลานานสักชั่วโมงเห็นจะได้ ขณะนั้นก็คุยกับคุณธีรยุทธ บุญมี และ คุณชัยวัฒน์ สุรวิชัย เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คุณธีรยุทธถามความรู้สึกของผม และผมก็ตอบตรง ๆ โดยไม่อ้อมค้อมว่า ผมเองสนับสนุนการ แสดงประชามติในวันนั้น แต่อดเป็นห่วงมิได้ว่าสถานการณ์อาจจะผันแปร ไปเพราะการแทรกแซงของผู้อื่นที่หวังผลประโยชน์ทางการเมืองหรือส่วนตัว ผมเน้นโดยเฉพาะการแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่ง มีความเชี่ยวชาญในการฉวยโอกาสในเวลาเช่นนั้น ผมสังเกตดูคุณธีรยุทธเอง ก็ครุ่นคิดอย่างจذจ่อหลังจากที่ได้ฟังผม

เมื่อคณะกรรมการมาถึงตรงที่รถจอดอยู่ (คราวนี้ผมจำไม่ได้ว่ามีใคร บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเมื่อตอนเย็น) ผมก็ได้ยินข่าวที่ผมกลัวนักกลัวหนาว่าจะได้ยินคือ “เราถูกหักหลัง!” ขณะ นั้นผมยังไม่รู้รายละเอียด แต่กรรมการบอกผมว่าจำเป็นที่จะต้องประชุม หารือกันโดยด่วน และขอกลับไปที่หน้าวัดเบญจมบพิตรอีกครั้งหนึ่ง รอ สองคันแล่นกลับไปจอดที่นั่น และกรรมการนิสิตนักศึกษาทั้งหลายรวมทั้ง คุณธีรยุทธ คุณชัยวัฒน์ ประชุมถกเถียงกันอย่างเคร่งเครียดและวิตก

ในที่สุด ใครคนหนึ่งก็มาแจ้งกับผมว่า จะขอกลับเข้าไปประชุมกัน ในสวนจิตรลดา

ข้อเรียกร้องนี้ ทำให้ผมอดอดใจมาก ผมรับราชการอยู่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมานานพอที่จะตระหนักว่า ทรงวางพระองค์อยู่ในฐานะพระมหากษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด และเป็นหน้าที่ของข้าราชสำนักทุกคนที่จะต้องป้องกันมิให้ฐานะนั้นเสียหาย หรือกระทบกระเทือนไป อย่างไรก็ดี เมื่อได้พิจารณาเห็นว่า ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชโองาสให้ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นเฝ้าฯ แล้วครั้งหนึ่งในตอนเย็น และพระราชประสงค์ก็คือเพื่อให้สถานการณ์คลี่คลายลงโดยสงบ ไม่ให้ประชาชนต้องทุกข์ร้อนเพราะเหตุการณ์นั้น ผมก็เชื่อว่าข้อเรียกร้องนั้นอยู่ในวิสัยที่จะอนุโลมตามได้ ผมใช้เครื่องส่งวิทยุขออนุญาตเข้าไปยังศูนย์สื่อสารของกรมราชองครักษ์และได้รับอนุญาตให้นำกรรมการเหล่านั้นกลับไปไว้ในสวนจิตรลดา

ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น นั่งประชุมหารือกันอยู่ในสนามหน้ากรมราชองครักษ์ การประชุมเป็นไปอย่างเคร่งครัดและนาน ผมจับความได้ว่าก่อนที่ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นจะไปเฝ้าฯทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย ได้มอบหมายให้คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ประธานสัมพันธ์ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ เป็นผู้อำนวยการชุมนุม ประทับอยู่ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยตกลงกันว่าขบวนชุมนุมประท้วงจะหยุดอยู่ที่นั่น ไม่เคลื่อนต่อไป เพื่อคอยคณะกรรมการที่ไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แต่ผมได้เล่าแล้วว่า ขบวนผู้ชุมนุมประท้วงได้เคลื่อนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปจนถึง และหยุดที่สะพานมัสยิดฝรั่งเศส ก่อนที่คณะกรรมการจะกลับไปถึง และใช้แต่เท่านั้น ในขณะที่กรรมการกำลังประชุม

หารื้อกันอยู่ในสวนจิตรลดาตัวเอง ขบวนยังได้เคลื่อนต่อไปจนถึง และหยุดลงที่ถนนพระรามที่ 5 หน้าประตูพระวรณอยู่เจน ประตูทางเข้าออกด้านตะวันตกของสวนจิตรลดาด้วย

ประการหลังนี้ ยิ่งทำให้คณะกรรมการกลางแคลงใจในตัวคุณเสกสรรค์หนักขึ้น เพราะได้มีการตกลงกันไว้แล้วว่าขบวนจะไม่เคลื่อนไปที่สวนจิตรลดาเป็นอันขาด

ภายหลัง เมื่อเหตุการณ์สงบลงแล้ว ทั้งสองฝ่ายทำความเข้าใจกันและได้รับคำชี้แจงจากคุณเสกสรรค์ว่า เวลาได้ล่วงเลยไปนาน และฝูงชนที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยแสดงความกระวนกระวายไม่พอใจ คุณเสกสรรค์เองรู้สึกว่าจะควบคุมเอาไว้ได้ยาก จึงตัดสินใจให้เคลื่อนขบวนไปที่สะพานมฆวาทรังสรรค์ เพื่อผ่อนคลายอารมณ์ของประชาชนที่ร่วมอยู่ในขบวน คำชี้แจงนี้สอดคล้องกับรายงานทางวิทยุของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งแจ้งว่าการเคลื่อนขบวนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปสู่สะพานมฆวาทรังสรรค์นั้น เป็นไปอย่างช้า ๆ มีระเบียบและเมื่อถึงสะพานมฆวาทรังสรรค์แล้วก็หยุดอยู่ มิได้มีการว่าจะเคลื่อนต่อไปในทันที ส่วนที่ผมผ่านพบที่ลานพระบรมรูปทรงม้านั้นเป็นส่วนหน้าของขบวน

ควรกล่าวต่อไปเสียเลยในที่นี้ว่า คุณเสกสรรค์และคุณพิรพล ตริยะเกษม นายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกันชี้แจงในภายหลังว่า ระหว่างที่ชุมนุมกันอยู่นั้นเอง คุณพิรพลซึ่งเป็นผู้เดียวที่ฝ่าเข้าไปจนถึงคุณเสกสรรค์ ได้รับการกระชับแฉ่งจากผู้ใดไม่ปรากฏว่ากรรมการซึ่งเข้าใจว่าไปฝ่าทุลละองธูลีพระบาทนั้น “ชะตาขาด” เสียแล้ว คุณพิรพลตกใจมากและรีบแจ้งให้คุณเสกสรรค์ทราบ คุณเสกสรรค์เองก็

พลอยตระหนกไปด้วย และตัดสินใจที่จะเคลื่อนขบวนไปยังสวนจิตรลดา เพื่อเอาพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่พึ่ง แทนที่จะเคลื่อนไปยังสวนพฤกษานตามความต้องการของฝูงชน คุณเสกสรรค์บอกด้วยว่า ถ้าไปสวนพฤกษานก็จะต้องปะทะกันกับเจ้าหน้าที่ และจะทำให้เสียชีวิตเลือดเนื้อกันอย่างมากมายแน่นอน

(อนึ่ง ควรทราบด้วยว่า ทางฝ่ายกรรมการที่ประชุมกันอยู่ในสวนจิตรลดานั้น ได้พยายามติดต่อกับคุณเสกสรรค์โดยโทรศัพท์ไปยังหมายเลขที่ใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่ได้ผล เรื่องนี้จึงเป็นตัวอย่างของความเข้าใจผิด ที่เกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสารอย่างแท้จริง ในความเห็นของผม)

คณะกรรมการประชุมได้เถียงกันอยู่เป็นเวลานาน และต่อมาได้ย้ายเข้าไปประชุมหารือกันในห้องรับแขกของกองมหาดเล็ก โดยที่ทราบว่าทุกคนทำงานกันมาจนไม่มีแม้แต่เวลาจะรับประทานอาหาร ผมจึงขอความกรุณาไปยังส่วนพระเครื่องต้นกองมหาดเล็ก ให้จัดอาหารว่างและเครื่องดื่มไปให้นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นรับพระราชทาน (ตอนนี้กระมังที่เป็นเหตุให้สื่อกันว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมกันเดินขบวนประท้วงทำงานได้สำเร็จ เพราะสวนจิตรลดา “ส่งกำลังบำรุง”?)

ผลของความเข้าใจผิดทำให้ที่ประชุมลงมติว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วงชิงเอาฝูงชนจากการควบคุมของคุณเสกสรรค์มาได้ ก่อนที่ความเสียหายร้ายแรงจะเกิดขึ้น กรรมการนิสิตนักศึกษาแจ้งกับผมว่าต้องการเครื่องขยายเสียงที่มีกำลังสูง เพื่อจะได้พูดชี้แจง “ความจริง” ให้ประชาชนทราบและเข้าใจ จะได้สลายการชุมนุมประท้วงนั้น เพราะไม่มีเหตุผลอะไร

ที่จะต้องชุมนุมต่อไปอีก ในเมื่อทางรัฐบาลสัญญาที่จะปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คน โดยไม่มีเงื่อนไขแล้ว และมีหน้าซำยังสัญญาว่าจะร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 20 เดือนอีกด้วย

ใครก็ไม่ทราบแนะนำว่าที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก สวนรื่นฤดี ซึ่งเป็นที่ตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบในขณะนั้น มีรถยนต์ติดเครื่องขยายเสียงที่จะใช้ตามความประสงค์นั้นได้เป็นอย่างดี ผมจึงติดต่อไปและได้รับตอบว่า พร้อมจะสนับสนุน ขอให้ส่งผู้แทนนิสิตนักศึกษาไปที่นั่นทันที

ตอนที่ 5

ผมจัดรถสองคันให้ผู้แทนนิสิตนักศึกษาทั้งหมด ตัวผมเองนั่งคันหน้านำไปยังสวนรื่นฤดี ที่ตั้งศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก หรือกองอำนวยการรักษาความสงบ รถแล่นเข้าไปทางถนนสุขุขทัย ผ่านลวดหนามและทหารแต่งชุดสนามถืออาวุธเตรียมพร้อม เมื่อถึง ผมนำนิสิตนักศึกษาประดาขึ้นไปยังบันดึกที่ทำการของศูนย์ฯ นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นเข้าไปในห้อง ซึ่งผมจำได้ว่ามีโต๊ะยาว ลักษณะเป็นห้องประชุมเพียงเท่านั้น ผมรู้สึกว่หมดหน้าที่ของผม ผมเดินกลับออกมาและเห็น พลตรีสม ชัดพันธุ์ ผู้ซึ่งผมรู้จักคุ้นเคยและนับถือมานาน จึงแวะเข้าไปทำความเคารพและนั่งคุยอยู่ด้วยสักครู่หนึ่ง พอสมควรแก่เวลา และผมออกรู้สึกเป็นห่วงสวนจิตรลดา ซึ่งเป็นที่ที่ผมต้องรับผิดชอบโดยตำแหน่งและหน้าที่ ผมจึงลาพลตรีสม และเพื่อนฝูงอีก 2-3 คนซึ่งผมพบที่นั่นกลับไปยังสวนจิตรลดา

เมื่อกลับไปถึงเป็นเวลาคงไม่ก่อนสองนาฬิกาของวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม ผมก็ได้รับแจ้งว่าที่หน้าประตูรูดอยู่จน ประตูด้านตะวันตกของสวนจิตรลดา บรรดานักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ชุมนุมและเดินประท้วง ได้ตั้งมั่นอยู่ที่นั่นและล้นหลามขึ้นไปจนถึงบนสะพานหน้าประตู ซึ่งย่อมทำความไม่สบายใจให้ผมและเพื่อนข้าราชการสำนักอื่น ๆ เป็นธรรมดา ประตูด้านนั้นตามปกติเป็นประตูที่เสด็จ ฯ เข้าออกเมื่อทรงมีพระราชกรณียกิจภายนอก นอกจากนั้น ผู้ที่จะผ่านเข้าออกได้ก็มีแต่พระบรมวงศานุวงศ์และเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ ที่ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งทางราชการเท่านั้น

ผมไปที่ประตูนั้นเพื่อสังเกตการณ์และก็เห็นด้วยความโล่งอกขึ้นบ้างว่า บนสะพานที่ประตูพระวรวงศ์เธอ มีเด็กหนุ่มสาวเชิญธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นั่งอยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ห่างจากประตูออกไปราว 10-20 เมตรและนั่งอยู่ด้วยความสงบ เสียงเดียวที่ผมได้ยินนั่น คือเสียงประกาศขอทางเพื่อให้รถแล่นใกล้เข้ามาทางประตูพระวรวงศ์เธอ และเป็นเสียงประกาศให้ทุกคนอยู่ในความสงบ เพื่อคอยเฝ้าพระบารมี ผู้ประกาศจะหวังหรือเดาว่าจะเสด็จพระราชดำเนินออกไป ณ ที่นั้นหรืออย่างไรผมเองก็สุดที่จะเดาได้

ในทันใดนั้น ก็มีเสียงที่แตกต่างกันจากเครื่องขยายเสียงอีกเครื่องหนึ่ง หรือหลายเครื่อง ซึ่งฟังกระท่อนกระแท่นไม่ได้ศัพท์ แต่บางครั้งก็จับใจความได้บ้างว่าเป็นการกล่าวหาคุณเสกสรรค์ และเรียกร้องบรรดาผู้ที่ชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้นมิให้เชื่อถือคุณเสกสรรค์ ผมสันนิษฐานเอาว่าเป็น

กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ที่ผมนำไปส่งที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกนั้น คงจะได้รถยนต์ติดเครื่องขยายเสียงมา และกำลังช่วงชิงฝูงชนจากคุณเสกสรรค์ตามแผนการที่ผมทราบมาก่อน ฟังจากเสียง ผมเข้าใจว่ารถเหล่านั้นหรือคันนั้นคงจะแล่นเข้าไปในสวนสัตว์ดุสิต ซึ่งเป็นบริเวณที่ใกล้และผู้คนที่ชุมนุมกันอยู่บนถนนพระรามที่ 5 จะได้ยินเสียงของผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นชัดเจนที่สุด

มีเสียงโต้ตอบซึ่งผมเดาเอาว่า คงเป็นเสียงของคุณเสกสรรค์ ผมไม่สามารถจะตัดสินใจได้ว่าผู้ฟังพอใจข้างใดมากกว่า เพราะเมื่อจบประโยคของแต่ละฝ่าย ผมได้ยินเสียงฮาและตบมือหนาแน่นพอๆ กัน ทำให้ผมคิดถึงการตัดสินใจได้ด้วยวิธีตบมือในสมัยที่ผมยังมีส่วนร่วมได้ว่าที่อยู่ด้วย ผมจำได้ว่าทุกครั้งที่มีการตัดสินใจด้วยวิธีนั้น เสียงตบมือมักจะดังไม่ยิ่งหย่อนกัน และประธานในการโหวตที่ตัดสินใจให้เสมอกันทุกครั้งไป

แต่การโหวตที่ระหว่างผู้นำนิสิตนักศึกษาในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 14 ตุลาคมนั้น มิได้ถือกติกาเคร่งครัด แต่ละฝ่ายไม่ค่อยให้อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวจบเสียก่อน และขัดขึ้นด้วยเสียงที่ดังไม่มากนักน้อยกว่ากัน คนฟังฮาและตบมือโดยไม่มีจังหวะจะโคน ทำให้ผมออกจะไม่แน่ใจนักว่าคนฟังได้ยินหรือพอใจจะได้ยินข้อความที่ได้แย้งกันหรือไม่

ในที่สุด ใครคนหนึ่งหรือสองสามคนก็บอกผมอย่างตื้นตันว่า คุณธีรยุทธ บุญมี ได้เข้าไปจนถึงรถเครื่องขยายเสียงที่คุณเสกสรรค์ยืนอยู่ และทั้งสองฝ่ายได้เผชิญหน้ากันแล้ว ผมมองเห็นไม่ถนัดนักเพราะเร็วและคนบัง แต่ก็ได้ยินจากเครื่องขยายเสียงพอจับความได้ว่า ฝ่ายหนึ่งซึ่งคงจะได้แก่คุณธีรยุทธกำลังชี้แจงว่า ผู้แทนนิสิตนักศึกษาได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

และรับพระราชทานพระบรมราโชวาทจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรับพระบรมราโชวาทใส่เกล้าใส่กระหม่อมมาปฏิบัติตาม ขอให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนยุติการชุมนุมประท้วง และแยกย้ายกันกลับบ้านได้

แต่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเห็นจะเป็นคุณเสกสรรค์แสดงความคลางแคลงใจ ไม่เชื่อว่าคณะกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้เข้าไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (คงจะจำได้ว่า คุณเสกสรรค์ได้รับคำบอกเล่าจากคุณพิรพลว่า กรรมการนิสิตนักศึกษา “ชะตาขาด” เสียแล้ว ดังที่ผมได้เล่าไว้ในตอนก่อน) ทั้งสองฝ่ายได้เถียงกันต่อไป แต่คราวนี้ใช้ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงชุดเดียวกัน จึงไม่สับสนเหมือนที่แรก

ครั้งแล้วผมก็ได้ยินเสียง ซึ่งคงจะเป็นของคุณธีรยุทธ ทำให้คุณเสกสรรค์เข้าไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยกัน และหลังจากนั้นไม่นานนักก็มีหญิงสาวและชายหนุ่มคู่หนึ่ง เดินมาที่ประตูพระวรณูอยู่ เจน ผมจำไม่ได้ว่าเมื่อมาถึงที่แรกนั้นหญิงสาวและชายหนุ่มคู่นั้นเจรจาพาทักกับใครก่อน แต่เมื่อผมเดินเข้าไปใกล้ คนทั้งสองก็ยกมือไหว้ผม ผมจำหญิงสาวได้ทันทีว่าคือ ดร.เอื้อย มีสุข อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่จำได้ก็เพราะ ดร.เอื้อยเป็นบุตรอาจารย์ ดร.อัมพร มีสุข ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของผมผู้หนึ่ง ส่วนชายหนุ่มผู้ที่มาด้วยกันนั้น ผมกลับคลำคลับคลาว่าจะเคยเห็นหน้า พอเขาแนะนำตัวว่าชื่อ ปราโมทย์ นาครทรรพ ผมก็นึกขึ้นได้ทันทีว่า นอกจากจะเป็น ดร. เช่นเดียวกับอาจารย์เอื้อยแล้ว อาจารย์ปราโมทย์ยังเป็นนิสิตเก่าคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับผม แต่รุ่นหลังผม

อาจารย์เอื้อยและอาจารย์ปราโมทย์ มาขอให้ผมนำคุณธีรยุทธ และคุณเสกสรรค์เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะได้รับ พระราชทานกระแสพระราชดำรัส และเพื่อจะได้ช่วยกันจัดการให้ยุติการ ชุมนุมประท้วงเสียโดยเร็ว

ตอนที่ 6

ผมฟังคำขอร้องของอาจารย์เอื้อยและอาจารย์ปราโมทย์ ที่จะให้ นำคุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์เข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทแล้ว ก็มีอ่อน แท้อ่อน ตามปกติหน้าที่ในการจัดให้เฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทนั้น ก็ไม่ใช่ ของนายตำรวจราชสำนักประจำอยู่แล้ว และถึงหากจะเป็นหน้าที่ การ เฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทก็ย่อมไม่กระทำในเวลาตีสี่เป็นแน่นอน แต่ถ้าจะ ปฏิเสธออกไปทันทีในขณะนั้น การต่อล้อต่อเถียงระหว่างคุณธีรยุทธกับคุณ เสกสรรค์ก็คงจะดำเนินต่อไป ไม่มีใครรู้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด และนักเรียน นิสิต นักศึกษากับประชาชน อาจจะต้องนั่งอยู่ที่นั่นอีกสามวันสามคืนก็ได้ ถ้านั่ง ๆ นอน ๆ อยู่อย่างนั้นก็คงไม่เท่าไร ผมกลัวแต่ว่า ใครมือไวหรือปาก ไวย้วโทสะท่านเหล่านั้นเข้า อารมณ์ของฝูงชนอาจจะเบ็ดปึงปึงออกมาถึงกับ บ้านแตกสาแหรกขาดก็ได้

ผมบอกอาจารย์เอื้อยและอาจารย์ปราโมทย์ว่า ผมไม่รับรองว่า คุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์จะเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเวลา นั้นได้หรือไม่ แต่จะพยายามติดต่อให้ ครั้นแล้วผมจึงโทรศัพท์จากประตู

พระวรณอยู่เจน เข้าไปหาหรือกับข้าราชการผู้ใหญ่ของสำนักราชเลขาธิการ และสำนักพระราชวัง ซึ่งชุมนุมกันพร้อมเพรียงอยู่ภายในสวนจิตรลดา ผม แกลงปัญหาให้ท่านเหล่านั้นทราบ แล้วก็ได้รับคำแนะนำว่าให้เชิญคุณ ธีรยุทธและคุณเสกสรรค์เข้าไปในสวนจิตรลดา เพื่อหาทางให้ทั้งสองฝ่าย ทำความเข้าใจกันเสียก่อน เรื่องเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทไว้ค่อยว่ากัน ทีหลัง

ผมนำความนั้นไปแจ้งแก่อาจารย์เอื้อยและอาจารย์ปราโมทย์ และ บอกด้วยว่าขอให้ทั้งคุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์ไปพบผมที่ประตูพระกุเวฟ อยู่เฝ้า อันเป็นประตูที่ใช้เข้าออกตามปกติสำหรับคนทั่วไป ประตูพระวรณ อยู่เจนนั้นมีพระราชประเพณีกำหนดไว้ว่า สำหรับเสด็จพระราชดำเนินเข้า ออกและสำหรับประมุข หรือผู้แทนประมุขต่างประเทศเท่านั้น ว่าแล้วผม ก็นั่งรถไปคอยคุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์อยู่ที่ประตูพระกุเวฟอยู่เฝ้า

ผมคอยอยู่เป็นนานก็ไม่เห็นคุณธีรยุทธหรือคุณเสกสรรค์ไปที่ประตู นั้น อาจารย์เอื้อย อาจารย์ปราโมทย์ กับนิสิตนักศึกษาหลายคนไปถึงก่อน และก็คอยอยู่เช่นเดียวกับผม ในที่สุดจึงวานใครคนหนึ่งให้เดินย้อนไปดู ครู ใหญ่ ๆ ใครคนนั้นจึงกลับมาบอกว่าทั้งสองคนมาไม่ได้เพราะตำรวจไม่ให้มา

ผมไม่ทราบว่าตำรวจคนไหนห้ามไว้ แต่รู้ว่าตัวเองเป็นตำรวจกับ เขาคนหนึ่ง และถ้าออกไปรับมาเองก็คงจะได้ จึงขอให้เจ้าหน้าที่เปิดประตู แล้วก็เดินครึ่งวิ่งไปทางสวนสัตว์ดุสิต พอถึงสี่แยก จะเลี้ยวซ้ายไปทางประตู พระวรณอยู่เจน ตำรวจก็จำตำรวจไม่ได้ ตำรวจนายหนึ่งลุกขึ้นร้องเอะอะ ถามว่า จะไปทางไหนกัน สัมเสียงออกจะดุขึ้นเต็มที ผมจึงต้องยกไม้ยกมือ ทำท่าเป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่และก็ได้ผล ผมผ่านไปได้จนกระทั่งพบเด็กหนุ่ม หลายคนนั่งๆ นอนๆ อยู่ริมถนนและกลางถนนก่อนถึงประตูพระวรณอยู่เจน

คุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์นั่งอภิปรายอะไรกันอยู่ตรงนั้นนั่นแหละ พอพบหน้าผมก็รีบนำตัวไปสวนจิตรลดา โดยเข้าทางประตูพระกุเวฟอยู่เฝ้า ขณะนั้นทั้งคุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์กำลังจะสิ้นแรงอยู่แล้วเพราะต่างฝ่ายต่างอดตาหลับขับตานอนมาคนละหลายคืน คุณธีรยุทธนั้นไปนอนมาจากโรงเรียนตำรวจนครบาลที่บางเขน อันเป็นที่ควบคุมตัวระหว่างตกเป็นผู้ต้องหาว่าเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ส่วนคุณเสกสรรค์นั้น นอกจากจะอดนอนเพราะต้องช่วยอำนวยความสะดวกและเดินขบวนแล้ว ยังต้องพูดกับผู้ที่ชุมนุมอยู่ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน นับตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม อันเป็นวันเริ่มชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งสองคนเดินเกือบจะไม่ไหว ต้องให้นิสิตนักศึกษาช่วยประคองคนละคู่ และคุณเสกสรรค์นั้นเสียงเริ่มแหบแห้งจนแทบจะไม่ได้ยิน

เมื่อไปถึงห้องรับแขกของกองมหาดเล็ก ผมอยากจะเริ่มการเจรจาหรือกันในพื้นที่ แต่เลดูภาวะทางกายโดยเฉพาะของคุณเสกสรรค์แล้วก็ให้คิดว่าจะเจรจากันไปได้ไม่ตลอด จึงขอร้องให้ทั้งสองคนพักและรับประทานอาหารว่างกับเครื่องดื่มเสียก่อน แล้วโทรศัพท์ตามเจ้าหน้าที่แผนกแพทย์หลวงสวนจิตรลดามาเพื่อตรวจอาการของทั้งสองคน เผอิญขณะนั้นนายแพทย์ศิริโรตม์ บุนนาค อยู่ในบริเวณนั้นด้วย จึงได้ทั้งหมดราชฎ์และหมอหลวงช่วยกันตรวจรักษา หมอบอกว่าทั้งคุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์ไม่ได้ป่วยเป็นอะไร แต่อ่อนเพลียเพราะไม่ได้พักผ่อน และไม่ได้รับประทานอาหาร ส่วนคุณเสกสรรค์ที่มีเสียงเหมือนเปิดเตศันนั้น ก็เพราะพูดมากเกิดขีดความสามารถของคนธรรมดา ถ้าได้พักและรับประทานอาหารเสียไม่ช้า ก็คงหายเป็นปกติในไม่ช้า ว่าแล้วหมอก็จ่ายยาสำหรับรับประทาน แก้อ่อนเพลียให้คนละซอง

ในระหว่างที่หมอกำลังตรวจอยู่นั่นเอง คุณธีรยุทธและคุณเสกสรรค์ก็ถ้อยทีถ้อยประสานความเข้าใจกันอยู่ และผมฟังๆ ดูกี๊ไม่รู้สีกว่ามีความไม่เข้าใจกันอยู่ตรงไหนหรืออย่างไร ทั้งสองคนดูจะเข้าใจกันดีเอามากๆ เสียด้วย

พอทั้งสองคนหยุดพูด ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ และผมก็ช่วยกันชี้แจงให้คุณเสกสรรค์เข้าใจยิ่งขึ้นว่า กรรมการศูนย์นิสิตนักศึกษา ได้เข้าไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วตั้งแต่ตอนเย็น และได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้แทนนิสิตนักศึกษาแล้ว คุณทองน้อยนำเอาข่าวในราชสำนักว่าด้วยการเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทให้คุณเสกสรรค์ดู ฝ่ายผมก็ช่วยอธิบายเพิ่มเติมด้วยว่าการที่คุณเสกสรรค์จะเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกคนหนึ่งนั้น ผมเชื่อว่าทำได้ไม่มีปัญหา เพราะคุณเสกสรรค์มีชื่ออยู่ในบัญชีผู้ที่จะต้องเฝ้าฯ เมื่อตอนเย็นแล้ว แต่ผมเห็นว่าเวลาเฝ้าฯ ควรจะเป็นเวลาอื่น ไม่ใช่เกือบตีห้าอย่างในขณะนั้น ผมอยากจะให้คุณเสกสรรค์และกรรมการอื่นๆ ช่วยกันชี้แจงให้ผู้ชุมนุมอยู่ที่หน้าประตูรณอยู่เจนเข้าใจ แล้วเลิกชุมนุมกันเสีย ถ้าคุณเสกสรรค์ยังประสงค์จะเฝ้าฯ ภายหลัง คุณทองน้อยซึ่งรับราชการอยู่ในสำนักพระราชเลขาธิการก็คงจะจัดการให้ได้

คุณเสกสรรค์ทำท่าว่าเข้าใจ และบอกว่าเรื่องที่จะให้เลิกชุมนุมนั้นทำได้ไม่ยากอะไร แต่สมควรจะมีหลักฐาน เช่น บันทึกพระสุรเสียงหรือมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากสวนจิตรลดาออกไปช่วยชี้แจงกับประชาชน เพราะเมื่อแรกนั้น การโต้เถียงระหว่างคุณธีรยุทธกับคุณเสกสรรค์อาจทำให้ผู้ที่ชุมนุมเกิดแตกแยกและคลางแคลงใจ อาจเชื่อคนหนึ่งแต่ไม่เชื่ออีกคนหนึ่ง

ผมบอกว่า เวลานั้นก็มีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อยู่ในที่นั่นแล้วสองคนคือคุณทองน้อยและผม ให้เลือกเอาเถิดว่าจะเอาใคร คุณเสกสรรค์ก็ขึ้นมาที่ผมแล้วบอกว่า “เอาพี่นี้แหละ”

ตอนที่ 7

ท่านผู้อ่านหลายคนคงจะทราบ ว่า ในชีวิตของผมก่อนวันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ผมได้เคยพูดในที่สาธารณะแล้ว ต่อหน้าคนรวมหลายหมื่นหลายแสนคน ผมเคยเป็นอาจารย์ทั้งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ผมเคยได้เวที เคยแสดงปาฐกถา เคยแสดงละคร เคยร่วมรายการวิทยุโทรทัศน์ จำนวนคนไม่ว่าจะมากน้อยเพียงใดไม่เคยทำให้ผมตื่นเต้น แต่เมื่อคุณเสกสรรค์ชี้จะเอาตัวผมออกไปพบและชี้แจงกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนที่ชุมนุมกันอยู่หน้าสวนจิตรลดาในตอนใกล้รุ่งของวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม นั้น ผมขอรับสารภาพว่า ผมตกใจแทบสิ้นสติทีเดียว

เหตุแห่งความตกใจนั้นก็คือ ผมรู้ดีว่านักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนจำนวนหมื่นที่ชุมนุมกันอยู่หน้าสวนจิตรลดาขณะนั้น ไม่ใช่ นักเรียนนักศึกษาที่กำลังแสวงหาความรู้ ไม่ใช่คนฟังได้เวทีที่ต้องการการเล่นลิ้นหรือคารม และไม่ใช่คนดูวิทยุโทรทัศน์ที่ประสงค์ความเพลิดเพลินหรือคลายอารมณ์ตึงเครียด ทุกคนไปที่นั่นด้วยวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งร่วมกัน คือเรียกร้องสิ่งที่ตนเห็นว่าชอบธรรมซึ่งได้แก่การปล่อยตัวคน

13 คน ที่เขาเห็นว่าถูกจับกุมคุมขังโดยไม่เป็นธรรม ยิ่งกว่านั้นทุกคนยังกำลังไม่พอใจในรัฐบาลที่เขาเห็นว่าเป็นต้นเหตุแห่งความไม่เป็นธรรมนั้น เมื่อคืนวันศุกร์ ที่ 12 ตุลาคม ที่หน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมได้ยินเสียงเขาหรือผู้แทนของเขาวิพากษ์รัฐบาลอย่างรุนแรงและเผ็ดร้อน สัญญาณของความไม่พอใจที่กำลังจะกลายเป็นความโกรธแค้นนั้น ผมได้เห็นและได้ยินมาแล้วด้วยตนเอง ผมศึกษาจิตวิทยามากพอที่รู้ว่า อารมณ์ของคนจำนวนหมื่นนั้นผิดกับอารมณ์ของคนคนเดียวอย่างฟ้าผิดกับดิน การข่มขู่เพียงนิดเดียวอาจจะทำให้คนเหล่านั้นกลายเป็นมนุษย์ที่ไร้สติ และเป็นอันตรายแก่ทุกคนหรือทุกสิ่งที่เขาเห็นว่าเป็นปฏิปักษ์ และผมเป็นใครมาจากไหน จึงจะสามารถผ่อนคลายความร้อนแรงของอารมณ์และความต้องการของเขาลง จนให้คืนสู่ภาวะสงบได้

แต่ผมไม่มีเวลาตกใจนานนัก ปัญหาเฉพาะหน้ารอคอยคุณเสกสรรค์ คุณธีรยุทธ และผมอยู่ ได้กล่าวแล้วว่าขณะนั้นเป็นเวลาใกล้รุ่ง คนที่รอคอยอยู่มีจำนวนหมื่น แต่ถ้าสว่างเต็มที่แล้ว ผู้ที่เห็นดเห็น้อยและกลับไปพักผ่อนที่บ้านจะต้องออกมาสมทบอีกจำนวนกลายเป็นแสน นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ยังไม่ได้เดินขบวนไปสมทบ รวมทั้งจากต่างจังหวัด อาจจะเดินทางไปเพิ่มเติม ถึงตอนนั้นการที่จะพยายามให้คนเหล่านั้นฟังเหตุผลอาจลำบากยากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณและความสงบอาจจะเป็นแต่ความฝันโดยสิ้นเชิง

ขณะนั้นผมแต่งกายด้วยชุดสากล ผมเก็บเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่อาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นมิตรไว้ที่กองมหาดเล็กทั้งหมด ปืนพก เครื่องรับส่งวิทยุ แล้วผมก็ออกเดินตามคุณเสกสรรค์และคุณธีรยุทธไป เราออกทางประตูพระกุเวงอยู่เฝ้าเช่นเดียวกับเมื่อเช้า เลี้ยวซ้ายไปตามถนนราชวิถี

เลี้ยวซ้ายถนนพระรามที่ 5 และคราวนี้ไม่ได้หยุดอยู่แค่หัวแถว แต่เดินฝ่าฝูงชนเข้าไปจนกระทั่งถึงรถโดยสารเล็กที่ติดเครื่องขยายเสียงคันนั้น ระหว่างทาง ผมต้องหลีกเลี่ยงและข้ามผู้ที่นั่งนอนไป บางคนหลับสนิท และผู้ที่นั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ นั่น หลายคนเป็นเด็กหญิงและชายที่คะเนอายุน้อยกว่าลูกของผม ผู้ที่ยังตื่นอยู่ตบมือต้อนรับคุณเสกสรรค์กับคุณธีรยุทธ และผมสังเกตเห็นว่า ไม่มีผู้ใดที่แสดงกิริยาไม่เป็นมิตรกับผม แม้ว่าผมจะอยู่ในเครื่องแต่งกายชุดสากลซึ่งผิดกับเขาก็คตาม ผมไม่รู้สึกลัวหวาดหวั่นหรือแม้แต่ตื่นเต้น เพราะในขณะนั้นผมรู้สึกว่ามีเกราะที่จะคุ้มกันอันตรายทุกชนิดได้อย่างศักดิ์สิทธิ์ที่สุดคือพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และความเชื่อว่าตนกำลังทำสิ่งที่ถูกต้อง

เมื่อถึงรถโดยสารเล็กคันนั้น ผมปีนกระโดดตามคุณเสกสรรค์ คุณธีรยุทธ และผู้อื่นขึ้นไปด้วยความรู้สึกเหมือนขึ้นบ้านของตนเอง ใคร 2-3 คนรวมทั้งคุณเสกสรรค์ด้วย กล่าวนำโดยชี้แจงสั้น ๆ ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการเรียกร้องของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนแล้ว และขอเชิญให้ผมเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดและเชิญพระบรมราโชวาทอ่านให้ได้ทราบโดยทั่วกัน ด้วย แล้วใครอีกคนหนึ่งก็ส่งไมโครโฟนให้ผมถือที่เดียวสองอัน

ผมรับไมโครโฟนมาแล้วก็พูด เป็นการพูดครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตของผม ลำดับเหตุการณ์ที่ผมรู้เห็นมาตั้งแต่ต้น เริ่มตั้งแต่ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับพระตำหนัก ผมเล่าถึงการทำสัญญาระหว่างผู้แทนนิสิตนักศึกษา และรัฐบาล ความพยายามที่ล้มเหลวของผู้แทนนิสิตนักศึกษาที่

จะกลับไปพบคุณเสกสรรค์ เพื่อชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และความเข้าใจผิดอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้เครื่องขยายเสียงของศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกกล่าวโจมตีคุณเสกสรรค์

ครั้นแล้ว ผมก็เชิญสำเนาพระบรมราโชวาท ซึ่งอยู่ในกระเป๋าเสื้อชั้นนอกของผมออกมาจบบนเสียก่อน แล้วอ่านให้ผู้ที่ชุมนุมอยู่ฟัง ซึ่งผมขออัญเชิญมาไว้อีกครั้งหนึ่งในที่นี้

“คนที่เป็นผู้ใหญ่ (คนแก่) นั้น เรามีประสบการณ์ ส่วนคนหนุ่มสาวมีพลังแรงทั้งร่างกายทั้งความคิด ถ้าหากมาปรองดองสมัครสมานกัน ทำงานอย่างพร้อมเพรียง ไม่ผิดใจแคลงใจกัน การบ้านเมืองก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี นิสิตนักศึกษาก็เป็นผู้ที่ผ่านการทดสอบเลือกเฟ้นมาเป็นแน่นอนแล้วว่า มีทั้งสติและปัญญาพร้อมมูล จึงควรจะได้รู้ถึงความผิดชอบชั่วดีทุกอย่าง”

“การพิจารณาปัญหาใดๆ จำเป็นต้องทราบว่ายปัญหานั้นอยู่ตรงไหน หรืออะไรเป็นปัญหา ต่อไปก็แยกออกเป็นประเด็นให้กระจ่างและถูกต้องโดยลำดับ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามจุดหมายอย่างสมบูรณ์”

“เมื่อนิสิตนักศึกษาได้ดำเนินการมาตรงตามเป้าหมาย และได้รับผลตามสมควรแล้ว ก็ขอให้กลับคืนสู่สภาพปกติ เพื่อยังความสงบเรียบร้อยให้เกิดแก่ประชาชนทั่วไป”

เมื่ออ่านพระบรมราโชวาทจบแล้ว ผมก็ขยายความว่า สิ่งที่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนต้องการ คือการปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คนโดยปราศจากเงื่อนไขนั้นก็ได้มาแล้ว ยิ่งกว่านั้นยังได้รับสัญญาจากรัฐบาลว่าจะได้รับรัฐธรรมนูญอีกภายในเวลาเพียงปีเศษ จึงสมควรที่จะ

สนองพระราชประสงค์ด้วยการ “คืนสู่สภาพปกติ” ผมแจ้งความจริงให้ทราบด้วยว่า “พระเจ้าอยู่หัวของท่านทั้งหลายและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ไม่ได้ทรงพักผ่อน ไม่ได้บรรทมมาตั้งแต่วันที่ผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญถูกจับกุม”

พอเสียงตบมือชาลงและผมแลเห็นสีหน้าผู้ฟังโดยรอบได้ถนัด (ขณะนั้นเป็นเวลาก่อนหกนาฬิกาเล็กน้อย) ผมก็รู้สึกที่ผมอยู่ท่ามกลางเพื่อน ท่ามกลางผู้จงรักภักดีในพระยุคลบาทอย่างไม่มีเงื่อนไข ผมคุกเข่าและก้มหน้าลงซ่อนน้ำตา

บทที่ 8

ความปิติที่เกิดแก่ผมในเวลานั้น สุดที่จะพรรณนาได้ ผมตระหนักในขณะนั้นเองว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนที่นั่งนอนและฟังผมพูดอยู่ที่หน้าสวนจิตรลดาในตอนใกล้รุ่งวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น หาใช่ฝูงชนที่กำลังจะขาดสติสัมปชัญญะอย่างที่ผมวิตกหรือหวั่นเกรงไม่ จากสีหน้าและแววตาของคนเหล่านั้น ผมรู้สึกที่ทุกคนทั้งหญิงและชาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ยังมีเหตุผลโดยสมบูรณ์และเสียงตบมือที่ดังขึ้นหลังจากที่ผมพูดจบแล้วนั้นมิได้เกิดจากมรรยาท แต่เกิดจากความเข้าใจและความพอใจอันแท้จริง และที่ผมมั่นใจยิ่งกว่านั้น มั่นใจที่สุดแม้ในขณะที่กำลังเขียนเรื่องนี้ก็คือ เกิดขึ้นจากความเชื่อมั่นและจงรักภักดีอันเต็มเปี่ยมปราศจากตำหนิหรือเงื่อนไขไม่ว่าประการใดๆ ในพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ผมไม่ได้ยินเสียงของผู้แทนนิสิตนักศึกษาที่พูดต่อจากผม เพราะหูของผมกำลังอื้ออยู่ด้วยแรงของความปิติ แต่ผมไม่ลืมว่าอีกไม่ช้า ไม่เกินนาทีต่อจากนั้น ผู้ที่กำลังชุมนุมกันอยู่หน้าประตูพระวรณอยู่เจนจะเริ่มแยกย้ายกันกลับบ้าน และผมไม่ลืมว่า ตามถนนหลายสายในเวลานั้น ตำรวจและทหารวางกำลังสกัดกันเอาไว้เพื่อป้องกันหรือเผชิญเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น หรือแทรกแซงมากับการชุมนุมเดินขบวนประท้วง ถ้าหากไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทราบแน่นอนว่า สถานการณ์กำลังคลี่คลายไปในด้านดี ตำรวจทหารอาจสำคัญผิดคิดว่า ผู้ชนกำลังบ้ายหน้าไปสู่จุดสำคัญและอาจเป็นอันตรายแก่จุดนั้น

ได้เล่าไว้ในตอนที่แล้วว่า ผมทิ้งเครื่องมือเครื่องใช้ที่อาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ไว้ในสวนจิตรลดา รวมทั้งเครื่องรับส่งวิทยุด้วย ผมไม่สามารถที่จะติดต่อกับส่วนราชการใดได้โดยตรง แต่ผมสังเกตเห็นในขณะที่ผมพูด ว่าที่ริมรั้วสวนจิตรลดาด้านใน มีคนยืนฟังผมพูดอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย และผมมั่นใจว่าในจำนวนนั้นมีข้าราชการสำนักรวมอยู่ด้วยหลายคน ผมจึงขอใช้ไมโครโฟนพูดอีกครั้งหนึ่ง นอกจากจะย้ำประเด็นที่ผมเห็นว่าสำคัญแล้ว ผมขอร้องให้ผู้ที่ยืนอยู่ภายในสวนจิตรลดานั้นเอง ช่วยติดต่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทราบด้วยว่า ผู้ที่ชุมนุมกันอยู่หน้าสวนจิตรลดานั้นพร้อมจะแยกย้ายกันกลับแล้ว ขอให้เจ้าหน้าที่เปิดทางและอำนวยความสะดวกให้ด้วย ผมแลเห็น ม.ร.ว.อดุลกิติ์ กิติยากร พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ยืนรวมอยู่ในบรรดาผู้ที่ยืนฟังผมพูด และได้เจาะจงขอให้ท่านช่วยติดต่อแจ้งให้ทางราชการทราบด้วย คุณชายอ้วนก็กุญแจออกวิ่งไปตามที่ร้องขอ

ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้หกนาฬิกา ผมเพิ่งรู้สึกในตอนนั้นเองว่า สองข้างถนนพระรามที่ 5 บนต้นไม้มีนกเป็นจำนวนมาก และนกส่งเสียงร้องแซ่ไปหมดจนผมออกจะเคืองๆ ที่มีผู้แข่งขัน แต่ผมพุดจบแล้วและหลังจากที่ผมพุด กรรมการนิสิตนักศึกษาผู้หนึ่งก็เชิญชวนให้ผู้ที่ชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นั้นลุกขึ้นยืนหันหน้าไปทางพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน แล้วร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีพร้อมกัน

ภาพนั้นเป็นประวัติศาสตร์ ผมจะไม่มีวันลืมภาพนั้นชั่วชีวิตของผม คนไทยต่างเพศต่างวัย และต่างอาชีพจำนวนนับหมื่น ยืนหันหน้าไปทางพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วเปล่งเสียงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ผมร้องเพลงนั้นด้วยอย่างเต็มเสียงและเต็มใจ เมื่อจบเพลงแล้ว เราถวายคำนับ ผู้คนเริ่มแยกย้ายกันออกจากที่ชุมนุม กรรมการนิสิตนักศึกษาที่ยืนอยู่บนหลังคารถประกาศครั้งแล้วครั้งเล่า ให้ทุกคนกลับบ้านพักผ่อนแล้วเตรียมตัวที่จะช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และที่ทำให้ผมมั่นใจว่าสถานการณ์คืนสู่ความเป็นปกติแล้ว อย่างแน่นอนก็คือ เสียงประกาศให้นำเครื่องขยายเสียงชนิดหิ้ว หรือเมกะโฟนมาคืนที่รถอำนวยการคืนที่ผมยังนั่งอยู่บนหลังคา

ลูกระเบิดขวดลูกแรกระเบิดขึ้นกลางกลุ่มคนทางด้านใต้ (ด้านวัดเบญจมบพิตร) เมื่อมีเสียงระเบิดนั้น ผมคิดว่าเป็นเสียงประทัดที่จุดขึ้นด้วยความคະนองหรือยินดี หลังจากเสียงระเบิดเล็กน้อย ก็มีผู้นำคนเจ็บมาที่รถอำนวยการ และกรรมการนิสิตนักศึกษาประกาศเรียกพยาบาลและรถพยาบาล ผมยืนหน้าออกไปดูเห็นผู้ได้รับบาดเจ็บเป็นเด็กหนุ่มและแต่งกายแบบนักเรียน สวมเสื้อขาวกางเกงน้ำเงินหรือดำ ผมร้องถามลงไปว่า

เป็นเจ้าของลูกกระเบิดรีเปล่า แต่ไม่มีผู้ใดตอบ ผมอยากจะให้นำผู้ได้รับบาดเจ็บเข้าไปรับการพยาบาลที่แผนกแพทย์หลวงสวนจิตรลดา แต่เมื่อเห็นว่าผู้ช่วยเหลือ ซึ่งแสดงกิริยารู้หน้าที่ของตนดีอยู่แล้ว ผมก็ได้คาดคั้นหรือยืงกรานตามความต้องการของผม

เมื่อเห็นว่าผู้คนบางตาลงแล้ว ผมก็ได้กระโดดลงจากหลังคารถ และเตรียมจะกลับเข้าไปในสวนจิตรลดา กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาหลายคนบอกผมว่าจะขอเข้าไปด้วย ซึ่งผมเองก็ไม่ขัดข้อง และคิดว่าเมื่อเข้าไปถึงข้างในแล้ว จะขอความกรุณาส่วนพระเครื่องต้นให้จัดอาหารเข้า (ความจริงอาจจะเป็นอาหารเย็นหรืออาหารกลางวันสำหรับนิสิตนักศึกษาพวกนั้น) ให้รับประทาน ผมลงไปถึงพื้นที่แล้ว ก็มีใครต่อใครหลายคนมาแสดงความยินดีกับผมที่ได้ออกไปช่วยชี้แจงความจริงจนกระทั่งเกิดความเข้าใจกัน มีอยู่คนหนึ่งเข้ามาหาผมแล้วก็แสดงความไม่พอใจคุณสมบัติธำรงธัญญวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เป็นทำนองว่า คุณสมบัติไม่รับผิดชอบ ปลอมให้คุณเสกสรรค์ต้องรับภาระแต่ผู้เดียว และจะต้องชักพอกคุณสมบัติ ผมก็พยายามชี้แจงว่า ทั้งคุณสมบัติและคุณเสกสรรค์เข้าใจกันดีแล้ว และถ้าหากจะมีการชักพอกกันก็ควรยกปัญหานั้นขึ้นกล่าวหรือแจ้งให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ทราบ และพิจารณาดำเนินการ

ผมชี้แจงเสร็จแล้วก็เลื้อยไปเห็นชายหนุ่มกลุ่มหนึ่งจำนวนสัก 10 คนเห็นจะได้ การแต่งกายของคนพวกนั้น ยากที่จะตัดสินได้ว่าเป็นนักเรียนนักศึกษา นิสิต หรือคนประเภทใด คนที่สวมเสื้อขาวนุ่งกางเกงสีกาก็มีท่าทางฮึดฮัดไม่พอใจและพูดเสียงดังว่า “ไม่ยอม ๆ ยังไม่รู้ว่าตกลงกันยังไงแล้วเลิกกันเรายอมไม่ได้” แต่ผมก็ได้เฉลียวใจว่าจะเกิดเหตุร้าย คนพวกนั้นบ่าย

หน้าไปทางถนนราชวิถี (ซึ่งผมลืมบอกไปว่าได้สังเกตเห็นตั้งแต่ก่อนลงจากรถแล้วว่า ยังมีแถวตำรวจสวมหมวกกันกระแทกสีขาวยืนขวางอยู่) ผมคิดว่าอีกสักประเดี๋ยวเมื่อเขาได้พบเพื่อนที่รู้เรื่องดีและได้รับคำอธิบายแล้ว ก็คงจะเข้าใจและหายขัดเคือง และผมควรจะบอกไว้ในที่นี้ด้วยว่า แม้จะเห็นว่ายังมีแถวตำรวจขวางถนนอยู่แต่ผมก็เห็นว่าผู้คนที่บายหน้าไปทางนั้น ได้ทยอยกันกลับมาทางด้านวัดเบญจมบพิตร และบ้างก็เลี้ยวเข้าไปในสวนสัตว์ดุสิต ซึ่งได้เปิดประตูให้ผ่านอีกทางหนึ่ง

ในทันใดนั้นเอง ก็มีเสียงร้องจากคนกลุ่มนั้นว่า “เฮ้ย ! พวกเราถูกตี !” แล้วคนกลุ่มนั้นก็ก้มลงคว้าไม้และท่อนโลหะที่ผู้ชุมนุมเดินขบวนทิ้งเอาไว้แล้ววิ่งไปทางที่มีแถวตำรวจกันอยู่

โปรดทราบ

ผมได้รับการติดต่อจากคุณธีรยุทธ บุญมี เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2516 และชี้แจงว่า ในการประชุมของกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ฯ ที่ห้องรับแขกของกองมหาดเล็ก เมื่อคืนวันเสาร์ ที่ 13 ตุลาคม 2516 ก่อนที่คณะกรรมการจะออกไปใช้เครื่องขยายเสียงของศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก กล่าวหาคุณเสกสรรค์ด้วยความเข้าใจผิดนั้น คุณธีรยุทธ บุญมี และ คุณชัยวัฒน์ สิริวิชัย มิได้เข้าร่วมด้วย ซึ่งเป็นความจริง แต่ผมเองมิได้เขียนไว้ให้ชัดเจนของท่านผู้อ่านได้โปรดเข้าใจตามนี้ด้วย

ตอนที่ 9

พอเห็นชายหนุ่มกลุ่มนั้นก้มลงหยิบไม้ท่อนขนาดยาวเกือบเมตร ที่ทิ้งเกล็ดกลื่อนอยู่ทั่วบริเวณนั้นขึ้นมาคนละท่อน แล้ววิ่งออกไปทางแถวตำรวจ ผมก็วิ่งตามไปอย่างกระชั้นชิด เมื่อทันผู้ที่อยู่หน้าสุด ผมจึงร้องตะโกนห้าม ขอย่าเพิ่งให้เกิดเรื่อง ผมจะออกไปห้ามตำรวจให้เอง ว่าแล้วผมก็ออกวิ่งต่อไป

แต่เบื้องหน้าของผม ความซุลมุนวุ่นวายเกิดขึ้นแล้ว กลุ่มคนซึ่งมือเปล่าบ้าง ถือไม้บ้าง กำลังวิ่งสวนมา ผมดูหน้าคนพวกนั้น และฟังเสียงอื้ออึงข้างหน้าที่รู้ว่าอย่างไรเสียก็ต้องเกิดปะทะกับตำรวจขึ้นแล้ว มีทางเดียวที่จะทำได้ก็คือ ขอให้ตำรวจที่ตั้งแถวขวางถนนอยู่นั้นถอยถอยถอยออกมาทั้งหมดและทันที ก่อนที่เหตุการณ์จะลุกลามและร้ายแรงยิ่งกว่านั้น การวิ่งสวนเข้าไปห้ามตำรวจในเวลานั้น นอกจากจะไม่เกิดผลอะไรแล้ว อาจจะทำให้ผมโดนลูกหลงสิ้นประโยชน์ไปก่อนเวลาอันควรก็ได้

ผมวิ่งเข้าไปที่ประตูพระวรณอยู่เจน ขอให้ทหารมหาดเล็กเปิดประตูข้างให้ แล้ววิ่งไปยังเครื่องโทรศัพท์ ยกหูขึ้นหมุนพูดกับศูนย์สื่อสารของกรมราชองครักษ์ หรือเทวดาองค์ไหนก็ได้ ขอให้ส่งถอยกำลังตำรวจที่หน้าสวนจิตรลดาทันที เพราะกำลังจะเกิดเหตุร้าย

“เหตุร้าย” ไม่ค่อยใคร ผมยังไม่ทันวางหูโทรศัพท์ ก็มีเสียงระเบิด 2-3 ตูมขึ้นข้างนอก ผมทิ้งหูโทรศัพท์แล้วออกไปยืนนั่งอยู่ที่ประตูพระวรณอยู่เจนทางด้านใน ข้างนอกมีคนออกกันอยู่แน่นขนัด สีหน้าบอกความร้อน

ใจและตื่นตระหนกสุดขีด ขณะนั้นผมนึกไม่ออกแล้วว่าผมจะทำอะไรต่อไปอีก เพราะเมื่อไม่กี่นาทีก่อนหน้านั้น ผมมั่นใจว่าความสงบได้มาถึงและเหตุการณ์ไม่มีทางที่จะลุกลามร้ายแรงต่อไปได้อีกแล้ว ผมไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้สำหรับความวิกฤตชนิดใดๆ

เสียงระเบิดยังดังอยู่เป็นระยะๆ ควันสีขาวกระจายออกไปทั่วบริเวณนั้น ผมเคยเรียนและดูงานการปราบ “จลาจล” มาและรู้ทันทีเมื่อได้กลิ่นว่าควันนั้นเป็นแก๊สน้ำตา และเสียงระเบิดนั้นก็คงจะเป็นเสียงลูกปืนที่ใช้ยิงเพื่อให้เกิดแก๊สน้ำตา กลุ่มคนระลอกที่สองวิ่งมาถึงหน้าประตู พระวรณอยู่เฉย คราวนี้หลายคนกำลังร้องไห้ บางคนร้องด่าตำรวจอย่างหยาบคาย อาการของคนเหล่านั้นแสดงว่ากำลังโกรธแค้นอย่างที่สุด ผมยังยืนงออยู่ตรงนั้นจนกระทั่งมีคนร้องขึ้นว่า “ออกไปห้ามหน่อย ออกไปห้ามหน่อย”

เสียงร่ำไห้นั้นทำให้ผมยิ่งเสียสติหนักลงไปอีก ผมวิ่งกลับไปประตูเล็ก ซึ่งทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ใช้เข้าออก แล้วขอให้เจ้าหน้าที่เปิดประตูออก เจ้าหน้าที่ไม่สู้จะเต็มใจนัก เพราะขณะนั้นคนภายนอกที่แสดงอาการว่า อยากจะเข้าไปในสวนจิตรลดานี้มีจำนวนล้นหลาม แต่เจ้าหน้าที่รู้จักผมดี และเมื่อได้รับคำร้องขอก็เปิดประตูให้ผมผ่านออกไป

ผมวิ่งสวนผู้คนที่กำลังโกรธแค้นและร้องไห้ไปเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ผมโดนแก๊สน้ำตาอย่างจัง น้ำตาผมไหลปรากและรู้สึกคัดจมูกพร้อมกับเวียนศีรษะเหียนอย่างแรง ผมควักผ้าเช็ดหน้าออกมาอุดปากและจมูก ส่วนตานั้นผมไม่สามารถจะทำอะไรได้พละางก็วิ่งฝ่าฝูงคนออกไปยังแถวตำรวจ

พอไปถึงแถวตำรวจ ผมจึงรู้ว่าตำรวจพวกนั้นในวันนั้น แต่งตัว ผิดกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ และจากตำรวจธรรมดาเป็นอันมากคือสวมหมวกกัน กระแทกสีขาวมีพลาสติกใสคลุมหน้าลงไปจนถึงคาง ทุกคนมีกระบองเป็น อาวุธ และบางคนถือปืนสำหรับยิงแก๊สน้ำตา ผมสังเกตเห็นว่าไม่มีผู้ใดมี อาวุธชนิดอื่น

(ผมมาทราบภายหลังว่า กรมตำรวจสั่งห้ามตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ จุดนั้นพกอาวุธ โดยเฉพาะปืน อย่างเด็ดขาด)

ผมจำหน้าใครไม่ได้เลย เพราะพลาสติกใสที่คลุมหน้า แต่เมื่อไปถึง แถวตำรวจนั้น ตำรวจกำลังจัดแถวใหม่ ผมถามใครก็ไม่ทราบ ที่ยืนอยู่แถว หน้าว่า “เกิดอะไรขึ้น ?” และได้รับคำตอบว่า ตำรวจถูกขว้างด้วยระเบิด ขวดยาบาดเจ็บหลายคน

ผมยืนงออยู่หลังแถวตำรวจ คิดไม่ตกว่าจะช่วยได้อย่างไร ผมเป็น รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดน และเป็นนายตำรวจราชสำนักประจำ โดยตำแหน่งหน้าที่ทั้งสอง ผมไม่มีสิทธิ์จะสั่งให้ถอนกำลังตำรวจ หน้า ที่ อย่างเดียวของผมในขณะนั้น คือถวายอารักขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และผมไม่ อาจจะสั่งการตามอำนาจหน้าที่ของผมได้ เพราะในขณะนั้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อยู่ภายนอกสวนจิตรลดา ห่างไกลพระวรกายมาก

แต่ผมรู้ว่าถ้าผมขึ้นอยู่ตรงนั้น และเข่นนั้นต่อไป ผมอาจจะได้ เป็นนายพลตำรวจโท ภายหลังมรณกรรม (ซึ่งแม้จะเป็นยศที่มีเกียรติอย่าง สูง แต่ผมก็ยังไม่ปรารถนา เพราะเชื่อว่าเป็นพันตำรวจเอก โดยมีชีวิตอยู่ จะทำคุณประโยชน์ให้บ้านเมืองได้มากกว่า) เพราะขณะนั้นมีการขว้างลูก

ระเบิดขวดออกมาจากสวนสัตว์ดุสิตเป็นระยะ และผมได้ยินเสียงปืนคล้ายปืนขนาด .22 หรือลูกกระต๊อยิงทีละนัดออกมาจากสวนสัตว์ดุสิตด้วย

ผมออกวิ่งเหยาะๆ ไปตามถนนพระรามที่ 5 ไปทางถนนราชวิถี ผ่านนายตำรวจผู้ใหญ่คนหนึ่ง ซึ่งผมจำหน้าได้แต่จำชื่อไม่ได้ จึงหยุดที่ตรงนั้นแล้วแนะนำว่า ถ้าถอนกำลังตำรวจไปเวลานั้น แล้วใช้เครื่องขยายเสียงชี้แจงให้ราษฎร นิสิตและนักศึกษาทราบว่า ตำรวจถูกขว้างด้วยระเบิดขวดก่อน และจำเป็นต้องตอบโต้และบัดนี้ตำรวจพร้อมจะถอนกำลังโดยปราศจากเงื่อนไขแล้ว บางทีจะทำให้เหตุการณ์ดีขึ้น นายตำรวจผู้นั้นยิ้มอย่างเปื้อๆ และตอบรับด้วยอาการที่แสดงว่าต้องการจะรักษามรรยาท และผมก็เข้าใจดีว่าเขาคงไม่มีอำนาจสั่งการเช่นเดียวกับผม ผมจึงออกวิ่งต่อไปจนถึงถนนราชวิถีแล้วเลี้ยวขวาไปจนถึงประตูพระกุเวพอยุ่เฝ้า อันเป็นประตูที่ผมใช้กลับเข้าไปในสวนจิตรลดา

มีการกล่าวขวัญกันมากเกี่ยวกับเหตุการณ์ในตอนเช้าวันนั้น ซึ่งจุดชนวนความรุนแรงจนทำให้วันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม 2516 กลายเป็น “วันมหาวิปโยค” ผมขอชี้แจงไว้ในที่นี้ว่า ขณะเกิดเหตุผมอยู่กับนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน เพราะฉะนั้นผมจึงไม่รู้อะไรดีไปกว่าคนเหล่านั้นนัก อย่างไรก็ตาม ผมรู้อะไรอยู่อย่างน้อยสองอย่างที่อาจจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ดีขึ้นและถูกต้อง

อย่างหนึ่งก็คือ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ผู้รักษาการในตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นนายตำรวจที่มีอาวุโสที่สุดในที่เกิดเหตุ นั้น มิได้เต็มใจเลยที่จะไปปฏิบัติหน้าที่อยู่ ณ ที่นั้น แต่ผู้มีหน้าที่ในการถวายอารักขารวมทั้งหมดด้วย ได้ไปขอร้องให้รับหน้าที่นั้นด้วยเหตุผลว่า

พล.ต.ท.มนต์ชัย เคยทำงานเกี่ยวข้องกับการเดินขบวนของ นิสิต นักศึกษา มาหลายครั้งแล้ว โดยได้ผลเรียบร้อยปราศจากความรุนแรง หรือเป็นปฏิปักษ์ใดๆ ยิ่งกว่านั้นท่านยังเคยเป็นทั้งนักเรียนเตรียม และ นักศึกษาธรรมศาสตร์ บุตรของท่านก็เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คนหนึ่ง เกษตรศาสตร์ คนหนึ่ง คุณมนต์ชัยจึงควรจะเข้าใจนิสิตนักศึกษาได้ดีไม่แพ้นายตำรวจอื่นๆ

อีกอย่างหนึ่งที่อาจจะสำคัญที่สุดก็คือ เมื่อผู้ที่ชุมนุมอยู่หน้าสวนจิตรลดาเริ่มแยกย้ายกันจะกลับบ้าน พล.ต.ท.มนต์ชัย เป็นผู้ที่ยื่นขออนุญาตโดยทางวิทยุไปยังกองอำนวยการรักษาความสงบ โดยผ่าน พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรากร รองอธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น ขอลองกำลังตำรวจออกจากถนนพระรามที่ 5 เพื่อให้ประชาชนใช้ถนนสายนั้นได้โดยสะดวก แต่มิได้รับอนุญาต

ตอนที่ 10

พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรากร อธิบดีกรมตำรวจได้แถลงอย่างเปิดเผยเมื่อไม่กี่วันมานี้เองว่า ท่านเองเป็นผู้ออกคำสั่งไม่อนุญาตให้ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น เปิดถนนพระรามที่ 5 ให้ผู้ที่ชุมนุมเดินขบวนประท้วงผ่าน ตามที่ พล.ต.ท.มนต์ชัยร้องขอ เหตุที่ไม่อนุญาตก็เพราะท่านได้รับคำสั่งจากกองบัญชาการปราบปรามการจลาจล ซึ่งในขณะนั้น จอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นผู้บัญชาการ เหตุผลที่กองบัญชาการมีคำสั่งเช่นนั้นก็คือ “กลัวนิสิต นักศึกษา จะเข้าไปในสวนจิตรลดา”

เหตุผลที่แท้จริงจะเกี่ยวกับสวนจิตรลดา หรือ สวนรื่นฤดีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งผมเองไม่อาจจะตอบได้ แต่ในฐานะที่เป็นตำรวจผู้หนึ่ง ผมต้องขอแสดงความเห็นอกเห็นใจ ทั้ง พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรากร และ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ในที่นี้เพราะในขณะที่รับคำสั่งนั้น จอมพลประภาส จารุเสถียร ยังรักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอยู่โดยถูกต้องตามกฎหมาย และคำสั่งมิให้เปิดถนนพระรามที่ 5 ให้ผู้ชุมนุมเดินขบวนประท้วงผ่านนั้น หากจะใช้สามัญสำนึกพินิจดู ผู้มีใจเป็นธรรมทั้งหลายก็ย่อมจะเห็นว่า เป็นคำสั่งที่อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้ภายในขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรมประเพณี คุณประจวบจึงได้ยืนยันคำสั่งนั้น และคุณมนต์ชัยจึงได้ปฏิบัติตาม ถ้าหากบอกว่ากองบัญชาการมีคำสั่งให้ยิงทุกคนที่พยายามจะผ่านนั้นแหละ จึงจะเป็นคำสั่งที่เห็นได้ชัดว่าอยู่นอกหรือหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรมประเพณี และคุณประจวบคงไม่ยอมยืนยันคำสั่งนั้น หรือหากยืนยัน คุณมนต์ชัยก็คงไม่ยอมปฏิบัติตาม

ถ้าเช่นนั้น ใครเป็นผู้สั่งให้ตำรวจใช้แก๊สน้ำตา และตะบองตีผู้ชุมนุมเดินขบวน ?

ผมขอให้พิจารณาเรื่องที่คุณเสกสรรค์เล่าให้ท่านนายกรัฐมนตรี และกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ฟังที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2516

คุณเสกสรรค์เล่าว่า เมื่อการชุมนุมสิ้นสุดลงและผู้คนกำลังแยกย้ายกันกลับนั้น คุณเสกสรรค์ก็กลับโดยผ่านแถวตำรวจที่ขวางถนนพระรามที่ 5 อยู่ คุณเสกสรรค์เล่าว่า อันที่จริงในขณะนั้น ตำรวจได้ยอมให้ผ่านอยู่แล้ว

หากเป็นการยอมให้หย่อยกันผ่านทีละน้อย และผ่านบาทวิถีริมถนนพระรามที่ 5 มิใช่ผ่านโดยสะดวกทั้งสาย จึงมีคนหลายคนทักท้วงและขอให้ตำรวจเปิดถนนทั้งสาย เมื่อเห็นเช่นนั้นและเกรงว่าจะเกิดความเข้าใจผิดและปะทะกันขึ้น คุณเสกสรรค์จึงขอขึ้นไปบนหลังคารถตำรวจคันหนึ่ง แล้วพยายามพูดชี้แจงให้คนเหล่านั้น ย้อนกลับไปทางวัดเบญจมบพิตร แต่ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดยินยอม จะเป็นเพราะเสียงของคุณเสกสรรค์แหบแห้งเกินไป จนฟังไม่รู้เรื่องหรือเพราะเหตุใดก็ตาม คุณเสกสรรค์ก็สิ้นแรงพอดี (ท่านผู้อ่านคงระลึกได้ว่าตอนที่ผมพบกับคุณเสกสรรค์และคุณธีรยุทธ ที่ห้องรับแขกของกองมหาดเล็กในตอนใกล้รุ่งวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคมนั้น ทั้งสองคนมีอาการอ่อนเพลีย จนต้องให้แพทย์ตรวจและรักษา) ตำรวจต้องช่วยกันพยุงคุณเสกสรรค์ลงจากหลังคารถ และคุณเสกสรรค์เองคาดว่า ตอนนั้นเอง ผู้ที่อยู่ห่างหรือเพิ่งไปถึงและแลเห็นเหตุการณ์อาจจะเข้าใจว่าตำรวจลากคุณเสกสรรค์ลงจากหลังคารถแทนที่จะเป็นพายุ ซึ่งอาจจะกลายเป็นชนวนของการพิพาทที่ลุกลามออกไปจนกลายเป็นการนองเลือด คุณเสกสรรค์เองไม่มีโอกาสที่จะเห็นเหตุการณ์ต่อจากนั้นเพราะได้สิ้นสติและมีผู้นำออกไปจากที่นั่นเสียก่อน

ตำรวจนั้นใช้แก๊สน้ำตาและตะบองแน่นอน เพราะหลังจากที่เกิดปะทะกัน และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดประตูพระวรณอยู่เจน เพื่อรับผู้กำลังตระหนกและเสียขวัญเพราะการปฏิบัติของตำรวจแล้วนั้น ผมเป็นผู้หนึ่งที่ไปคอยยืนต้อนรับคนเหล่านั้นอยู่ ผมเห็นเองว่าหลายคนมีบาดแผลและอีกหลายคนยังแพ้แก๊สน้ำตาอยู่ มีพระราชกระแสรับสั่งให้ส่งคนเจ็บไปรับการรักษาพยาบาลในทันทีที่แผนกแพทย์หลวงสวนจิตรลดา

ผมไม่ทราบว่าเป็นผู้ออกคำสั่งให้ตำรวจใช้แก๊สน้ำตาและตะบอง แต่ผมจะไม่ประหลาดใจเลย ถ้าปรากฏว่าตำรวจได้ดำเนินการเองโดยไม่รอ ฟังคำสั่ง ทั้งนี้ก็เพราะตำรวจเหล่านั้นอยู่ในภาวะทางจิตที่ไม่แตกต่างกับผู้ที่ ชุมนุมเดินขบวนเลย นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนผู้เดินขบวนไม่ได้หลับ ไม่ได้นอนมาตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม ตำรวจก็อดตาหลับขับตานอน มาตั้งแต่วันนั้น ทั้งสองฝ่ายย่อมจะเหนื่อย อ่อนเพลีย และความสามารถ ควบคุมอารมณ์ของตนย่อมมีน้อย หรือไม่มีเลยปนๆ กัน ในภาวะเช่นนั้น ผมเห็นว่าไม่ต้องถึงกับลู่กระเบิดขวดลูกเดียวหรือหลายลูกตอก ฝูงพลาสติก ใส่น้ำแข็งถุงเดียว หรือไม้ท่อนเดียว หรือกรวดก้อนเล็กๆ เพียงก้อนเดียวก็ อาจจะทำให้เกิดสงครามกลางเมืองได้

ที่กล่าวมาทั้งสิ้นนี้ หากท่านผู้อ่านคนใดเห็นว่าผมออกรับแทน ตำรวจ ผมก็รับสารภาพโดยสิ้นเชิง เพราะผมเห็นใจตำรวจเหล่านั้นจริงๆ แต่ในขณะเดียวกัน ผมก็ขอบอกกล่าวให้ตำรวจทราบด้วยว่า ผมเห็นใจ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนที่ประสงค์จะผ่านไปทางถนนพระราม ที่ 5 ด้านถนนราชวิถีด้วย เพราะผมเชื่อว่า หลายคนบ้านอยู่ทางนั้นและ ต้องการจะใช้เส้นทางที่สั้นที่สุด ใช้เวลาให้น้อยที่สุด เพื่อให้ถึงบ้านโดยเร็วที่สุด เมื่อด้านอื่นปล่อยให้ผ่านโดยสะดวกแล้ว ด้านนั้นยังมีตำรวจสวม หมวกกันกระแทก ใส่หน้ากากพลาสติก ถือตะบอง ถือปืนถ่มยิงอยู่ จะให้คนที่อดนอน และ (บางคน) อดอาหารมาถึงห้าวัน ห้าคืน ห้าเราะ หรือ เห็นเป็นเรื่องน่าเอ็นดูอย่างไรได้ ปฏิบัติการที่แสดงออกไปในรูปของมรุสวาท หรือก้อนหิน หรือท่อนไม้ หรือแม้แต่ลูกระเบิดขวด เป็นสิ่งที่ย่อมคาดหมาย ได้ว่าจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา และผมก็ได้แต่เสียใจที่มันลุกลามออกไปจน กระทั่งทำให้วันนั้นกลายเป็น “วันมหาวิปโยค” ของชาติ

ผมกลับเข้าไปในสวนจิตรลดา และเมื่อทราบข่าวทรงพระมหากรุณาธิคุณให้เปิดประตูพระวรณอยู่จน เพื่อให้ราษฎรผ่านเข้ามาอยู่ในพระบารมีได้ ผมก็ร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่นๆ ออกไปยืนคอยรับอยู่ทางด้านนั้น เพื่อนนายทหารคนหนึ่งเห็นผมเข้ามาละล่ำละลักบอกให้ผมหลบไปเสีย เพราะมีหลายคนโกรธแค้นหาว่าผมหลอกลวงให้ไปถูกตี และกำลังหาตัวผมอยู่ ผมฟังแล้วไม่ได้กลัว แต่ให้รู้สึกหดหู่ใจที่ความบริสุทธิ์ใจของผม ถูกเหตุการณ์บิดผันให้แลดูเป็นความลวงโลก แต่ความบริสุทธิ์ใจนั้นเอง ก็ทำให้ผมยืนอยู่ที่เดิม และคอยเผชิญกับผู้ปรักปรำผม

บทที่ 11

มีผู้ประมาณว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนที่เข้าไปในสวนจิตรลดา ตอนเช้าวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้นมีจำนวนถึงหนึ่งพันคน แทบทุกคนแสดงความโกรธแค้นอย่างรุนแรง บางคนร้องไห้และบอกผมทั้งน้ำตาว่าตำรวจรุนแรงมาก คนหนึ่งบอกผมว่า มีเด็กผู้หญิงถูกตีตกลงไปในคูข้างสวนจิตรลดาและเชื่อว่าจมน้ำตาย ซึ่งทำให้ผมตกใจอย่างยิ่ง ผมรับรายงานทางวิทยุให้ศูนย์สื่อสารทราบและความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ออกไปตรวจค้นและงมหาร่างของเด็กหญิงผู้นั้นหรือใครก็ตามที่จมน้ำอยู่ในคู เจ้าหน้าที่ตรวจค้นและงมอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่ปรากฏว่าพบร่างหรือศพของใครอยู่ในคู

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงห่วงใยเรื่องนี้ที่สุด ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้เจ้าหน้าที่ของกองราชเลขาธิการในพระองค์แยกย้ายกันออกไปสอบถามตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ ฯ ไม่ปรากฏว่าโรงพยาบาลใดได้รับศพหรือผู้ป่วย เนื่องจากจมน้ำในคูสวนจิตรลดาเอาไว้เลย ผมเองเชื่อว่า หากเรื่องนี้เป็นความจริง หลังจากนั้นเพียง 2-3 วันเป็นอย่างช้า ศพก็ต้องลอยเหนือน้ำแล้ว แต่จนกระทั่งขณะที่เขียนเรื่องนี้ก็ไม่มีศพลอยขึ้นมา เจ้าหน้าที่จึงไม่ได้แต่บัตรประจำตัวและรองเท้าเป็นจำนวนมาก

อีกเรื่องหนึ่งที่ได้ยินสื่อกันเกี่ยวกับสวนจิตรลดา ก็คือ ตำรวจยิงปืนออกไปจากสวนจิตรลดา ข้อนี้ผมขอยืนยันว่าไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ตำรวจที่เห็นยืนรายล้อมสวนจิตรลดาอยู่นั้น เป็นตำรวจกองรักษาการณ์พระราชฐานจิตรลดาหรือฐาน ได้รับคำสั่งมิให้บรรจุของกระสุนเข้าไปในปืนอย่างเด็ดขาด จนกว่าจะมีคำสั่งจากกรมราชองครักษ์ ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในสวนจิตรลดา ก็เช่นเดียวกัน แม้ในขณะที่เหตุการณ์ภายนอกกำลังวิฤตอยู่อย่างยิ่ง มีรายงานว่ามีกรยิงต่อสู้กันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพระนคร กรมราชองครักษ์ก็ได้มีคำสั่งให้ทหารหรือตำรวจบรรจุของกระสุนเข้าไปในปืน และถ้าหากจะมีผู้หนึ่งผู้ใดละเมิดคำสั่งนั้น ถึงหากทหารหรือตำรวจด้วยกันจะปกปิดความจริง แต่เจ้าหน้าที่พลเรือนจำนวนมากทำงานอยู่ใกล้ชิดกันตลอดเวลา ก็คงจะรู้เห็นและรายงานเสียแล้ว แต่จนบัดนี้ ก็ยังไม่มีรายงานดังกล่าวไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

นอกจากนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนจำนวนมากหนึ่งพันคนแล้ว บรรดากรรมการศูนย์นิสิตนักศึกษา ฯ รวมทั้งคุณธีรยุทธ บุญมี ซึ่งได้ช่วยกันชี้แจงให้ผู้ชุมนุมเดินขบวนทราบข้อเท็จจริง จนแยกย้ายกัน

กลับ ก็เข้าไปในสวนจิตรลดาด้วย พอถึงเวลาแปดนาฬิกา สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินลงจากพระตำหนักพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นที่ถนนหน้าพระตำหนัก ต่อมาอีกไม่นานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินลงมาทรงสมทบ ครั้นแล้วทั้งสองพระองค์จึงเสด็จไปยังหน้ากรมราชองครักษ์อันเป็นที่ผู้ปะทะและหลีกเลี่ยงการปะทะกับตำรวจ ชุมนุมอยู่ เสด็จฯ เข้าไปท่ามกลางคนเหล่านั้นและทรงมีพระราชปฏิสันถาร โดยใกล้ชิด

การเสด็จพระราชดำเนินทำให้บรรยากาศในที่นั้นคลายความตึงเครียดลงเป็นอันมาก แม้ว่าจะมีหลายคนที่ยังระงับความเคียดแค้นยังไม่ได้ดีตาม บางคนกราบบังคมทูลเหตุการณ์ต่างๆ ที่น้ำตาอาบหน้า

อนึ่ง ผมขอเล่าเพิ่มเติมด้วยว่า ขณะคอยรอรับผู้ชุมนุมเดินขบวนประท้วงอยู่ในสวนจิตรลดาเข้าวันนั้น 3-4 คนได้หยุดต่อว่าผมอย่างโกรธแค้น หว่าผมเป็นผู้ใช้อุบายหลอกลวงไปให้ถูกตำรวจทำร้ายและว่าผมจะต้องรับผิดชอบ ผมได้ชี้แจงไปตามความจริงว่า ผมได้พยายามจนกระทั่งเหตุการณ์มีที่ท่าจะสงบลงโดยสมบูรณ์แล้ว เหตุที่เกิดขึ้นต่อจากนั้นเป็นอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งสุดวิสัยที่ผมจะป้องกันหรือระงับได้ ผมอยู่กับผู้ชุมนุมเดินขบวนประท้วงตลอดเวลา และมีโอกาสที่จะถูกตีหรือโดนแก๊สน้ำตาเท่าเทียมกัน (และอันที่จริงก็โดนเข้าอย่างเต็มรักแล้ว) ผมเสียใจและขอโทษที่เหตุการณ์กลับกลายเป็นเช่นนั้น เมื่อได้ชี้แจงเช่นนั้นแล้วก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดตั้งใจและกล่าวหาผมต่อไปอีก

ในทันทีที่มีผู้เข้าไปในสวนจิตรลดา ส่วนราชการในพระองค์ทุกส่วน ก็เริ่มงานอำนวยความสะดวกให้แก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทเหล่านั้นทันที ส่วนพระเครื่องต้นจัดอาหารและเครื่องดื่มให้รับพระราชทาน แพทย์หลวงสวนจิตรลดาทำการปฐมพยาบาลผู้เจ็บป่วย และกองมหาดเล็กเตรียมยานพาหนะ เพื่อที่จะจัดส่งคนเหล่านั้นกลับ ในชั้นแรกมีการติดต่อจ้างรถประจำทางจำนวน 10 คันเพื่อขนส่งและมีปัญหา เนื่องจากหลายคนวิตกเกรงว่า ขณะเดินทางเจ้าหน้าที่อาจเข้าใจผิดว่าเป็นนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะไปสมทบ และรวมกำลังเพื่อตอบโต้เจ้าหน้าที่ แล้วอาจจะถูกจับกุมหรือทำร้ายเอา ในที่สุดปรากฏว่า รถประจำทางที่ตกลงจะไปรับนั้นไปไม่ถึง เพราะขณะนั้นกรณีพิพาทรุนแรงขึ้น จนถึงกับมีการขว้างปากองบัญชาการตำรวจนครบาลที่เชิงสะพานผ่านฟ้าฯ ยึดสำนักงาน ก.ต.ป. และกรมประชาสัมพันธ์แล้ว การจราจรในส่วนต่างๆ ทั้งฝั่งพระนครและธนบุรีติดขัด กองมหาดเล็กจึงให้อารยนต์บรรทุกของหมวดรถยนต์หลวง ลำเลียงผู้ชุมนุมเดินขบวนไปส่งตามจุดต่างๆ และก็ปรากฏว่า กระทำได้โดยเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคและเสร็จสิ้นเมื่อเวลาประมาณบ่ายโมง

นิสิตและนักศึกษาจำนวนหนึ่ง รวมทั้งคุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ เดินทางโดยรถยนต์โฟล์คสวาเกนแบบตู้ออกไปเป็นคันสุดท้าย คุณเสาวนีย์นั้นมีส่วนช่วยเหลืออย่างสำคัญในการชี้แจงให้ผู้ชุมนุมเดินขบวนเห็นความจำเป็นในการที่จะต้องรีบเดินทางกลับบ้าน

พูดถึงคุณเสาวนีย์ ผมควรเล่าด้วยว่า เป็นผู้ที่แสดงความโกรธแค้นในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่อย่างรุนแรง คุณเสาวนีย์บอกผมว่า ต่อจากนั้นนิสิตนักศึกษาจะไม่มีหยุดยั้งอีก และจะดำเนินการตอบโต้จนกว่า

จะได้ตัว จอมพลถนอม จอมพลประภาส และ พ.อ.ณรงค์ มา “สำเร็จโทษ” คุณเสาวนีย์บอกผมอย่างเกรี้ยวกราดด้วยว่า เมื่อนิสิต นักศึกษาเริ่มการต่อสู้แล้ว “ประชาชน” ในย่านท่าพระจันทร์ ท่าเตียน และ ศิริราช จะสนับสนุนอย่างพร้อมเพรียง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อจากนั้นจะรุนแรงกว้างขวางยิ่งกว่าที่ใครๆ คาดคะเนเสียอีก

ท่านผู้อ่านคงทราบดีแล้วว่า เหตุการณ์ในภายหลังมีสภาพใกล้เคียงกับคำทำนายอันเกรี้ยวกราดของคุณเสาวนีย์เพียงใด

คณะกรรมการนิสิตนักศึกษาส่วนมาก หลังจากทีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์เสด็จขึ้นแล้ว ก็ดูเหมือนจะสิ้นแรงกันหมด ทุกคนหลบอยู่ในห้องรับแขกของกองมหาดเล็กก่อน ต่อมาจึงได้ขึ้นไปหลบอยู่ในชั้นบนของกองมหาดเล็ก ในห้องที่เตรียมไว้สำหรับเจ้าหน้าที่

ในระหว่างนั้นเอง การพิพาทก็ร้ายแรงขึ้นจนปะทุเป็นสงครามยิง

ตอนที่ 12

เหตุร้ายที่เกิดขึ้นนอกสวนจิตรลดาหลังจากที่ได้มีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมเดินขบวนที่กำลังแยกย้ายกันจะกลับบ้านกับตำรวจนั้น ผมไม่มีโอกาสรู้เห็นอะไรด้วย นอกจากที่ได้ยินจากข่าวทางวิทยุของทางราชการ ตำรวจ เพราะฉะนั้นผมจึงจะไม่กล่าวถึงในเรื่องนี้ และขอถือโอกาสนี้

เรียนให้ท่านผู้อ่านทราบด้วยว่า เจตนาของผมในการเขียนเรื่องนี้มิใช่เพื่อประมวลข่าวจากหนังสือพิมพ์ คำบอกเล่า หรือ กระแสข่าวอื่นใด ผมเพียงแต่พยายามที่จะเล่าประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น การอ้างอิงถึงเหตุการณ์ภายนอกนั้น ผมกระทำเฉพาะเมื่อต้องการให้เรื่องราวปะติดปะต่อกัน หรือเมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อความเข้าใจดีอันควร และก่อนจะอ้างอิงผมก็พยายามที่จะสอบสวนเรื่องราวให้แน่ใจเสียก่อนว่าเป็นความจริง ไม่ใช่ข่าวลือที่ปราศจากหลักฐานอย่างเช่นเรื่อง พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ขออนุญาตถอนกำลังตำรวจเปิดถนนพระรามที่ 5 เพื่อให้ประชาชนผ่านโดยสะดวกนั้น ถึงแม้ว่าผมเองจะมีได้ยินคำขอและคำสั่งไม่อนุญาตด้วยตนเอง แต่ก็มีเจ้าหน้าที่ที่ไม่ใช่ตำรวจหลายคนยืนยันกับผมว่าเป็นความจริง และผมไม่เห็นมีเหตุผลอย่างใดที่คนเหล่านั้นจะต้องกล่าวเท็จกับผม จึงได้เขียนไปตามนั้น และนอกจากนั้น พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรากรู อธิบดีกรมตำรวจเองก็ได้กล่าวอย่างเปิดเผยสนับสนุนความจริงข้อนี้

ผู้แทนนิสิตนักศึกษาสิ้นแรงและได้พักผ่อนอยู่ในสวนจิตรลดาไม่นาน ก็ลุกขึ้นมาประชุมหารือกันถึงเหตุการณ์ภายนอกที่กำลังลุกลาม รุนแรงออกไปทุกขณะ ผมได้มีโอกาสฟังการประชุมและสังเกตท่าทีของทุกคนอย่างใกล้ชิด และขอบันทึกไว้ในที่นี้ว่าตามความรู้สึกของผมนั้น ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นมีความรู้สึกริक्तมากในวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นที่เห็นได้ชัดว่าไม่มีใครคนใดคาดหมายว่า การชุมนุมเดินขบวนประท้วงจะสิ้นสุดลงด้วยการใช้กำลังห้ามนั้นประทุพพาราณัน ทุกคนพยายามที่จะติดตามสถานการณ์ภายนอก โดยใช้โทรศัพท์สอบถามไปยังสถานที่ต่างๆ และหลายคนมีความวิตกด้วยว่า ตนจะต้องกลายเป็นผู้ต้องหาหรือต้องสงสัยในเมื่อรัฐบาลได้ใช้วิธีปราบปรามอย่างเด็ดขาดแล้ว

ผมถามผู้แทนนิสิตนักศึกษาบางคนว่า จะมีทางใดบ้างหรือไม่ที่จะติดต่อกับนิสิตนักศึกษาที่ควบคุมฝูงชน และพยายามให้เหตุการณ์ที่กำลังลุกลาม รุนแรงออกไปนั้น บรรเทาเบาบางลง และได้รับคำตอบที่ไม่ได้แสดงความสิ้นหวังเลยทีเดียว แต่แสดงความกังวลใจ กรรมการนักศึกษาผู้หนึ่งอธิบายกับผมว่าเมื่อเกิดต่อสู้กันขึ้นเช่นนี้ ผู้ที่รับหน้าที่ควบคุมฝูงชน (เขาใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า mob) ย่อมจะไหวตัวหรือย้ายที่פקหรือที่อยู่เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมคุมขัง แต่ก็ยังเชื่อว่าจะไม่ถึงกับสาบสูญตามไม่พบเสียเลย

เมื่อได้รับคำชี้แจงเช่นนั้น ผมก็หารือกับเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่อื่นๆ ในสวนจิตรลดาและเห็นพ้องกันว่า การดำเนินการขั้นตอนต่อไปเพื่อให้ภาวะเป็นปกติดังเดิมนั้น เราจะอยู่นอกเหนืออำนาจของเราเสียแล้ว น่าจะเป็นเรื่องของรัฐบาลมากกว่า จึงโทรศัพท์ติดต่อไปที่กองอำนวยการรักษาความสงบที่สวนรื่นฤดี แจ้งให้ทราบว่าการนิสิตนักศึกษาอยู่ในสวนจิตรลดา และแสดงความกระตือรือร้นที่จะยุติการพิพาทที่กำลังรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ผมถามไปว่าทางสวนรื่นฤดีคิดว่านิสิตนักศึกษาเหล่านั้น จะเป็นประโยชน์ในการฟื้นฟูความสงบอย่างใดหรือไม่ ได้คำตอบแสดงความพอใจ ผมจึงหารถยนต์นำนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นไปส่งที่สวนรื่นฤดีในตอนเย็นวันอาทิตย์ที่ 14 ตุลาคมนั่นเอง

ผมมาทราบในภายหลังจากนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นว่า “สวนรื่นฤดี” ไม่ได้ยินดียินร้ายกับผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นเลย ได้ตัวไปแล้วก็ส่งต่อไปให้ใครก็ไม่ทราบที่ดูเหมือนจะไม่มีอำนาจหน้าที่ ซึ่งเพิกเฉยหรือทอดทิ้งนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นในที่สุด ข้อนี้เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะถ้ามี

เจตนาอย่างแท้จริงที่จะนำความสงบให้กลับคืนมาสู่พระนครและร่วมกันกับ
นิสิตนักศึกษาเหล่านั้น ผมเชื่อว่าเลือดจะนองกรุงรัตนโกสินทร์น้อยกว่านี้

คืนวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม เป็นฝันร้ายที่สุดในชีวิตของผม เจ้าหน้าที่ถวายอารักขาทุกฝ่าย ทั้งทหาร ตำรวจและพลเรือน ไม่มีใครหลับ
ลง ข้าราชการของทางราชการตำรวจแต่ละชั้นที่ได้ยินนั้น เป็นข่าวที่แทบ
ไม่น่าเชื่อว่าเป็นความจริง คนไทยกำลังทำร้ายและประหารชีวิตตนเอง
ทรัพย์สินสมบัติที่สร้างขึ้นโดยภาษีอากรของคนไทย กำลังถูกคนไทยทำลาย
ที่สะเทือนหัวใจของเราที่สุดนั่นคือ สีพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระราชดำรัส
ทางวิทยุโทรทัศน์ในค่ำวันนั้น เป็นครั้งแรกในชีวิตเหมือนกัน ที่ผมเห็นสีพระ
พักตร์เช่นนั้น สีหน้าพ่อที่เห็นลูกกำลังฆ่ากัน

ข่าวการลาออกของจอมพล ถนอม กิตติขจร การตั้งคุณสมบัติ
ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ และพระราชดำรัสของสมเด็จพระศรี
นครินทราบรมราชชนนี ดูเหมือนจะละลายหายไปในเหตุการณ์ โดยไร้ผล

รุ่งอรุณวันจันทร์ ที่ 15 ตุลาคม มาถึงโดยไม่มีผู้ใดรู้สึว่าแตกต่าง
กับวันที่แล้ว ดูเหมือนว่าจะหนักกว่าเสียด้วยซ้ำ กลวิธีแพร่ข่าวลือระบอบ
เข้าไปจนกระทั่งถึงในสวนจิตรลดา เจ้าหน้าที่หลายคนรวมทั้งผมได้รับ
โทรศัพท์แจ้งเหตุร้ายตามสถานที่ต่างๆ (ซึ่งเมื่อตรวจสอบในภายหลังแล้ว
ปรากฏว่าไม่เป็นความจริงทั้งสิ้น) พร้อมกับคำวิงวอนขอให้กราบบังคมทูล
ให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานทรงระงับวิกฤตการณ์ด้วย
พระองค์เอง ข่าวทางโทรศัพท์นี้มีอยู่ตลอดเวลา แม้เมื่อการปะทะต่อสู้ได้
ยุติลงแล้ว

เวลาประมาณแปดนาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่หลายคนรวมทั้งผมเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วรับสั่งให้หาทางให้นายกรัฐมนตรีคนใหม่ได้พบปะกับผู้แทนนิสิตนักศึกษาโดยด่วนที่สุด เพื่อหาทางที่จะยุติการทำร้ายและสังหารกัน รวมทั้งการทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของประชาชนในที่นี้ ผมสังเกตว่าพระพักตร์ยังหมองคล้ำ แต่พระราชกระแสรับสั่งแสดงว่าน้ำพระราชหฤทัยยังเด็ดเดี่ยวและทรงเชื่อมั่นว่า จะต้องมีการแก้ปัญหาร้ายแรงนั้นได้

พวกเรากราบถวายบังคมลาออกมาแล้ว ก็ออกมายืนมองหน้ากันตาปริบๆ ผมเองมีส่วนในการส่งตัวผู้แทนนิสิตนักศึกษาไปสวนรื่นฤดีเมื่อเย็นวันก่อน และไม่แน่ใจว่าผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นจะยังอยู่ในที่ที่จะพบหรือตามตัวได้หรือไม่ จากสถานการณ์ในคืนที่ผ่านมา ผมสันนิษฐานว่าสวนรื่นฤดีกับนิสิตนักศึกษาคงเจรจากันไม่สำเร็จ มิฉะนั้นเหตุการณ์ก็คงจะคลี่คลายไปในทางดีเสียแล้ว และเมื่อเจรจากันไม่ได้ผล นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นก็อาจจะถูกควบคุมหรือถ้าออกมาได้ ก็คงจะไปอำนวยความสะดวกต่อผู้ที่อยู่ในที่ที่ตำรวจอย่างผมไปถึงได้ยาก

เป็นครั้งแรกในชีวิตอีก ที่ผมระลึกถึงพระสยามเทวาธิราช พระนามนั้นผ่านแวบเข้ามาในใจของผมได้อย่างไรผมก็ไม่ทราบ ก่อนหน้านั้น ผมเคยได้ยินพระนามแต่ผมไม่เคยเชื่อถือหรือกราบไหว้ท่าน พอรระลึกถึงพระสยามเทวาธิราช ผมก็นึกในใจต่อไปว่าหากทรงมีอำนาจพออย่างไร ก็ถึงเวลาแล้วที่จะต้องทรงช่วยเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง

ขณะนั้นเอง เจ้าหน้าที่กองมหาดเล็กก็เข้ามาบอกผมว่า นิสิตนักศึกษาจำนวนหนึ่งคอยพบอยู่ที่ประตูพระกุเวรอยู่เฝ้า

ตอนที่ 13

ผู้แทนนิสิตนักศึกษาที่คอยพบผมอยู่ในตอนสายของวันจันทร์ ที่ 15 ตุลาคม 2516 นั้น มีจำนวนรวม 16 คน นอกจากคุณสมบัติ อารังธัญวงศ์ เลขธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย แล้วก็มีนายกสมาคมสโมสร และองค์การนิสิตนักศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรรวมอยู่ด้วย คนที่ผมเห็นหน้าแล้วดีใจแทบตาย คือคุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ ไม่ใช่เพราะคุณเสาวนีย์เป็นผู้หญิงคนเดียวในบรรดาผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น แต่เพราะมีข่าวว่า หลังจากทางกองมหาดเล็กจัดรถยนต์ไปส่งคุณเสาวนีย์และเพื่อนๆ ในวันก่อนนั้น ระหว่างทางคุณเสาวนีย์ถูกยิงที่สะกหน้าถึงแก่ความตายเสียแล้ว ซึ่งทำให้ผมกินไม่ได้นอนไม่หลับหนักลงไปอีก เพราะสำคัญว่าตนมีส่วนในการส่งคุณเสาวนีย์ออกไปให้ถูกฆ่า

เวลาประมาณ 11.30 น. การประชุมพบปะระหว่างคุณสัญญาธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีและผู้แทนนิสิตนักศึกษาจึงเริ่มขึ้น นายกรัฐมนตรีกล่าวอย่างไม่อ้อมค้อมให้เสียเวลาว่า (1) ต้องการให้ยุติการต่อสู้กัน (2) ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตในการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือประชาชน รัฐบาลจะจ่ายเงินชดเชยและจัดการศพให้ และ (3) จะให้มีรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งภายในหกเดือน และคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นพลเรือน เว้นแต่กระทรวงกลาโหมเท่านั้นที่รัฐมนตรีคงจะเป็นทหาร

การอภิปรายต่อจากนั้น แสดงว่าผู้แทนนิสิตและนักศึกษาทุกคน ยอมรับหลักการว่า จะต้องยุติการต่อสู้กันโดยเร็วที่สุด แต่ในรายละเอียดนั้น แต่ละคนยังมีความวิตกอยู่หลายอย่าง คุณบวร ยสินทร ประธานเชียร์สโมสร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอขอให้มินิโรทกรรมนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ชุมนุมเดินขบวนประท้วง นายกรัฐมนตรีตอบสนองทันทีว่าเป็นนโยบายอยู่แล้ว คุณกนก วงศ์ตระหง่าน รองเลขาธิการศูนย์กลางนิสิต นักศึกษา ข้องใจว่าฝ่ายที่สูญเสียอำนาจไปอาจวางแผนชิงอำนาจคืนมาและ เสนอขอให้นายกรัฐมนตรีรับรองว่า จะไม่มีการปฏิวัติหรือยึดอำนาจโดย ทหารต่อไปอีก กับขอให้เรียกร้องเอาคำมั่นสัญญาจากผู้สูญเสียอำนาจ ไปแล้วว่าจะไม่พยายามเอาอำนาจคืน

สำหรับความห่วงใยของคุณกนกนี้ นายกรัฐมนตรีเห็นว่า จนกระทั่ง ถึงขณะนั้น ยังไม่มีสิ่งใดที่แสดงว่ารัฐบาลใหม่เป็น “หุ่น” หรือจะถูก “จี้” เพื่อเอาอำนาจคืน ทั้งได้แจ้งให้ทราบด้วยว่า ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับ ฝ่ายทหารก็เป็นไปด้วยดีอย่างยิ่ง

อันที่จริง ความวิตกห่วงใยของคุณกนกและผู้แทนนิสิตนักศึกษา อื่นๆ เกี่ยวกับการที่ผู้สูญเสียอำนาจจะช่วงชิงอำนาจคืนนั้น นับว่าสมเหตุ สมผลและเป็นที่เข้าใจได้เพราะในขณะนั้น จอมพลถนอม และ จอมพล ประภาส ยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรองผู้บัญชาการ ทหารสูงสุดตามลำดับ ส่วนพันเอกณรงค์นั้น ก็ยังดำรงตำแหน่งทางราชการ ทั้งทหารและพลเรือนอยู่ อย่างไรก็ตาม ผมได้มีส่วนออกความเห็น เป็นความ เห็นที่ผมยังยึดมั่นอยู่แม้แต่ในขณะนี้ว่า สถานการณ์ในอนาคตนั้น ย่อม ขึ้นอยู่กับรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย และขึ้นอยู่กับคนหนุ่มสาวรุ่นนี้

หมายความว่าเมื่อเราได้มีรัฐบาลที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งตั้ง
ขึ้นตามกรรมวิธีประชาธิปไตยและได้รับความสนับสนุนอย่างพร้อมเพรียง
กันจากคนหนุ่มสาวรุ่นปัจจุบัน ผมก็ไม่เชื่อว่าจะมีผู้ใดสามารถยึดอำนาจ
การปกครองได้ด้วยวิธีปฏิวัติรัฐประหารอย่างที่เคยเป็นมาแล้ว

และสำหรับข้อเสนอของคุณกนกที่ให้ขอคำมั่นสัญญาจากผู้สูญเสีย
เสียอำนาจไปแล้วนั้น ผมมีความเห็นแย้งว่า แทนที่จะทำเช่นนั้นซึ่งเท่ากับ
เป็นการยอมรับรู้ความสำคัญของผู้สูญเสียอำนาจไปแล้ว เราควรพยายาม
กระทำทุกวิถีทางที่จะส่งเสริมอำนาจของรัฐบาลที่ถูกกฎหมาย ความเห็น
ของผมนี้ ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมโดยเฉพาะคุณพิรพล ตรียะ
เกษม นายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ ทำความประหลาดใจให้แก่ผมอีกครั้ง
หนึ่งในที่ประชุม ในเมื่อเธอตอบว่า ก่อนที่จะพิจารณาเรื่องการป้องกัน
ผู้สูญเสียอำนาจจะแย่งชิงอำนาจคืน ควรพิจารณาเป็นอันดับแรกว่า จะ
ทำอะไรบ้างในเมืองจึงจะคืนสู่ภาวะสงบได้ แต่ไหนแต่ไรมา ผมเคยคิดว่า
เด็กสาวผู้นั้นคงจะคิดคัดค้านข้อเสนอทุกข้อที่นำไปสู่การยุติการต่อสู้ และ
ถ้าหากส่งอาวุธให้ เธอก็คงจะเล่นกลับออกไปสู่สมรภูมิอีก

คุณธีรยุทธ บุญมี เข้าประชุมด้วยในฐานะที่ปรึกษาของศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาฯ ความเห็นของคุณธีรยุทธนั้นแสดงความสุขุมและเห็นการณ์
ไกล คุณธีรยุทธเป็นห่วงว่า ประชาชนในต่างจังหวัดจะไม่เชื่อว่ามีคนสงบ
แล้วในกรุงเทพฯ (ซึ่งต่อมาก็เป็นความจริง หลายจังหวัด ประชาชนไม่เชื่อ
เช่นนั้นและหลายคนหวั่นไหวไปตามคำโฆษณาหลอกลวงของคอมมิวนิสต์
ที่ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดครองกรุงเทพฯ ไว้ได้แล้ว) และเมื่อนายกรัฐมนตรี

เป็นห่วงว่า ภายหลังจากที่ยุติการต่อสู้กันได้แล้ว อาจมีการปฏิบัติทำนอง “เวียดกง” เหลืออยู่ อันจะเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องปราบปราม คุณธีรยุทธ ก็ย้ำอีกว่า ถ้าประชาชนมีความมั่นใจในรัฐบาลและในความสงบแล้ว การปฏิบัติทำนอง “เวียดกง” ก็ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้

ผู้เข้าร่วมประชุมผลัดกันแนะนำรายละเอียดเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวการยุติการต่อสู้อยู่จนกระทั่งเวลาประมาณ 12.45 น. จึงยุติการประชุมเพื่อให้ทั้งฝ่ายรัฐบาลได้ไปดำเนินการสั่งให้เจ้าหน้าที่ยุติการปฏิบัติที่เป็นปฏิปักษ์ และให้ฝ่ายนิสิตนักศึกษาร่างคำแถลงการณ์ ซึ่งจะนำไปแจกประกอบคำชี้แจงและเชิญชวนนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนให้ยุติการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์เช่นเดียวกัน

ในคำแถลงการณ์ดังกล่าว ผู้แทนนิสิตนักศึกษาได้ขอสำเนาคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีถึงผู้บัญชาการทหารบก สั่งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ยุติการปฏิบัติที่เป็นปฏิปักษ์ เพื่อให้ฝ่ายนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนได้ยุติการกระทำฝ่ายตนและยุติการชุมนุม (ซึ่งยังกระทำอยู่ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย) คำขอนี้ นายกรัฐมนตรีอนุโลมตามและบันทึกที่ท่านมีถึงผู้บัญชาการทหารบก นับได้ว่าเป็นคำสั่งให้ระงับการปฏิบัติทางทหารฉบับแรก ที่นายกรัฐมนตรีพลเรือนมีถึงแม่ทัพบกไทย ในช่วงระยะเวลาประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา

คำแถลงการณ์ของศูนย์นิสิตนักศึกษานี้ นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งให้โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์ขึ้นโดยด่วนเป็นจำนวนหลายหมื่นฉบับ และนับได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แรกของความร่วมมือกันอันแท้จริงของรัฐบาล กับ นิสิตและนักศึกษา ที่จะนำความสงบและประชาธิปไตยคืนมาสู่ประเทศไทย

และในขณะที่ทั้งสองฝ่ายกำลังสาละวนอยู่กับการกิจของตนในตอนบ่ายวันนั้นเอง เหตุการณ์ก็คลี่คลายไปในด้านดีโดยอัตโนมัติ เมื่อมีข่าวเปิดเผยและแพร่สะพัดออกโดยทั่วว่า จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ลาออกจากตำแหน่งราชการประจำทุกตำแหน่ง และได้เดินทางออกไปนอกประเทศพร้อมด้วยภรรยา กับพันเอกณรงค์ กิตติขจร และภรรยา

หมายเหตุ

ขณะที่เขียนตอนนี้ นิสิตนักศึกษาหลายคน อาทิ คุณพิรพล ตรียะเกษม และ คุณสมบัติ อารังธัญวงศ์ ได้ลาอุปสมบทและอยู่ในบรรพชิตเพศแล้ว แต่ผมยังคงใช้สรรพนามตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้ ผมขอถือโอกาสนี้กราบขอขมาพระภิกษุสงฆ์รูปนั้น ๆ กับอนุโมทนาในกุศลกรรมที่ท่านได้บำเพ็ญในครั้งนี้ด้วย

ตอนที่ 14

ข้าราชการผู้ใหญ่ในพระองค์ท่านหนึ่ง ซึ่งมีส่วนในการจัดยานพาหนะลำเลียงบรรดาผู้ชุมนุมเดินขบวนที่เข้าไปในสวนจิตรลดาหลังจากที่เกิดปะทะขึ้นกับตำรวจในตอนเช้าวันอาทิตย์ ที่ 14 ตุลาคม โทรศัพท์ถึงผมและชี้แจงว่า รถประจำทาง 10 คันที่กองมหาดเล็กเช่าและผมเข้าใจว่าการจราจรติดขัดแล่นไปไม่ถึงสวนจิตรลดานั้น ความจริงได้ไปถึงสวนจิตรลดา และได้มีส่วนในการลำเลียงด้วย การลำเลียงจึงได้เสร็จสิ้นลงโดยรวดเร็ว ขอท่านผู้อ่านโปรดเข้าใจตามนี้ด้วย

หลังจากที่ร่างคำแถลงการณ์เสร็จและส่งไปให้โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรีจัดการพิมพ์แล้ว คณะกรรมการศูนย์กลางนิสิตนัก
ศึกษาฯ ก็แยกย้ายกันออกจากสวนจิตรลดาไป ส่วนหนึ่งไปที่อนุสาวรีย์
ประชาธิปไตย อีกส่วนหนึ่งไปคอยรับคำแถลงการณ์ที่โรงพิมพ์ ในกรณี
นี้ก็ได้รับความร่วมมือจากหมวดรถยนต์หลวงจัดยานพาหนะให้ด้วย

ได้กล่าวแล้วในระหว่างนั้น ขบวนการเดินทางออกไปต่างประเทศ
ของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ได้แพร่สะพัดออก
ไปแล้ว ความตึงเครียดของสถานการณ์จึงผ่อนคลายลงในทันที ผู้คนรอบ
นอกที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเริ่มทยอยกันออกจากบริเวณนั้น แต่ที่ใกล้
อนุสาวรีย์ยังชุมนุมกันอยู่หนาแน่น ผมมาทราบภายหลังว่าหนังสือพิมพ์
“สยามรัฐ” ได้พิมพ์ใบปลิวออกแจกแจงขบวนการสันติอำนาจของจอมพลถนอม
จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ กับเรียกร้องให้เลิกชุมนุมกัน ก่อนหน้าที่
คำแถลงการณ์ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จะได้รับการแจกจ่ายเสียอีก

เวลาประมาณ 17.00 นาฬิกา ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จึงได้นำ
คำแถลงการณ์จำนวนหนึ่งไปยังบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย แล้วเริ่ม
ใช้เครื่องขยายเสียงประกาศชี้แจงความคลี่คลายของสถานการณ์ แล้วแจก
คำแถลงการณ์นั้น

ระหว่างนั้นผมไม่ยอมไปไหน แต่นั่งอยู่ข้างเครื่องรับโทรศัพท์
และ ฟังรายงานข่าวทางวิทยุอยู่ตลอดเวลา ครั้นแล้วข่าวที่ผมกลัวนักกลัว
หนาว่าจะได้ยินก็ดังมาทางโทรศัพท์ จากคุณสุรพล (ธนภณ) วัฒนกุลแห่ง
มหาวิทยาลัยศิลปากร คุณสุรพล (ธนภณ) โทรศัพท์จากร้าน “ศรแดง” ที่
ข้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยนั่นเอง และ บอกผมว่า มีกำลังทหารกำลัง

เคลื่อนจากสะพานเฉลิมวันชาติเข้าไปทางอนุสาวรีย์ ทำให้ประชาชนที่กำลังจะเลิกชุมนุมมีปฏิกิริยา และจะไม่ยอมแยกย้ายกันกลับ

ผมหมุนโทรศัพท์ไปที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในความบังคับบัญชาของพลเอก กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบก โดยสมบูรณ์ ผมแจ้งข่าวนั้นให้นายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการทหารบก พ.ต.นพินทร์ มุตตมาระ ทราบ คุณนพินทร์บอกให้ผมคอยสักครู่ แล้วผมก็ได้ยินเสียงของผู้บัญชาการทหารบกดังมาตามสาย พลเอกกฤษณ์ ยืนยันกับผมว่า ได้สั่งไปยังหน่วยทหาร และหน่วยตำรวจทุกหน่วยแล้วว่า ให้ยุติการปฏิบัติการอันเป็นปฏิปักษ์ และถ้ามีการเคลื่อนย้ายกำลังอย่างใดก็เป็นเคลื่อนย้ายจากแนวเข้าสนามเสือป่า เพื่อคอยคำสั่งให้กลับเข้าที่ตั้งตามปกติ

ผมรู้จักพลเอกกฤษณ์มานานหลายปี และเคยร่วมงานกับท่านสมัยเมื่อท่านยังเป็นแม่ทัพกองทัพบกที่สองอยู่จังหวัดนครราชสีมา (เวลานั้นผมเป็นรองหัวหน้าหน่วยตำรวจสันติบาลภาคอีสาน) ผมเชื่อว่าท่านพูดจริงทำจริง แต่ในตอนเย็นวันนั้นผมไม่แน่ใจว่ามีใครอื่นที่อยู่นอกเหนืออำนาจสั่งการบังคับบัญชาของท่านที่ท่านไม่รู้หรือไม่ ผมจึงตัดสินใจตรวจสอบด้วยตนเอง

วิธีตรวจสอบก็กระทำอย่างง่าย ๆ คุณขวัญแก้ว วัชรโรทัย และผมช่วยกันหาหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ที่อยู่ใกล้สะพานเฉลิมวันชาติ ในที่สุดได้หมายเลขของห้าง “ไทยนคร” ช่างถมซึ่งมีชื่อเสียงของเมืองไทย ซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงสะพานนั่นเอง ผมเป็นคนโทรศัพท์ถามว่าที่บ้านยังมีทหารอยู่หรือไม่ ได้รับคำตอบว่าไม่ทราบเพราะไม่ได้ออกไปดู ผมอ้อนวอนว่าขอความกรุณา ออกไปดูให้หน่อย เพราะผมจะต้องกลับบ้านทางนั้น ถ้ายังมี

ทหารอยู่ผมก็กลัว และจะได้ยังไม่กลับ ท่านผู้รับสายโทรศัพท์บอกให้คอย
สักครู่ วางหูแล้วอีกสักครู่หนึ่งก็กลับมาบอกว่า ไม่มีทั้งทหารและนักศึกษา
ทหารถอนไปแล้วตั้งแต่บ่ายสามโมง ถนนว่าง

ผมขอบคุณท่านผู้นั้น (และขอถือโอกาสนี้ขอประทานโทษด้วยที่
กล่าวเท็จ) แล้วก็หมุนโทรศัพท์ถึงคุณสุรพล (ธนภณ) ยืนยันทั้งถ้อยคำของ
พลเอกกฤษณ์ และ ของห้าง “ไทยนคร” การณ์ก็ดำเนินต่อไปด้วยความ
เรียบร้อย

ควรเล่าเสียในตอนนี้อย่าว่า เมื่อเราพบกันอีกในสวนจิตรลดาตอนค่ำ
นิสิตหรือนักศึกษาผู้หนึ่งเล่าให้ผมฟังว่า ขณะที่กรรมการศูนย์กลางนิสิตนัก
ศึกษา กำลังชี้แจงให้ประชาชนทราบความจริง และเชิญชวนให้เลิกชุมนุม
กันอยู่นั้น มีเด็กหนุ่มกลุ่มหนึ่งลักษณะคล้ายลูกจิ้งจอกกระโดดกระโดดเข้าไป
บอกว่า มีทหารกำลังเคลื่อนเข้าไปทางสะพานเฉลิมวันชาติ เป็นเหตุให้
คุณสุรพล (ธนภณ) ต้องโทรศัพท์แจ้งให้ผมทราบดังที่ผมได้เล่าแล้วข้างต้น
เรื่องนี้ขอฝากไว้ให้ผู้สนใจใน “มือที่สาม” ได้นำไปพิจารณาด้วย

ความสงบกลับคืนมาสู่กรุงเทพฯ โดยรวดเร็วจนผมรู้สึกเหมือนฝัน
ข่าววิทยุของทางราชการตำรวจรายงานการยุติการต่อสู้ทั่วทั้งพระนคร ซึ่ง
แสดงว่าทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนกับฝ่าย
เจ้าหน้าที่ปรารถนาที่จะยุติการต่อสู้อย่างแท้จริงและฉับพลัน

ค่ำวันนั้น ผู้แทนนิสิตและนักศึกษากลับเข้าไปในสวนจิตรลดาอีกครั้ง
หนึ่ง คราวนี้เพื่อจะแสดงตัวและกล่าวปราศรัยกับผู้ชมทางวิทยุโทรทัศน์ ผม
เชื่อว่าท่านผู้อ่านส่วนมากคงจะได้ชมรายการนี้แล้ว จึงจะไม่ขอลำเอียงโดย
พิสดาร จะขอลำเอียงแต่เพียงว่าเวลาออกอากาศในตอนค่ำวันนั้นจำกั๊ด นิสิต

นักศึกษาแต่ละคนจึงได้พูดกันเพียงเล็กน้อย แต่แม้กระนั้นทุกคนก็พูดกันได้ ดี ทั้งๆ ที่มีเวลารู้ตัวและเตรียมตัวเพียงไม่กี่นาที คุณสมบัติ อารมณ์ดีของวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ เป็นผู้กล่าวนำ และแนะนำผู้แทนอื่น ๆ รวมทั้งคุณธีรยุทธ บุญมี และคุณราชนัย วีรพันธุ์ด้วย คุณสมบัติย้ำหลาย ครั้งว่า เหตุการณ์คลี่คลายมาจนสงบลงได้ก็ด้วย “พระบารมี” คุณประธาน ไตรรัตน์วรกุล ประกาศให้ผู้ที่จะรังแกคนไทยได้ตระหนักในความเป็ นนัก สู้ของคนไทย และอีกครั้งหนึ่งที่คุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ แสดงความ สุขุม ของเธอให้ประจักษ์ ในเมื่อเธอเตือนผู้ชมให้ตระหนักว่า ประชาธิปไตยนั้น เปรียบเสมือน “ดาบสองคม”

ผู้แทนนิสิตและนักศึกษาบางคนไม่ได้ปรากฏตัวในรายการสำคัญนั้น และผู้หนึ่งคือ คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งมีบทบาทอันสำคัญที่สุดผู้หนึ่ง ในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในบ้านเมืองครั้งนั้น

ภายหลังการปรากฏตัวทางวิทยุโทรทัศน์แล้ว ผู้แทนนิสิตนักศึกษา เหล่านั้นก็เตรียมตัวจะแยกย้ายกันกลับ แต่ในขณะนั้นเอง (เป็นเวลา ก่อน 22 นาฬิกา) เราก็ได้รับรายงานว่าที่จังหวัดสมุทรปราการยังมีกลุ่มนักเรียน และราษฎรเผด็จการตำรวจและรถยนต์ กับคุกคามจะเผาสถานีตำรวจภูธร อำเภอมือง สมุทรปราการ

ในทันทีที่ทราบข่าว นิสิตและนักศึกษาเหล่านั้นรับอาสาที่จะ ออกไประงับเหตุ และเพื่อประสานงานกับทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ ผมพร้อมกับ นายทหารอีกผู้หนึ่งจึงร่วมเดินทางไปด้วย

ตอนที่ 15

เราออกเดินทางจากสวนจิตรลดาโดยรถยนต์แลนด์โรเวอร์สองคัน คันหน้าติดเครื่องขยายเสียง ธงชาติและป้ายบอกชื่อ “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย” มีผู้แทนนิสิตนักศึกษารวมทั้งคุณสมบัติ อารง ัญญวงษ์ เลขาธิการศูนย์ฯ คุณราชนัย วีรพันธุ์ คุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ คุณธีรยุทธ บุญมี คันหลังไม่มีเครื่องไม้เครื่องมืออะไรนอกจากเครื่องรับ-ส่งวิทยุและอาวุธปืน ซึ่งผมจำเป็นต้องนำติดตัวไปเพื่อแก้สถานการณ์ในกรณีคับขัน ผมตระหนักดีว่าชีวิตผู้แทนนิสิตและนักศึกษาเหล่านั้น มีค่าต่อความมั่นคงของบ้านเมืองในขณะนั้นเพียงใด ถ้าปรากฏว่าเหตุการณ์ที่สมุทพรปราการเป็นแค่เรื่องลวงให้ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นไปถูกจับเป็นเชลยหรือสังหาร ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะคืนสู่ความวิฤตและอาจจะนองเลือดยิ่งกว่าเดิม

รถแล่นผ่านซากของการต่อสู้ระหว่างคนไทยกับคนไทย ดู่ยามตำรวจที่ถูกเผาจนกลายเป็นเถาเถา รถประจำทาง รถบรรทุกที่นอนตะแคงหรือหมอบอยู่ข้างถนน และยังมีควันไฟกรุ่นอยู่ ไฟสัญญาณตามทางแยกซึ่งถูกตีหรือทุบแตกเสียหายจนใช้การไม่ได้ ผมมองดูสิ่งเหล่านั้นด้วยความหดหู่ ผมเข้าใจอารมณ์ของผู้ที่จำเป็นต้องทำลาย แต่ก็อดสะท้อนใจไม่ได้เมื่อคิดว่าภายหลังประชาชนจะต้องเป็นผู้รับภาระในการซ่อมและสร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นแทนสิ่งที่ถูกทำลาย จะเป็นสงครามระหว่างประเทศหรือสงครามกลางเมืองก็ตาม ลงท้ายผู้ที่แพ้วันยังคำคือ “ประชาชน”

ระหว่างทาง ผมซึ่งนั่งอยู่ในรถคันหลังฟังรายงานเหตุการณ์จากเครื่องรับวิทยุด้วยความไม่สบายใจ เสียงของเจ้าหน้าที่ผู้รายงานเตือนให้ผมระลึกถึงความวิกฤตที่กองบัญชาการตำรวจนครบาลที่เชิงสะพานผ่านฟ้าฯ ซึ่งถูกเผาไปในเช้าวันนั้นจนพินาศ เจ้าหน้าที่รายงานว่ามีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่อื่นๆ ได้พยายามชี้แจงให้นักเรียนและราษฎรที่ยกพวกกันไปคุกคามสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองสมุทรปราการ เข้าใจความคลี่คลายของสถานการณ์ในกรุงเทพฯ แต่คนเหล่านั้นไม่ยอมเข้าใจ รายงานแจ้งด้วยว่า จำนวนนักเรียนที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นเรือนพัน และในขณะที่กำลังคุกคามสถานีตำรวจภูธรอำเภอสมุทรปราการนั้น ก็มีรายงานด้วยว่ากองบังคับการตำรวจน้ำที่บางนางเกรง ในจังหวัดเดียวกันก็มีทีท่าว่าจะตกเป็นเป้าต่อไป และตำรวจน้ำได้นำเฮลิคอปเตอร์ ซึ่งจอดอยู่ที่กองบังคับการออกหลบภัยไปแล้ว

ผมไม่แน่ใจเลยว่า กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จำนวนเพียงไม่ถึง 20 คน จะสามารถห้ามทัพได้ และยิ่งระลึกได้ว่าเมื่อก่อนจะออกเดินทางไปนั้น กรรมการบางคนแสดงความสงสัยว่า “mob” ที่กำลังคุกคามโรงพักปากน้ำอยู่นั้น จะมีได้อยู่ในความควบคุมของศูนย์ ฯ ผมก็ยังเป็นกังวลยิ่งขึ้น สมมุติว่าเมื่อเราไปถึงแล้ว ปรากฏว่าฝูงชนนั้นเป็นคนแปลกหน้าโดยสมบูรณ์ และไม่ยอมรับฐานะของศูนย์ ฯ หรือ ร้ายยิ่งกว่านั้นปรากฏว่าการจลาจลนั้นเป็นเพียงละครที่เล่นเพื่อล่อให้กรรมการศูนย์ฯ ทั้งชุดเข้าไปติดกับ ผมจะอย่างไร ลำพังแต่ผมและนายทหารอีกผู้หนึ่งกับปืนเพียงสองกระบอก จะช่วยมิให้บ้านเมืองกลับคืนสู่สภาวะได้หรือไม่ ?

เมื่อใกล้สมุทรปราการเข้าไป ผมพยายามเรียกศูนย์สื่อสารของกรมตำรวจทางวิทย์ แต่ไม่ได้รับตอบ ลงท้ายผมต้องเรียกศูนย์สื่อสารของกรมราชองครักษ์ แล้วขอให้ส่งข่าวผ่านศูนย์ของกรมตำรวจไปยังตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรปราการ แจ้งให้ทราบว่าการศูนย์นิสิตนักศึกษาและผมกำลังจะไปถึงที่เกิดเหตุเพื่อช่วยระงับเหตุ ขออย่าให้เข้าใจผิด

พอพ้นสามแยกทางที่จะไปบางปูและรถของเราตรงเข้าไป ชาวบ้านซึ่งยืนอยู่ริมถนนก็ร้องบอกได้ยินถนัดว่า “ข้างหน้ากำลังยิงกัน” ผมใจหายวาบและขาไปทั้งตัว เพราะรถคันหน้าซึ่งได้รับการกำชับแล้วกำชับอีกว่า ให้หยุดอยู่ก่อนอย่าเพิ่งเคลื่อนเข้าไบนั่น แล่นเรื่อยเข้าไปหาฝูงชนจำนวนไม่ต่ำกว่า 200-300 คนที่ชุมนุมกันอยู่ข้างหน้า

แต่รถคันนั้นมิได้แล่นรวดเร็ว เพียงแต่คลานเข้าไปช้าๆ พร้อมกันนั้นกรรมการศูนย์ฯ รวมทั้งคุณเสาวนีย์ก็ผลัดกันประกาศชี้แจงว่า รถคันนั้นเป็นรถของศูนย์นิสิตนักศึกษาฯ และประกาศด้วยว่าสถานการณ์ในกรุงเทพฯ ได้คืนสู่ความสงบ มีรัฐบาลที่ตั่งใหม่ซึ่งเป็นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแท้จริง รัฐบาลเก่าได้ล้มไปและผู้นำในคณะรัฐบาลคือ จอมพลถนอม จอมพลประภาส กับพันเอกณรงค์ ได้ถูก “ขับไล่” ออกนอกประเทศไปแล้ว

ในชั้นแรกฝูงชนเหล่านั้นมิได้แสดงอาการเป็นมิตรเลย และรถขยายเสียงของศูนย์ฯ ก็ไม่ได้เคลื่อนเข้าไปใกล้กว่านั้น ผมลงจากรถคันหลังและวิ่งไปบอกคุณราชนัย ซึ่งเป็นผู้ขับรถคันหน้า บอกคุณราชนัยว่า ขออย่าเพิ่งเคลื่อนเข้าไปอีกจนกว่าจะแน่ใจในสถานการณ์จริงๆ แล้วผมก็วิ่งกลับมานั่งรถคันหลังด้วยใจเต้นระทึก

กรรมการศูนย์ ฯ ประกาศซ้ำอีกหลายครั้ง และเมื่อมีผู้สนใจมาใกล้รถ กรรมการที่มีได้ทำหน้าที่พูด ก็แจกใบปลิวคำแถลงการณ์ที่พิมพ์จากโรงพิมพ์สำนักงานเนียบนายกรัฐมนตรื พอแน่ใจว่าความเป็นปฎิบัติของฝูงชนลดน้อยลง กรรมการศูนย์ ฯ ก็ลงจากรถแล้วแยกย้ายกันพูดชี้แจงแบบถึงตัวผู้ที่ชุมนุมกันอยู่พลางแจกใบปลิวไปเรื่อย ๆ สักครู่หนึ่งจึงกลับขึ้นรถแล้ววนเวียนปฏิบัติเช่นนี้อยู่ 2-3 รอบ ในที่สุดจึงจอดรถลงริมถนนอีกด้านหนึ่งตรงข้ามกับด้านที่จอดครั้งแรก

ตอนนั้นผมจึงมีโอกาสดำถามราษฎรที่ยังคงยืนอยู่แถวนั้นว่า โรงพักอยู่ที่ไหนและได้รับคำตอบว่า อยู่ฝั่งถนนตรงกันข้ามหรือตรงที่เราจอดรถครั้งแรกนั่นเอง ซึ่งทำให้ผมงงงวยด้วย (แทนที่จะง่อยอย่างเดียว) เพราะผมไม่เห็นมีนักเรียนสักคนเดียว สอบถามต่อไปได้รับคำตอบว่านักเรียนไปหมดแล้ว

เราเล่นรถเข้าไปในตลาดอีก 2-3 เที้ยวเพื่อค้นหานักเรียน ในที่สุดจึงกลับไปจอดรถที่หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งดับไฟมืดและยังไม่ถูกเผา (ทราบว่าตำรวจขอร้องเอาไว้มิให้เผา เพราะเกรงเพลิงจะลุกลามไปถึงบ้านเรือนราษฎรซึ่งอยู่ใกล้เคียง และพวกนักเรียนก็ยินยอม แต่ก็เฝ้ารถยนต์หลายคัน รวมทั้งรถจี๊ปตำรวจคันหนึ่ง ซึ่งจอดอยู่ที่ศาลจังหวัดสมุทรปราการด้วย) เราทราบต่อไปอีกว่า ระหว่างที่กำลังชุมนุมวุ่นวายอยู่นั้น ตำรวจได้ใช้ปืนยิงออกมาถูกคนบาดเจ็บหลายคนและได้มีผู้นำส่งโรงพยาบาลแล้ว การยังคงเกิดขึ้นก่อนหน้าที่เราจะไปถึงเพียงไม่กี่นาที

ใครคนหนึ่งดูเหมือนจะเป็นคุณสมบัติแนะนำว่า เมื่อฝูงชนที่หน้า
โรงพักแยกย้ายกันกลับเกือบหมด และเราก็นักเรียนไม่พบแล้ว เราก็ค
ควรจะไปเยี่ยมผู้ถูกยิงที่โรงพยาบาล ทุกคนตกลงตามคำแนะนำนั้น

พอรถของเราใกล้จะถึงหน้าโรงพยาบาล เราก็มองเห็นรถประจำ
ทางจอดอยู่สามคัน และเห็นกลุ่มเด็กในเครื่องบินนักเรียนยืนออกกันอยู่
เป็นจำนวนมาก พอได้เห็นรถของเรา กลุ่มเด็กชายเหล่านั้นก็ฮือกันวิ่ง
เข้าไปในโรงพยาบาลบ้าง ข้างรถประจำทางบ้าง ในลักษณะการของ
ผู้ที่เตรียมจะต่อสู้

ตอนที่ 16

ดูเหมือนว่าท่าทางอันแสดงความไม่เป็นมิตรของนักเรียนเหล่าน
ั้น จะไม่ทำให้บรรดาผู้แทนนิสิตนักศึกษาสะดุ้งสะเทือนเลย คำชี้แจงดัง
ออกไปทางเครื่องขยายเสียงอีกครั้งหนึ่ง แจ้งให้ทราบว่า ในรถคันหน้า
นั้นมีกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ นั่งอยู่ และไปเพื่อบอกให้รู้ว่
สถานการณ์ในกรุงเทพฯ ได้คืนสู่ความเป็นปกติแล้ว ขอให้นักเรียน นักศึกษา
กลับบ้านได้

รถคันหน้าเคลื่อนเข้าไปจนใกล้กลุ่มนักเรียนกลุ่มนั้น แล้วผู้แทน
นิสิตนักศึกษาก็ลงจากรถ แยกย้ายกันออกพูดทำความเข้าใจกับเด็กหนุ่ม
ทั้งในและนอกเครื่องบินนักเรียนเหล่านั้น อีกครู่ใหญ่ๆ เราก็มองหายไ้
ด้วยความโล่งอก เด็กหนุ่มเหล่านั้นยินยอมที่จะเดินทางกลับไปกรุงเทพฯ

แต่มีปัญหาอยู่ประการหนึ่งคือ รถประจำทางที่ยึดและขับไปจากกรุงเทพฯ นั้น คันหนึ่งตกลงไปในคูหน้าโรงพยาบาล ไม่สามารถจะชักลากขึ้นมาได้ อีกคันหนึ่งแบตเตอรี่โดนใครคนหนึ่ง (ซึ่งคงจะไม่สนใจยินดียินร้ายในความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์บ้านเมืองเท่ากับเศรษฐกิจในครอบครัวตนเอง) ลักเอาไป เหลือรถประจำทางที่จะแล่นกลับไปกรุงเทพฯ ได้เพียงคันเดียว ผู้แทนนิสิตนักศึกษาขอให้ผมช่วยคิดว่าจะไปหารถที่ไหนให้เด็กหนุ่มเหล่านั้น อาศัยเดินทางกลับโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะทุกคนยังขัดเคืองตำราจสมุทรปราการที่ใช้อาวุธปืนยิงจนมีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสามและไม่มีผู้เสียชีวิตเลย คนที่ได้รับบาดเจ็บสามคนหนึ่งนั้นอาการเข้าชั้นโคม่าอยู่ด้วย

หลังจากที่ได้หารือกันอยู่พักหนึ่งและตัดสินใจไม่ไปรบกวนคุณหญิง เลอศักดิ์ สมบัติศิริ เพราะเห็นว่าท่านได้รับความกระทบกระเทือนจากเหตุการณ์นั้นพอควรอยู่แล้ว (รถประจำทางบริษัทเลิด ถูกยึดเอาไปใช้และทำลายหลายคันในระหว่างความวุ่นวายเมื่อวันที่ 14-15 ตุลาคม) ผมก็ตัดสินใจไปรบกวนผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ

เมื่อเราไปถึงจวนผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการนั้น เป็นเวลาประมาณหนึ่งนาฬิกาของวันที่ 16 ตุลาคมแล้ว ท่านผู้ว่าราชการลงมาพบกับพวกเราและพอเห็นหน้าท่าน ผมก็รู้ว่าปัญหาของผมสิ้นสุดลง เพราะท่านคือ คุณชั้น สุวรรณทรภ ซึ่งก็เป็นเพื่อนของพ่อแม่เอง หน้าตาของท่านยังแสดงความอดโรยและหนักใจอยู่ แต่เมื่อทราบปัญหาของเรา ท่านก็รีบกลั้วจุกอดติดต่อผู้กำกับตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งก็เผอิญคือ พ.ต.อ.ชมชนม์ ภูริพันธ์ ผู้เคยเป็นเพื่อนร่วมงานใกล้ชิดกับผมมาก่อน คุณชมชนม์รับปากว่าจะช่วยจัดการเรื่องรถยนต์ให้โดยเร็วที่สุด แล้วเล่า

เสียงเครื่องๆ ให้ผมฟังว่า สถานีตำรวจภูธรสมุทรปราการต้องเผชิญกับการคุกคามของนักเรียนกลุ่มนั้นตั้งแต่มิใช่พลบค่ำ การปฏิบัติก็คล้ายกันกับในกรุงเทพฯ คือมีการเฝ้าดูยาม เฝ้ารถประจำทางซึ่งจอดอยู่หน้าโรงพัก และลากเอารถจี๊ปตำรวจซึ่งจอดอยู่ในศาลออกมาเฝ้าที่กลางถนน แล้วก็มีกรขว้างปาสถานีตำรวจอยู่ตลอดเวลา จนเกือบ 23 นาฬิกา ก่อนพวกเราจะไปถึงเล็กน้อย คุณชมชนม์บอกว่าลำพังนักเรียนก็พอทำเนา แต่ราษฎรชาวสมุทรปราการบางกลุ่มที่โดยสารเหตุการณ์ไปด้วยนั้นซึ่งที่ฉวยโอกาสรุนแรงนัก บังคับให้ตำรวจเปิดห้องขังปล่อยผู้ต้องหา ซึ่งคงจะเป็นญาติมิตรสมัครพรรคพวกของตน แล้วแถมเอาปืนยิงเข้าไปในสถานีตำรวจด้วย ตำรวจซึ่งประสาทเครียดและได้รับคำสั่งให้อัดทนมาตั้งแต่หัวค่ำจึงขันติแตก และยิ่งตอบโต้ออกไปทำให้คนได้รับบาดเจ็บดังที่ผมทราบแล้ว

ผมคอยอยู่ที่จวนผู้ว่าราชการจังหวัดเกือบครึ่งชั่วโมงกระมัง จึงได้รับโทรศัพท์จากคุณชมชนม์แจ้งว่า ได้จัดรถประจำทางสองคันส่งไปที่โรงพยาบาลสมุทรปราการแล้ว เราจึงขอบคุณและอำลาท่านผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วขับรถไปที่โรงพยาบาลอีกครั้งหนึ่ง ได้พบว่านักเรียนได้ออกเดินทางไปก่อนแล้วจำนวนหนึ่งคันรถ โดยใช้รถประจำทางคันสภาพดีที่ใช้อยู่เดิม ที่เหลือกำลังขึ้นรถอีกสองคันที่คุณชมชนม์จัดให้ ผู้แทนนิสิตนักศึกษาช่วยกันดูแลจนพร้อมจะเดินทางได้แล้ว จึงมอบหมายให้นิสิตนักศึกษานั่งกำกับไปด้วยคันละคน แล้วเตรียมออกเดินทางกลับ

กำลังจะเคลื่อนที่อยู่แล้ว ก็ได้รับโทรศัพท์จากคุณชมชนม์อีก แจ้งว่ามีรายงานทางวิทยุว่านักเรียนนักศึกษาจำนวนหนึ่งคันรถประจำทาง และหนึ่งคันรถดับเพลิง (!) ออกจากกรุงเทพฯ บ่ายหน้ามายังสมุทรปราการ เข้าใจว่าจะไปสมทบกับนักเรียนกลุ่มแรก ขอให้ช่วยหาทางห้ามทัพให้ได้

เราเปลี่ยนแผนการโดยให้รถประจำทางสองคันล่วงหน้าไปก่อน ส่วนพวกเราเล่นรถเข้าไปในตลาดเพื่อค้นหานักเรียนนักศึกษาจากกลุ่มใหม่ ในที่สุดจึงไปพบรถประจำทาง (ของบริษัทนายเลียดอีกแหละครับ) เข้าที่ริมถนน ไม่ห่างจากโรงพยาบาลนัก ผู้แทนนิสิตนักศึกษาเข้าไปสอบถามได้ความว่า กำลังจะไปเที่ยวบางแสน จึงช่วยกันชี้แจงว่า เหตุการณ์ในกรุงเทพฯ สงบ และฝ่ายนักเรียนนิสิตนักศึกษากับประชาชนเข้าใจกันดีแล้ว สมควรกลับบ้าน การฉลองรื่นเริงในขณะนั้นควรงดไว้ก่อน เพราะมีผู้เสียชีวิตในการชุมนุมเดินขบวนประท้วงหลายคน การหว่านล้อมนั้นได้ผล เราจึงตระเวนหารถดับเพลิงคันที่ได้รับรายงานว่าได้ด้วยกัน หายู่พักใหญ่และหลายรอบ เมืองก็ไม่พบ จึงตัดสินใจกลับกรุงเทพฯ

เราแยกกับรถประจำทางทั้งสามคันที่ถนนอโศก โดยไม่ลืมที่จะกำชับด้วยเครื่องขยายเสียงให้เด็กหนุ่มเหล่านั้นกลับบ้าน อย่าแหวะเวียนไปที่อื่นอีก ผมรายงานทางวิทยุให้ศูนย์สื่อสารกรมตำรวจทราบทิศทางที่รถประจำทางทั้งสามคันจะแล่นไป เพื่อกันความเข้าใจผิด แล้วเราก็ขับรถต่อมุ่งหน้าไปยังสวนจิตรลดา

ถึงหน้ากรีฑาสถานแห่งชาติ เราสวนกับรถดับเพลิงคันหนึ่งและเป็นการสวนใกล้ชิดน่าหวาดเสียวเป็นอย่างยิ่ง ผู้ขับและโดยสารรถดับเพลิงเป็นเด็กหนุ่มแต่งกายพลเรือนกำลังรื่นเริงอะอะสนุกสนานเต็มที่ สงสัยว่าจะเป็นคันที่ระบุในรายงานนั่นเอง

เราไปถึงสวนจิตรลดาเมื่อตีสามกว่า และเมื่อผู้แทนนิสิตนักศึกษาทั้งหลายลากลับโดยรถแลนด์โรเวอร์ที่เราใช้ในการห้ามทัพนั้นแล้ว ผมก็แยกไปยังที่พักของผม และหลับสนิทเหมือนตาย

ควรเล่าไว้ในที่นี้ด้วยว่า กลุ่มเด็กหนุ่มที่ไปคุกคามสถานีดารวจภูธร จังหวัดสมุทรปราการนั้น มีนักเรียนอยู่เป็นส่วนน้อย ส่วนมากเป็นเด็กหนุ่มที่ไม่ได้เป็นนักเรียน และหน้าตาทำทางส่อว่ามีระเบียบวินัยน้อยกว่ามาก คำชี้ชวนของผู้แทนนิสิตและนักศึกษาที่ให้ทั้งลูกระเบิดขวด ซึ่งพกไปด้วยคนละขวดสองขวดนั้นไม่ได้ผล แต่นิสิตและนักศึกษาก็ได้คาดคั้นให้เกิดโทษแต่อย่างใด บางคนขออนุญาตกลับไปขว้างลูกระเบิดขวดที่โรงพักสมุทรปราการ แต่นิสิต นักศึกษาโดยเฉพาะคุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ ก็ห้ามปรามเอาไว้ได้สำเร็จ

ประสบการณ์ของผมส่วนที่เกี่ยวกับการชุมนุมเดินขบวนประท้วงของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนนั้นมีอยู่เพียงเท่านั้น ตอนต่อไปผมจะเล่าถึงที่ผมเข้าไปเกี่ยวข้องกับบทบาทของนิสิต และนักศึกษาภายหลังวิกฤตการณ์ ซึ่งผมเห็นว่าจำเป็นและควรทราบ เพื่อให้ต่อเนื่องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

ตอนที่ 17

เหตุการณ์อันสับสน ภายหลังจากที่ความวุ่นวายยุติลง ในวันที่ 15 ตุลาคม 2516 นั้น ผมไม่มีความประสงค์ที่จะประมวลมาบันทึกไว้ในที่นี้ ความตั้งใจดั้งเดิมของผมในการเขียนเรื่องนี้นั้นก็คือ เพื่อเล่าประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับ “วันมหาวิปโยค” อย่างไรก็ดี ได้แจ้งไว้ท้ายตอนที่แล้วว่า จะเขียนถึงประสบการณ์ภายหลัง “วันมหาวิปโยค” เพียงเท่าที่รู้เห็น และพอให้เกี่ยวเนื่องกับปัจจุบันเท่านั้น

ยอมเป็นที่ทราบกันแล้วว่า หลังจากที่เกิดเหตุการณ์สงบลง กรุงเทพฯ ตกอยู่ในภาวะที่เรียกว่าไร้กฎหมายระยะหนึ่ง ความเสียหายทางวัตถุของกรมตำรวจ (ซึ่งหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ฉบับประจำวันที่ 10 พฤศจิกายน 2516 ลงข่าวว่าเสียหายกว่า 90 ล้านบาท) นั้น น้อยกว่าความเสียหายทางใจอย่างประเมินมิได้ ในขณะที่มีเหตุการณ์วุ่นวายนั้น ตำรวจส่วนใหญ่ได้รับคำตอบมิให้ตอบโต้และได้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ความรู้สึกทั้งในเวลานั้นและภายหลังจึงเป็นความรู้สึกของผู้ที่ต้องยอมจำนนโดยแท้ และยิ่งต่อมาภายหลัง เมื่อมีบุคคลฉวยโอกาสแสดงตัวเป็นนักเรียน นิสิต และนักศึกษาคุกคามหรือเหยียดหยามตำรวจ (ทั้งๆ ที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้ประกาศยุติกิจกรรมแล้ว) ความเสียหายของตำรวจก็ยังมีมากขึ้น ตำรวจไม่กล้าสวมเครื่องแบบและไม่กล้าขอออกปฏิบัติหน้าที่ตามถนน ผลที่ตามมาก็คือ ความโกลาหลในท้องถนนและสถิติอาชญากรรมที่เริ่มสูงขึ้นอย่างน่าวิตก

ผู้แทนนิสิตและนักศึกษาตระหนักในข้อเท็จจริงนี้ และได้รับดำเนินการร่วมมือกับทางราชการเพื่อแก้ไขในทันที ในวันที่ 16 ตุลาคม เวลาบ่ายประมาณ 14.00 น. มีการประชุมร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของทางราชการกับกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ที่สวนรื่นฤดี โดยมี พล.ท.สายหยุด เกิดผล รองเสนาธิการทหารบก เป็นประธาน

ที่ประชุมได้หารือกันเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวข้างต้น ฝ่ายนิสิตนักศึกษาเองแสดงความห่วงใยในเรื่องนี้ และโดยเฉพาะเกี่ยวกับการที่มีผู้อ้างชื่อศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา กระทำการอันมิชอบหรือผิดกฎหมาย (ขณะนั้นมีข่าวว่ามีการปล้นร้านทอง โดยอ้างว่าจะหาเงินไปช่วยกิจกรรมของศูนย์ฯ)

ในที่สุดจึงตกลงกันว่า ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จะร่วมมือกับทางราชการตำรวจ ส่งนิสิตนักศึกษาไปประจำตามสถานีตำรวจต่าง ๆ ที่ทางราชการเห็นสมควร เมื่อได้รับแจ้งความว่า มีผู้สงสัยว่าเป็นนิสิตนักศึกษาไปประพฤติชั่วจนวายที่ใด เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะออกไประงับเหตุที่นั่นโดยมีนิสิตนักศึกษาร่วมไปด้วย ถ้าปรากฏว่ามีนักเรียนนิสิตหรือนักศึกษาจริง ๆ และการกระทำยังไม่เข้าขั้นละเมิดกฎหมายบ้านเมืองอย่างร้ายแรง ผู้แทนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ก็จะชี้แจงและขอให้ยุติการกระทำนั้น แต่ถ้าเป็นอาชญากรรมแน่นอน ตำรวจก็จะจัดการตามกฎหมาย

นอกจากจะส่งนิสิตนักศึกษาไปประจำตามสถานีตำรวจแล้ว ยังได้ตกลงกันด้วยว่าจะให้มีชุดเคลื่อนที่ประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ กับนิสิตนักศึกษาอยู่ที่สวนรื่นฤดี หรือที่ทำการชั่วคราวของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ (ขณะนั้นอาศัยห้องประชุมที่สวนรื่นฤดี ต่อมาย้ายออกไปอยู่ที่ อ.ส.ท. สนามเสือป่า ถนนศรีอยุธยา เวลานี้ยุบเลิกไปแล้ว) ชุดเคลื่อนที่นี้จะทำหน้าที่ระงับเหตุสนับสนุนตำรวจท้องที่

ตกตอนคำวันนั้น มีรายการโทรทัศน์ซึ่งผมไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อนว่าจะมีการจัด ความประสงค์ก็คือเพื่อจะชี้แจงความมุ่งหมายของการส่งนิสิตนักศึกษาไปประจำตามสถานีตำรวจและการตั้งชุดเคลื่อนที่ แต่แทนที่จะใช้เจ้าหน้าที่ของราชการเป็นผู้ชี้แจงร่วมกับกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ผู้จัดรายการกลับให้คุณกนก วงศ์ตระหง่าน รองเลขาธิการศูนย์ฯ เป็นผู้ชี้แจงร้ายยิ่งกว่านั้น คุณกนกยังออกอากาศชี้แจงปากเปล่าโดยมิได้ร่างคำชี้แจงล่วงหน้าไว้ด้วย

ผู้ฟังคำชี้แจงของคุณกนกในคืนนั้น ตกใจไปตามๆ กันเพราะเมื่อฟังสำนวนของคุณกนกแล้ว ใครๆ ก็ต้องคิดว่า นิสิตนักศึกษาได้เข้า “คุม” สถานีดำรวจต่างๆ ไว้หมดแล้ว คุณกนกบอกว่านิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้ “นำ” เจ้าหน้าที่ไปยังที่เกิดเหตุและเจ้าหน้าที่จะไม่ใช้อาวุธจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากนิสิตนักศึกษา

ความตระหนักที่ได้ฟังคำชี้แจงของคุณกนก ทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวพาดหัวว่า “นศ. คุมทุกโรงพัก” (“ไทยรัฐ” ฉบับประจำวัน ที่ 17 ตุลาคม 2516 ฉบับหลัง) และเป็นเหตุให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนประท้วงรัฐบาลอย่างรุนแรงใน “ความเห็นหน้าหนึ่ง” ของหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ฉบับประจำวันเดียวกัน

ไม่ใช่แต่ผู้ได้ชมรายการโทรทัศน์และฟังรายการถ่ายทอดคำชี้แจงนั้นทางวิทยุกระจายเสียงเท่านั้น แต่นิสิตนักศึกษาเองก็ตกใจเหมือนกัน ปฏิกริยาของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ฯ เป็นไปโดยรวดเร็ว รุ่งขึ้นวันที่ 17 ตุลาคม 2516 ได้มีการถอนนิสิตนักศึกษาทั้งหมดที่ส่งไปช่วยตามสถานีดำรวจนครบาลต่างๆ ออก คงเหลือแต่ชุดเคลื่อนที่ซึ่งทางราชการยังเห็นว่าจำเป็นอยู่ และในตอนเช้าวันนั้น ผมทราบว่าได้มีคำชี้แจงอีกฉบับหนึ่งอ่านทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจเจตนาอันแท้จริงของการที่นิสิตนักศึกษาไปช่วยราชการตำรวจตามสถานีดำรวจต่าง ๆ ด้วยเรื่องนี้

ผมพบคุณกนกในวันที่ 17 และเมื่อปรารภเรื่องนี้ขึ้น คุณกนกก็ทำหน้าที่สลดและยอมรับว่ามีได้มีเจตนาที่จะยึดอำนาจตำรวจเลย เพื่อนนิสิตศึกษาก็พากันโขกสับคุณนกอยู่พอสมควร บางคนเรียกคุณกนกว่า “ท่านอธิบดีกนก”

ในตอนเช้าวันพุธ ที่ 17 ตุลาคมนั้น มีเหตุการณ์ที่ผมถือว่าสำคัญเกิดขึ้น คือคุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งหายไปตั้งแต่เช้าวันอาทิตย์ ที่ 14 ได้ไปเฝ้า พล.ร.อ.ม.จ.กาฬวรรณดิส ดิศกุล สมุหราชองครักษ์ พร้อมด้วย อาจารย์ปราโมทย์ นาครทรรพ อาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช อาจารย์เอื้อย มีสุข คุณสุมาลี วีระไวทยะ และอาจารย์ชัยสิริ สมุทวณิช (น้องชายอาจารย์ชัยอนันต์) ตอนที่คนทั้งหมดขึ้นไปเฝ้านั้นผมไม่เห็น จนกระทั่งท่านสมุหราชองครักษ์รับสั่งให้ผมขึ้นไปเฝ้าอีกผู้หนึ่ง ผมจึงเห็นและดีใจบอกไม่ถูก ที่ดีใจก็เพราะระหว่างความวุ่นวายนั้น ผมถามถึงคุณเสกสรรค์อยู่ตลอดเวลา (บอกตรง ๆ ว่ากลัวจะไปถูกยิงตายตามทาง) แต่ไม่มีผู้ใดทราบหรือตอบได้ว่าอยู่ที่ไหน

คุณเสกสรรค์เล่าให้ผมฟังว่า หลังจากที่เกิดเหตุในตอนเช้าวันที่ 14 แล้ว คุณเสกสรรค์ป่วยมากและต้องไปนอนพักรักษาตัวอยู่ อาการมากจนถึงไอออกมาเป็นเลือด (ซึ่งก็น่าจะจริง เพราะคุณเสกสรรค์พูดอยู่หลายวันหลายคืน) ครั้นหายแล้วจึงได้กลับมาและใครจะได้พบทำความเข้าใจกับผู้แทนนิสิตนักศึกษาอื่นๆ เพราะรู้สึกว่ายากที่หลายคนจะมีความเข้าใจ ท่านสมุหราชองครักษ์รับสั่งให้ผมจัดการให้คุณเสกสรรค์ได้พบกับนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น ผมจึงนำคุณเสกสรรค์และคณะไปยังห้องประชุมที่สวนรื่นฤดี เพื่อพบและทำความเข้าใจกับเพื่อนๆ เหล่านั้น

คุณเสกสรรค์ไปถึงและทักทายกับนิสิตนักศึกษาอื่นๆ แล้ว จึงได้พบและสนทนาโดยเฉพาะกับคุณธีรยุทธ บุญมี กับ คุณภูมิ สันโรจน์เลิศจรรยา ประธานสภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตอนที่ 18

ตอนบ่ายวันพุธ ที่ 17 ตุลาคม 2516 กรรมการและที่ปรึกษา ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้เข้าพบคุณสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ที่ทำเนียบรัฐบาล เป็นการพบปะในบรรยากาศที่ผมเชื่อว่าไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายคนร่วมอยู่ในการพบปะนั้น คุณสัญญาจึงเป็น “อาจารย์” ของผู้ที่เข้าพบอย่างเต็มภาคภูมิ การสนทนาหารือกระทำอย่างเป็นกันเอง ที่สุด ผู้แทนนิสิตนักศึกษาลัดกันสรุปเหตุการณ์ที่ผ่านมาให้นายกรัฐมนตรี ฟัง พร้อมกับเสนอข้อคิดเห็นต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหน้าและ ปัญหาอนาคตระยะยาว ในที่ประชุมนี้เองที่คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้มีโอกาสเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองภายหลังจากที่เกิดการปะทะกัน ที่หน้าสวนจิตรลดาแล้ว เหตุการณ์ดังกล่าวผมได้เขียนถึงแล้วและไม่ขอนำมากล่าวซ้ำอีก

ระยะต่อจากนั้นมาอาจเรียกได้ว่าเป็นระยะของการปรับตัวของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิสิตนักศึกษา และฝ่ายรัฐบาล ทางฝ่ายนิสิตนักศึกษานั้น สิ่งที่เป็นห่วงที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ การหวนกลับมาของผู้ที่สูญเสียอำนาจไปแล้ว ความเป็นห่วงเป็นใยในเรื่องนี้ย่อมเป็นที่เข้าใจได้โดยง่าย นักเรียนนิสิตและ นักศึกษานั้นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้ผู้นำรัฐบาลชุดที่แล้วถึง อวสานไป และทำให้เผด็จการโดยคณะทหารในเมืองไทยซึ่งมีอายุกว่า 20 ปีต้องสิ้นสุดลงด้วย จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม การกระทำของนักเรียน นิสิตและนักศึกษาเป็นการปฏิวัติโดยลักษณะ และในการปฏิวัตินั้นย่อมมี

ผู้ถูกช่วงชิงอำนาจฝ่ายหนึ่ง ผู้ช่วงชิงอำนาจอีกฝ่ายหนึ่งในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังวันมหาวิปโยคนั้น อำนาจการบริหารประเทศที่นิสิตนักศึกษามีส่วนในการช่วงชิง ได้ผ่านจากมือของรัฐบาล (ทหาร) เก่ามาสู่รัฐบาล (พลเรือน) ใหม่ ความหวังเกรงว่าผู้ที่ถูกช่วงชิงอำนาจจะพยายามช่วงชิงอำนาจบ้าง และหากทำได้สำเร็จอาจจะมีการแก้แค้น จึงต้องมีการพยายามป้องกันการหวนกลับมาของผู้ที่ถูกช่วงชิงอำนาจนั้น เป็นอาการสามัญที่เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติรัฐประหารทุกครั้ง

ผู้แทนนิสิตนักศึกษาหลายคน โดยเฉพาะคุณสมบัติ อารงธัญวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้ผลัดเปลี่ยนกันมาหาผม หรือมิฉะนั้นก็โทรศัพท์มาปรารภถึงความวิตกข้อนี้ ซึ่งผมได้ส่งผ่านไปยังรัฐบาล นิสิตนักศึกษาต้องการที่จะให้รัฐบาลดำเนินมาตรการต่างๆ ซึ่งจะประกันว่าผู้สูญเสียอำนาจทั้งสามคน จะไม่มีโอกาสหวนกลับมาใช้อำนาจอีก ข้อเสนอบนของคุณสมบัตินั้นนับว่ากว้างขวางและละเอียดถี่ถ้วนน่าสนใจอย่างยิ่ง ครอบคลุมไปถึงการปรับปรุงแก้ไขกองทัพทั้งสามและกรมตำรวจ นอกจากนี้ยังว่าด้วยปัญหาเศรษฐกิจ กรรมกร สังคม และการศึกษาพร้อมทั้งแนะวิธีแก้ ซึ่งผมจะไม่ถ่ายทอดมากกล่าวโดยพิสดารในที่นี้ สำหรับมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูญเสียอำนาจทั้งสามคนนั้น ท่านผู้อ่านก็ย่อมทราบอยู่แล้วว่า รัฐบาลปัจจุบันได้ดำเนินมาโดยลำดับอย่างไร

หลังวันมหาวิปโยคแล้ว 2-3 วัน ผมได้รับโทรศัพท์จากนิสิตหญิงคนหนึ่งซึ่งสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์นิสิตนักศึกษาฯ มา ตั้งแต่ต้น นิสิตหญิงผู้นั้นแสดงความวิตกกังวลมาว่า เมื่อได้สำรวจจำนวนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์แล้ว พบ (ในวันนั้น) ว่ามีเพียง 47 ศพ แสดงว่าศพ

หายไปเป็นเรือนร้อย และขอให้ผมหาทางติดต่อขอความช่วยเหลือจากทางราชการให้สืบสวนติดตามให้ด้วย

เกี่ยวกับเรื่องศพหายนี้ ท่านผู้อ่านคงระลึกได้ว่า หนังสือพิมพ์หลายฉบับลงข่าวครึกโครมว่า ได้มีการลักลอบนำศพผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากออกจากที่เกิดเหตุไป เพื่อทำลายหลักฐานของความทารุณในการปราบปราม และแม้เมื่อไม่กี่วันมานี้เอง นิสิตนักศึกษาก็ยังได้รับแจ้งว่าศพที่หายไปนั้นฝังอยู่ในไร้องเอกชนในจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก ได้เดินทางออกไปตรวจค้นกันก็ยังไม่พบ

ในขณะที่ได้รับโทรศัพท์แจ้งและในขณะนี้ ผมเองไม่เชื่อว่าจะมีจำนวนผู้เสียชีวิตมากกว่าที่ได้รับรายงานจากโรงพยาบาลต่างๆ มากนัก และไม่เชื่อว่าใครจะมีความสามารถในการลักลอบนำศพจำนวนร้อย หรือแม้แต่ 10-20 ศพออกไปทำลาย ประการแรกในบริเวณที่มีการยิงกันจนเป็นเหตุให้ล้มตายนั่น มีประชาชนชุมนุมอยู่เป็นจำนวนมาก ดูจากภาพถ่ายในหนังสือพิมพ์ก็จะเห็น ใครเอาศพบรรจุรถหรือยานพาหนะชนิดใดลำเลียงออกไป น่าจะมีผู้พบเห็นไม่มากก็น้อย ประการที่สอง สมมติว่าการเอาศพบรรจุรถนั้นผ่านพ้นสายตาของชุมนุมชนไป ระหว่างรถแล่นไปสู่จุดหมายนั้น ก็น่าจะมีคนรู้เห็นอยู่นั่นเอง เพราะคนเพิ่งถูกยิงตายเป็นจำนวนมากเอาศพบรรจุรถไปร้องร่ำของความตายย่อมปรากฏ เช่น เลือดหยดแมลงวันตอม ฯลฯ แต่ถ้ามองการลำเลียงศพได้กระทำอย่างประณีต เช่น เอาศพใส่ถุงพลาสติกหรือใส่รถตู้เย็น (ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมกระทำกันในสมัยนี้) ก็ยังมีข้อสังเกตเป็นประการที่สามคือ จะกำจัดหรือทำลายศพด้วยวิธีใดจึงจะหมดสิ้นไม่เหลือให้เป็นหลักฐานได้ วิธีฝึงนั้นแม้จะทำให้รวดเร็วโดยอาศัย

เครื่องจักรกล เช่น รถบูโดเซอร์ช่วย แต่ก็คงจะรีบร้อนและลวก ๆ ในไม่ช้า คงจะปรากฏให้โลกรู้ด้วยการถูกสัตว์ร้ายเขี้ยวส่งกลืน ฯลฯ วิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด น่าจะได้แก่เผาหรือกระทำฌาปนกิจ ซึ่งก็จะต้องอาศัย ฌาปนสถาน หรือ เตาเผาขนาดใหญ่หรือเป็นจำนวนมาก และการเผาก็คงจะไม่เป็นความลับ คนจะต้องรู้จนได้

ผมแสดงความเห็นของผมให้นิสิตนักศึกษาหญิงผู้นั้นฟัง เธอก็ เจ็บไป และเหตุการณ์ต่อมาจนปัจจุบันก็ยังไม่มียะไรที่จะยืนยันว่า เรื่อง ลักลอบนำศพออกจากที่เกิดเหตุเป็นจำนวนมากนั้นเป็นความจริง ข้อที่อาจ จะยังทำให้แคลงใจกันต่อไปอีกนั่นก็คือ มีข่าวว่าผู้ที่ออกจากบ้านไปร่วมใน การชุมนุมประท้วงจนถึงวันมหาวิปโยคนั้นยังไม่กลับบ้านอีกเป็นจำนวนมาก และจนกว่าจะได้มีการสำรวจกันอย่างแน่นอน ผมเชื่อว่าข่าวนี้นะจะเป็นเหตุ ให้มีการคาดคะเนกันต่าง ๆ นานาต่อไปได้อีกไม่รู้จักสิ้นสุด

พร้อม ๆ กับที่วันมหาวิปโยคผ่านพ้นไป ใบปลิวนานาชนิดก็เคลื่อน ไปทั่วกรุงเทพฯ แม้ในขณะนี้ก็ยังมีการแพร่ใบปลิวประเภทต่าง ๆ อยู่ในชั้น ตัน ใบปลิวส่วนมากก็มีข้อความประณามผู้ที่สูญเสียอำนาจไปแล้ว และ เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินมาตรการลงโทษต่างๆ แก่บุคคลเหล่านั้น ต่อมา มีใบปลิวอีกชนิดหนึ่งประณามเจ้าหน้าที่ที่ยังมีตำแหน่งอยู่หรือที่เพิ่งจะได้รับ การแต่งตั้งใหม่ว่าเป็นพรรคพวกของรัฐบาลชุดเก่า หรือมีส่วนในการปราบ ปราบนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน และเรียกร้องให้รัฐบาลลงโทษ เช่นเดียวกัน

ใบปลิวฉบับที่ผมเห็นว่าทุกฝ่ายควรอ่านด้วยสติและพึงระมัดระวัง อย่าให้ตนเองกลายเป็นเหยื่อของผู้เขียนใบปลิวได้นั้น คือใบปลิวของผู้ใช้

นาม “ทหารอาชีพจำนวน 99.99%” ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2516 ใบปลิวฉบับนี้เขียนขึ้นโดยเจตนาอย่างชัดแจ้งที่จะให้เกิดความบาดหมางและแตกแยกอย่างร้ายแรงระหว่างนักเรียน นิสิต และนักศึกษา กับทหาร

อันที่จริง ใบปลิวก็คือข่าวลือที่เป็นลายลักษณ์อักษร และสมควรที่จะได้รับการปฏิบัติต่ออย่างข่าวลือ แต่ที่น่าเป็นห่วงสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันก็คือเป็นที่สังเกตว่า ข่าวลือต่าง ๆ นั้นหลายวงการยกย่องเสมอด้วยข่าวที่มีมูลความจริงโดยมิได้มีการสอบสวนเสียก่อน การให้เกียรติข่าวลือเช่นนี้ อาจจะนำไปสู่ความเข้าใจผิด ที่อาจจะเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกรุนแรง อันเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาที่สุดในยามต้องการเอกภาพเช่นยามนี้

ตอนจบ

เป็นอันว่าการชุมนุมเพื่อประท้วงการที่รัฐบาลจับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 13 คน ซึ่งเริ่มเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2516 ซึ่งกลายเป็นการเดินขบวนครั้งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และซึ่งกลายเป็นการปะทะต่อสู้กันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนร้อยนับได้สิ้นสุดลง โดยรัฐบาลชุดเก่าต้องถึงอวสาน ประเทศไทยได้รัฐบาลใหม่ที่มีพลเรือนเป็นหัวหน้า และรัฐบาลใหม่นี้ได้ประกาศนโยบายที่จะร่างรัฐธรรมนูญและจัดให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว ตรงกับเจตนารมณ์ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนส่วนใหญ่

ในฐานะที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับนิสิต นักศึกษาและอาจารย์บางคน แม้จะเป็นส่วนน้อยและช่วงระยะเวลาอันสั้น ผมใคร่จะขอถือสิทธิ์แสดงความเห็นส่วนตัวไว้ก่อนที่จะจบการเขียนเรื่อง “เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์” ด้วย

ประการแรก ผมมีความไม่สบายใจที่พอเหตุการณ์วิกฤตสิ้นสุดลง และเราได้รัฐบาลใหม่มา สัญลักษณ์ของความแตกแยกหรือความเห็นที่ไม่ตรงกันก็ปรากฏให้เห็นทันที โดยเฉพาะในวงการนิสิต นักศึกษา ผู้ซึ่งทุกวงการยอมรับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงคราวที่แล้ว สัญลักษณ์เหล่านี้ ผมเป็นผู้หนึ่งที่ได้รู้ได้เห็นตั้งแต่ต้น ในการมาติดต่อเพื่อให้ผมช่วยแจ้งให้รัฐบาลทราบถึงความประสงค์และความกังวลของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ นั้น ผมได้สังเกตเห็นว่า มิได้มีการประชุมปรึกษาหารือและลงความเป็นกันเป็น ส่วนรวมดังที่นิสิต นักศึกษา ได้เคยปฏิบัติระหว่างวิกฤตกาล แต่ต่างคนต่างทำ พอคนหนึ่งโทรศัพท์มาหาผมแล้ว อีกคนหนึ่งก็โทรศัพท์มาถึงผม อีกด้วยเรื่องเดียวกัน บางครั้งเสนอแนะมาตรการต่างกัน บางคนมาหาผมพร้อมด้วยร่างคำเสนอที่ผมเห็นว่าเขียนขึ้นอย่างรีบร้อนโดยมิได้มีการปรึกษาหารือกัน และอาจจะโดยเป็นเอกเทศ ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และไม่เป็นระเบียบนี้ ยังเห็นได้จากหลักฐานการรับเงินที่มีผู้บริจาคให้แก่ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ หลักฐานเหล่านี้ บางทีก็เขียนด้วยลายมือ บางฉบับเป็นพิมพ์ดีด และมีอยู่อีกหลายฉบับที่ใช้ใบเสร็จรับเงินตีพิมพ์ประทับตราศูนย์ฯ อย่างน่าเลื่อมใส

ยิ่งกว่านั้น นิสิตนักศึกษาหลายคนปรารถนาจะบอกผมว่า หนักใจในสถานการณ์ปัจจุบัน และว่าหากจะวางมือเสียจากกิจกรรมนี้ได้ก็จะยินดี

ช่วงเวลาเพียงไม่กี่วันที่ผมได้คลุกคลีและทำงานร่วมกับนักศึกษาเหล่านั้น ผมได้เห็นด้วยความพอใจว่าทุกคนทั้งหญิงและชายตั้งอกตั้งใจทำงานอย่างอุทิศตนเอง และมีการแบ่งงานเป็นสัดส่วน การแสดงความรู้สึกอย่างรุนแรง แม้จะมีอยู่บ้าง แต่ก็เห็นว่าเป็นไปโดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์ของประเทศไทย ในการพบปะกับท่านนายกรัฐมนตรีเมื่อบ่ายวันที่ 17 ตุลาคม 2516 นั้น ผมได้มีโอกาสพูดและขอถ่ายทอดคำพูดนั้นมาให้ท่านผู้อ่านได้ทราบไว้ในที่นี้ว่า ผมยังไม่รู้สึกเลยว่าการกระทำของนิสิตนักศึกษาคนใดสื่อลักษณะว่าเป็นการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ และจนขณะนี้ผมก็ยังไม่รู้สึกเช่นนั้น (ผมได้กล่าวด้วยว่าถ้าผมเข้าใจผิด ก็ขอภัยด้วย)

สปิริต หรือ วิญญาณอย่างที่นิสิตนักศึกษาได้แสดงให้เห็นในเวลาวิกฤตคราวนั้น ผมเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงรักษาเอาไว้ ถ้าหากว่านิสิตนักศึกษาปรารถนาจะมีส่วนในการสร้างสรรค์ประเทศไทยทั้งในระยะนี้และในอนาคต และถ้าหากว่านิสิตนักศึกษาดังใจที่จะใช้ “พลังแรงทั้งร่างกายทั้งความคิด” เข้าร่วมกัน “ประสบการณ์” ของคนที่เป็นผู้ใหญ่กว่าตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระกรุณาพระราชทานเมื่อเย็นวันที่ 13 ตุลาคม 2516

ความเข้าใจผิดระหว่างนิสิตนักศึกษา อันเป็นเหตุให้คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ถูกประณามอย่างเสีย ๆ หาย ๆ ในคืนวันที่ 13 ตุลาคมนั้น ผมได้เขียนไปแล้วว่าน่าจะเป็นความเข้าใจผิดอย่างแท้จริง แต่นั่นก็มีใช้ประเด็นประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า บัดนี้นิสิตนักศึกษาได้รับสิ่งที่ตนและประชาชน

ต้องการแล้ว การฟื้นฟูสภาพทะเลระหว่างนิสิตนักศึกษาด้วยกันเองจะไม่มีผลทำให้สิ่งที่ได้มานั้นมั่นคงแข็งแรงอย่างใดเลย นอกจากจะเป็นเหตุให้คนอื่นหัวเราะเยาะแล้ว ยังจะเป็นช่องทางให้ผู้อื่นที่หวังประโยชน์ส่วนตัวและไม่หวังดีต่อประเทศไทยสามารถที่จะตั้งตัวเองขึ้นเป็นผู้ประนีประนอมและเป็นตัวอิทธิพลที่จะชักจูงประชาชนให้เดินไปในทิศทางที่เขาปรารถนาได้อีกด้วย

ความสามัคคีจึงเป็นสิ่งที่นิสิตนักศึกษาจะต้องรีบสร้างขึ้นในหมู่ของตนโดยเร็ว

ประการที่สอง นอกจากระหว่างนิสิตนักศึกษาด้วยกันเองแล้ว ผมเห็นว่านิสิตนักศึกษายังมีความรับผิดชอบต่อมหาชนทั้งประเทศ ในข้อนี้อาจจะมีผู้แย้งว่านิสิตนักศึกษากำลังแสดงอยู่แล้วว่าสำนึกในความรับผิดชอบนั้น และกำลังพยายามอยู่ที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบดังกล่าว หลายกลุ่มหรือหลายคนเดินทางออกไปต่างจังหวัดเพื่อแนะนำประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในต่างจังหวัด

แต่ในฐานะที่เป็นข้าราชการผู้หนึ่ง ผมใคร่จะเห็นนิสิตนักศึกษา ได้หันหน้าเข้าหาข้าราชการโดยไม่เลือกว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ หรือข้าราชการพลเรือน โดยเฉพาะในระดับรองลงไป ด้วยอาการที่เป็นประโยชน์ในทางบวกมิใช่ทางลบ ยิ่งกว่าที่เป็นมาแล้ว

ที่เป็นมาแล้วนั้น ความสนใจของนิสิตนักศึกษาหนักไปในทางลบ คือ วิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง ข้อนี้น่าจะเห็นใจนิสิตนักศึกษาเองเพราะข้าราชการของเรานั้น จำนวนไม่น้อยวางตัวเหมือนเป็นนาย ข่มเหงรังแกประชาชน จนเป็นเหตุให้ถูกดำเนินคดีหรือถึงกับสาปแช่ง

แต่...ตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ตัวจักรใหญ่อันเป็นเหตุให้ข้าราชการประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นได้สลายลง ได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวจักรใหม่ที่หวังจะทำให้ตัวจักรเล็กๆ ทั้งหลายได้หมุนไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจของผู้ใช้คือประชาชน วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น ผมเห็นว่าแทนที่จะตั้งหน้าตั้งตารอตัวจักรเล็กๆ ทั่วไปอีก เราควรจะเริ่มต้นขัดสนิมหยอดน้ำมันทำความสะอาด เพื่อให้ตัวจักรทั้งใหญ่และเล็กได้ทำงานสอดคล้องกันไป และเครื่องจักรสามารถผลิต บริการสาธารณะชนิดที่เราต้องการ

แน่นอน...ตัวใดที่เสียหายมากก็ยิ่งจำเป็นจะเปลี่ยนต้องทั้งตัวนั้นเสีย แต่เราได้มอบหน้าที่นั้นให้แก่คุณสัญญา ธรรมศักดิ์ และคณะแล้วมิใช่หรือ?

การเปลี่ยนแปลงท่าทีความรู้สึกและการปฏิบัติกับข้าราชการฝ่ายต่างๆ นี้ จะก่อให้เกิดความสามัคคีที่กว้างขวางออกไปอีก ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการแก้ความวิกฤตทั้งในและนอกประเทศที่เรา กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้

“ชนชาติไทยจะรักษาความเป็นไทยอยู่ได้ ด้วยมีสติสำนึกอยู่ในความสามัคคี”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พล.ต.อ.วิสิษฐ เดชกุญชร กำลังแสดงปาฐกถา

นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานมูลนิธิ 14 ตุลา มอบของที่ระลึกแก่องค์ปาฐก

ประวัติ

พลตำรวจเอก วสิษฐ เดชกุญชร

- พล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร ปัจจุบันอายุ 88 ปี เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2472 จังหวัดอุดรธานี
- จบการศึกษาชั้นมัธยมจากโรงเรียนประจำจังหวัดขอนแก่น “โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน” เมื่อ พ.ศ.2487
- สำเร็จการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษาจากจากโรงเรียนอำนวยการศิลป์ พระนคร รุ่น ลมหวล
- ศึกษาต่อรัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศึกษารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการตำรวจ จาก มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา
- เข้ารับการอบรมหลักสูตรการสืบสวนจากสหรัฐอเมริกา จบหลักสูตรวิชาการป้องกันประเทศ จากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.รุ่นที่ 23)

การทำงาน

- เริ่มรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 ต่อมาได้ลาออกไปสมัครเข้ารับราชการ ในกรมประมวลราชการแผ่นดิน (ต่อมาคือกรมประมวลข่าวกลาง) แล้ว

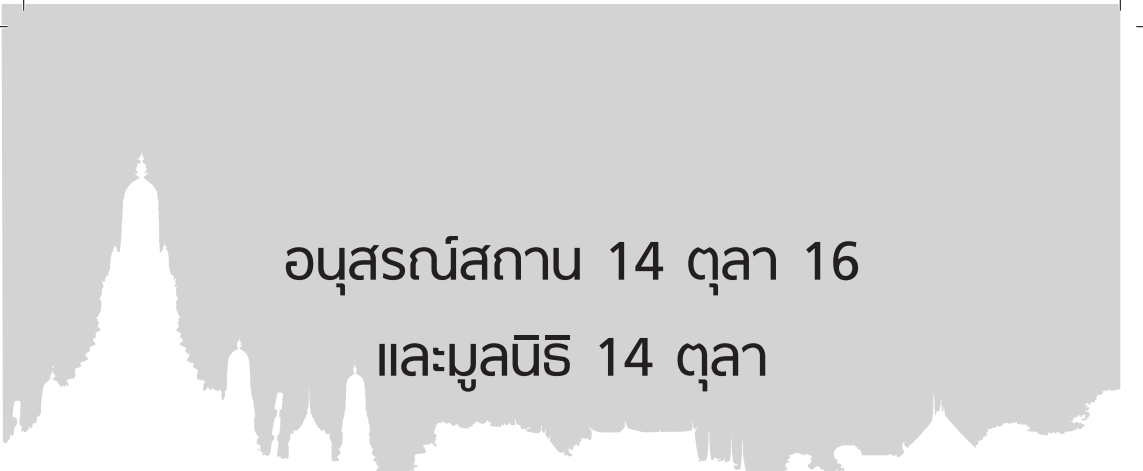
โอนไปรับราชการที่กองตำรวจสันติบาล กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

- นายตำรวจราชสำนักประจำ และ หัวหน้านายตำรวจราชสำนักประจำ พ.ศ.2513
- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.2516
- สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2532 , พ.ศ.2539
- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2533
- รองอธิบดีกรมตำรวจ ฝ่ายกิจการพิเศษ

ผลงาน

ผลงานเขียนของพล.ต.อ.วสิษฐ เดชกุญชร ที่มีชื่อเสียง เป็นนิยายที่เขียนจากประสบการณ์ในราชการตำรวจ มีตัวเอกเป็นตำรวจที่มีอุดมการณ์ เขียนโดยใช้ชื่อจริง และเคยใช้นามปากกา “โก้ บางกอก” นิยายหลายเรื่องมีผู้นำไปสร้างภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะนวนิยายชุดองค์ลับต่อต้านผู้ก่อการร้าย อาทิ สารวัตรเถื่อน, แม่ลาวเลือด, หักลิ้นช้าง, อวสานสายลับ, บ่วงบาศ, ประกาศิตต่อสูร, ดงเย็น, จันทน์หอม, ลว.สุดท้าย, สารวัตรเถื่อน, สารวัตรใหญ่, สันติบาล, เลือดเข้าตา, เบี้ยล่าง, พรหมแดน ผลงานตีพิมพ์ล่าสุดหนังสือรวมเรื่องสั้น “ สัพเพหระคต เล่ม ๑ และ ๒ และได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2541

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 และมูลนิธิ 14 ตุลา

ในความรับรู้ของคนร่วมสมัย เหตุการณ์ 14 ตุลา 16 นับเป็นบรรยากาษที่ยิ่งใหญ่อันแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมไทย ดังนั้น หลังเหตุการณ์สิ้นสุดลงไม่นาน จึงได้เกิดข้อเสนอว่าควรจะมีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชนเพื่อรำลึกถึงทั้งตัวเหตุการณ์และผู้ที่เสียชีวิตในครั้งนั้น แก่นสำคัญในความพยายามผลักดันครั้งนี้คือขบวนการนักศึกษาในช่วงเวลานั้น

รัฐบาลในยุคหลัง 14 ตุลา ก็ขนานรับกระแสเรียกร้องเป็นอย่างดี โดยในเบื้องต้น คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีมติเห็นชอบในเดือนธันวาคม 2517 ให้มีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชน 14 ตุลาได้ และมอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน โดยในด้านหลักการนั้น รัฐบาลก็เห็นพ้องกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศูนย์นิสิตฯ หรือ ศนท.) ว่า เหตุการณ์วันที่ 17 ตุลาคม 2516 เป็นเหตุการณ์บ้านเมือง ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็น “เจ้าของ” ดังนั้น การสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 จึงควรเป็นเรื่องของรัฐร่วมกับประชาชน และสถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานก็ควรจะอยู่ในบริเวณถนนราชดำเนินอันเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

ปี 2518 : ศิลากุณแห่งอนุสาวรีย์วีรชน

ในปี 2518 อันเป็นช่วงของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เริ่มมีการผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์อย่างจริงจังขึ้น โดยในเดือนกรกฎาคม ได้มีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ปลัดทบวงฯ, ผู้แทนสำนักงบประมาณ และผู้แทนศูนย์นิสิตฯ ซึ่งเห็นพ้องต้องกันว่าควรให้ใช้สถานที่บริเวณสี่แยกคอกวัว อันเป็นบริเวณอาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) เก้า¹ เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสาวรีย์ โดยศูนย์นิสิตฯ มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า สิ่งก่อสร้างนี้ไม่ควรมีหน้าที่แค่ใช้รำลึกเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ควรจะเป็นอาคารอนุสรณ์สถานที่มีประโยชน์ใช้สอยด้วย

ในเดือนถัดมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องการสร้างอนุสาวรีย์ฯ ดังกล่าว และได้เริ่มมีการประกวดแบบกัน โดยแบบที่ได้รับเลือกเป็นของนายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง (ซึ่งก็คือแบบของอนุสรณ์สถานที่สร้างในปัจจุบัน) ต่อมา ความหวังการสร้างอนุสาวรีย์เริ่มมีเค้าความเป็นจริงมากขึ้น เมื่อมีพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2518 ณ บริเวณที่ดินที่เคยเป็นอาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกเป็นองค์ประธานในพิธี

¹ ในช่วงทศวรรษ 2510 ที่ดินบริเวณอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 ในปัจจุบัน คืออาคารสำนักงานคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า ตึก กตป. โดยมี พันเอก ณรงค์ กิตติขจร บุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร และเป็นบุตรเขยของจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นหัวหน้าหน่วยงาน มีการเล่าสื่อในสมัยนั้นว่า พันเอก ณรงค์ ใช้องค์กรนี้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปฏิปักษ์ของตน อาคารนี้ได้ถูกเผาทำลายในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

ในปี 2519 แม้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่าง “ซ้าย” กับ “ขวา” จะรุนแรงขึ้น แต่การผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์ยังคงมีอยู่ต่อไป โดยในเดือนเมษายน รัฐมนตรีกระทรวงการคลังในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เห็นชอบที่จะให้กรมธนารักษ์ขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัว (ที่วางศิลาฤกษ์ไปแล้วในปี 2518) จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ในส่วนของการก่อสร้างอนุสาวรีย์ เห็นว่าควรให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมบริจาคค่าก่อสร้างด้วย โดยรัฐบาลจะรับภาระหากเงินที่บริจาคยังไม่เพียงพอ แต่ก่อนหน้าที่จะได้จัดการเรื่องราวให้เรียบร้อย ก็มีอันต้องเปลี่ยนรัฐบาลเป็นชุดของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

หลัง 6 ตุลา : อนุสาวรีย์ที่ยังไม่มีโอกาสได้สร้าง

เมื่อถึงเดือนมิถุนายน 2519 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ประสงค์จะเร่งรัดโครงการ โดยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องรอให้ประชาชนบริจาคค่าก่อสร้าง พร้อมทั้งมีหนังสือขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ยังมีทันได้รับคำตอบใดๆ ก็เกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา² ขึ้นเสียก่อน รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงได้มีมติให้ยกเลิกโครงการก่อสร้าง และในปีถัดมา ก็ได้มีมติให้ยัดเงินที่ประชาชนบริจาคเพื่อการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเข้าคลัง

² เหตุการณ์ 6 ตุลา 19 คือ เหตุการณ์ที่ตำรวจตระเวนชายแดน และกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยมที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อทำลายขบวนการนักศึกษา เช่น กระทั่งแดง นวพล ลูกเสือชาวบ้าน รวมตัวกันล้อมปราบนักศึกษาที่ชุมนุมขับไล่สามเณรณอม กิตติขจรโร โนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างโหดเหี้ยม เพราะความเชื่อว่านักศึกษาเหล่านี้มีสายสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์เวียดนาม และจ้องล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

แม้ว่าการรัฐประหารในปี 2520 โดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ จะทำให้สภาพการเมืองเปิดกว้างยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับยุคของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร แต่โครงการสร้างอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 ก็ยังคงไม่ได้รับความสนใจแต่อย่างใด ต่อมา ในปี 2525 นักศึกษาได้เริ่มเรียกร้องถึงเรื่องดังกล่าวจากรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ อีกครั้ง แต่ก็ยังคงไม่มีคำตอบที่แน่ชัด

เสียงเรียกร้องเหล่านี้ ยิ่งดังขึ้นอีกในช่วงต้นทศวรรษ 2530 อันเป็นช่วงรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องเพราะในเดือนมิถุนายน ได้มีข่าวว่ารัฐบาลจะคืนทรัพย์สินของจอมพลถนอม กิตติขจรให้แก่เจ้าตัว เป็นเหตุให้สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ออกมาคัดค้านถึงขั้นอดข้าวประท้วง จนรัฐบาลต้องล้มเลิกแนวคิด เหตุการณ์นี้ทำให้กรณี “14 ตุลา” ถูกกล่าวถึงอีกครั้ง ประเด็นเรื่องการสร้างอนุสรณ์สถานจึงยิ่งเข้มข้นขึ้น ในวันที่ 20 ตุลาคม ปีเดียวกัน ได้มีการรวมตัวของนักศึกษา นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรเอกชน ตั้งขึ้นเป็น “คณะกรรมการติดตามการสร้างอนุสรณ์สถานวีรชน 14 ตุลา” ขึ้น โดยมี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธาน และส่งตัวแทนเข้าพบนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้คืนเงินบริจาคของประชาชนแก่ทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปใช้ในการสร้างอนุสรณ์สถาน โดยปรึกษาประสานงานกับนิสิตนักศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ดี การสร้างอนุสรณ์สถานก็ยังมีได้รุดหน้าไปมากเท่าที่คาดหวังไว้ เหตุผลสำคัญก็เพราะไม่สามารถขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ได้ จึงพยายามแก้ไขด้วยการยกระดับของ “คณะกรรมการติดตามฯ” จากที่ตั้งกันเองให้เป็นการตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี โดยในขั้นแรก ยังให้ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธานเช่นเดิม และ

ต่อมาจึงให้รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการแทน เพื่อให้เป็นทางการมากขึ้น

กำเนิดมูลนิธิ 14 ตุลา

จากความล่าช้าในระบบราชการ ที่แม้การยกระดับ “คณะกรรมการติดตามฯ” ขึ้นก็ยังมีอาจแก้ไขได้ในปี 2533 จึงได้เริ่มมีแนวคิดในการแก้ปัญหาด้วยการจัดตั้งเป็น มูลนิธิ 14 ตุลา ขึ้นโดยให้มูลนิธิมีหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสรณ์สถานและรับโอนเงินบริจาคจากประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มาดำเนินการ โดยได้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิ ในวันที่ 24 ตุลาคม 2533 และได้ใบอนุญาตฯ เลขทะเบียนลำดับที่ 4650 ในวันที่ 14 ธันวาคมปีเดียวกัน

แม้มูลนิธิ 14 ตุลา จะถือกำเนิดขึ้นเพื่อผลักดันเรื่องนี้โดยเฉพาะ แต่ปัญหาหลักคือเรื่องของ “สถานที่” ก็ยังคงค้างคาอยู่ โดยความพยายามขอเช่าที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ยังคงไม่ประสบผล เพราะสำนักงานทรัพย์สินฯ เสนอว่า ให้ทบวงมหาวิทยาลัยเจรจากับผู้เช่าเดิมก่อน ถ้าตกลงกันได้แล้ว สำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ยินดีในการให้เช่าที่ดินแต่เนื่องจากยังเจรจากับผู้เช่าเดิมไม่ได้ ปัญหาจึงยังค้างคาอยู่

28 ปี แห่งการรอคอย

ในปี 2541 อันเป็นช่วงรำลึกครบรอบ 25 ปี 14 ตุลา โครงการสร้างอนุสรณ์สถานได้รู้หน้าขึ้นไปอีกชั้น จากการที่ ธีรยุทธ บุญมี ประธานกรรมการจัดงาน 25 ปี 14 ตุลา และกรรมการบางคน เช่น ประสาร มฤคพิทักษ์ และ ธีรพล นิยม ได้ติดต่อกับ นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ทว่า นอกจากเรื่องของที่ดินแล้ว อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลออกจากบริเวณที่จะใช้ก่อสร้าง ซึ่งก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล ในฐานะประธานคณะกรรมการย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งฯ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมถึงความร่วมมือจากกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในขณะนั้น คือ นายพิจิตต รัตตกุล และเลขาธิการผู้ว่าฯ นายสมคิด สืบตระกูล ตลอดจนบุคคลอื่นอีกหลายคน ทำให้การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งออกจากพื้นที่ประสบความสำเร็จในช่วงเดือนตุลาคม 2542

การก่อสร้างอนุสรณ์สถานได้เริ่มเดินหน้าไปเรื่อยๆ โดยบริษัท แพลนคอนซัลแทนท์ จำกัด ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางเสียงสนับสนุนจากกลุ่มผู้ผลักดัน ก็มีเสียงคัดค้านดังขึ้นด้วยเหตุผลต่างๆ นานา เช่น

- เห็นว่าไม่ควรรื้อฟื้นเหตุการณ์ที่มีการฆ่าฟันกัน
- ไม่ควรสร้างสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมางกับทหาร
- ผู้เสียชีวิตหลายคนเป็นชาวบ้านธรรมดาที่มีได้เรียกร้องประชาธิปไตย ทำไมต้องยกย่องให้เป็นวีรชนด้วย
- ผู้ค้าสลากที่ต้องสูญเสียพื้นที่ค้าขายมองว่าเป็นกรณี “คนตายไล่คนเป็น”

ห้วงเวลานี้จึงเป็นช่วงแห่งการตอบคำถามต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจว่า อนุสรณ์สถานเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่พึงรู้สำหรับอนุชน มิได้เน้นเรื่องการฆ่าฟันกัน และไม่ได้มุ่งสร้างความบาดหมาง แต่ต้องการให้เกิดบทเรียนทางประวัติศาสตร์อันเป็นมโนทัศน์สำคัญในการก้าวสู่นาคตอย่างระมัดระวังต่อไป

สำหรับผู้เสียชีวิตนั้น ไม่ว่าเขาจะเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือชาวบ้านธรรมดาที่เพียงแค่ว่าเข้ามาดูเหตุการณ์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การเสียชีวิตของพวกเขา เป็นส่วนหนึ่งของความวิบวาทในเหตุการณ์ เรื่องราวของพวกเขาควรค่าแก่การระลึกถึง ไม่เพียงแต่จากญาติมิตรเท่านั้น แต่สำหรับบุคคลทั่วไปด้วย

ในที่สุด วันที่ 14 ตุลาคม 2544 หรือ 28 ปี หลังเหตุการณ์ สกูปวีรชนที่ชนะการประท้วงแบบตั้งแต่ปี 2517 ก็ได้สร้างสำเร็จและมีพิธีสมโภชขึ้น แม้ในอดีตจะมีการเรียกสิ่งก่อสร้างนี้ว่า อนุสาวรีย์บ้าง ประติมากรรมบ้าง แต่สุดท้ายก็เห็นพ้องต้องกันว่าควรเรียกว่าสกูปวีรชน เพราะมีการนำชื่อของวีรชน 14 ตุลา ที่จารึกบนแผ่นอิฐดินเผาที่ปิดทอง มาประดับไว้บริเวณ

ฐานสถาปน์ พร้อมทั้งมีพิธีทางศาสนาเพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับ อนุสรณ์สถานที่
ขบวนการนักศึกษาเคยผลักดันมาตั้งแต่ปี 2517 จึงกลายเป็นความจริงขึ้นมา

หลักการและความหมายของอนุสรณ์สถาน

หากใครสักคนเดินเท้ามาจากสนามหลวง ผ่านหน้าโรงแรม
รัตนโกสินทร์ อันเป็นจุดปะทะที่สำคัญจุดหนึ่งในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา 16
ค่อยๆ เดินผ่านหน้าสำนักงานของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ จนถึงสี่แยกคอกวัว
เมื่อข้ามถนนตะนาวมา จะเห็นอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 ตัวสถาปน์
วีรชนยังคงตั้งอย่างสง่างามอยู่ในสายตา

ก่อนที่จะมีการก่อสร้างอนุสรณ์สถานนี้ขึ้น ได้เริ่มมีการพูดถึงหลัก
การและหน้าที่ของอนุสรณ์สถาน โดยคณะกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์
สถาน 14 ตุลา 16 ภายใต้สังกัดมูลนิธิ 14 ตุลา ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจาก
ทางกรุงเทพมหานคร ญาติวีรชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมี ศาสตราจารย์
นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว เป็นประธาน ได้มอบหมายให้ผู้ชนะการประกวด
แบบในปี ๒๕๑๗ เป็นผู้พัฒนาแบบเดิมให้เหมาะกับยุคสมัย ด้วยแนวคิด 2
ประการ คือต้องเคารพความจริงของประวัติศาสตร์ และ ให้ประชาชนกลุ่ม
ต่างๆ ได้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดดังกล่าว สถาปนิกได้นำไปพัฒนาแบบอนุสรณ์สถานฯ
ให้เป็นอนุสรณ์สถานที่เน้นความสงบนิ่ง โล่งกว้าง และเรียบง่าย เพื่อรำลึก
และคารวะต่อวีรชน มีประติมากรรมรำลึกอยู่ใจกลาง (ภายหลังจึงเรียกว่า
สถาปน์วีรชน) อาคารประกอบด้วยสวนหย่อม ลานกิจกรรมสำหรับการอภิปราย
ฟังเพลง และการแสดงกลางแจ้ง นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เป็นห้องประชุมไว้ทำ

กิจกรรมทางความคิด และห้องอ่านหนังสือสำหรับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

สำหรับประติมากรรมรำลึกหรือสถูปวีรชนนั้น ประกอบด้วยฐานทรงสี่เหลี่ยมสูง 5 เมตร ช่วงกลางปลายสอบเข้ายาว 7 เมตร และยอดแหลมทรงสถูปสีทองสูง 2 เมตร รวมความสูงทั้งสิ้น 14 เมตร ปลายแหลมของยอดสถูปแสดงถึงจิตวิญญาณสูงส่งของมวลมนุษยย์ ส่วนปลายยอดสถูปมีรอยหยักคล้ายสร้างไม่เสร็จ เพื่อสื่อความหมายว่าการกิจการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยยังไม่สิ้นสุด ยอดปลายสถูปทำด้วยวัสดุโปร่งแสงเพื่อให้เห็นแสงไฟที่ส่องออกมาจากภายในตัวสถูป แผงนัยถึงไฟแห่งประชาธิปไตยที่เป็นอมตะ ฐานสถูปทั้งสี่ด้านบุด้วยกระเบื้องดินเผา สลักลายชื่อวีรชน 14 ตุลา และรายล้อมด้วยแผ่นอิฐสลักบทกวีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ความเสียสละ เด็กและผู้หญิง กรรมกรและชาวนา นอกจากนั้นยังจัดทำแผ่นอิฐแกะลายจากแบบภาพถ่ายหรือภาพศิลปะจากการสร้างสรรค์ของศิลปิน เพื่อสื่อถึงการเติบโตของงานของสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย

ปัจจุบันอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มทางความคิดที่หลากหลายโดยไม่จำกัดว่าเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใด ภายในอาคารได้จัดแสดงนิทรรศการลำดับเหตุการณ์ 14 ตุลา 16, นิทรรศการภาพถ่ายเหตุการณ์ 14 ตุลา, นิทรรศการศิลปะคัทเอ้าท์การเมืองเดือนตุลา โดยเปิดให้เยี่ยมชมตลอดทั้งปี สำนักงานมูลนิธิ 14 ตุลา ตั้งอยู่ด้านหลังอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา มีห้องประชุมขนาดกลางใช้จัดกิจกรรมวิชาการและเป็นศูนย์รวบรวมเอกสาร , สิ่งพิมพ์ , งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เพื่อให้ผู้สนใจ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาค้นคว้า

มูลนิธิ 14 ตุลา กับกิจกรรมเพื่อสังคม

มูลนิธิ 14 ตุลา มีพันธกิจในการสืบสานคุณค่าประชาธิปไตยและสืบเจตนารมณ์ 14 ตุลา เพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชนคนรุ่นต่อไป ด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ประชาธิปไตยและการเมืองภาคประชาชน ส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ประสานงานองค์กรประชาธิปไตยทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงพัฒนาอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ให้เป็นศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ของมูลนิธิฯ ก็ได้อิงกับหลักการเหล่านี้ โดยผู้สนใจสามารถติดตามเยี่ยมชมข้อมูลได้บนเว็บไซต์ www.14tula.com หรือส่งข้อมูลยังอีเมล oct14_f@hotmail.com

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ 14 ตุลา

1.นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์	ประธานกรรมการ
2.นางสุนี ไชยรส	รองประธานกรรมการ
3.นายสันติสุข โสภณสิริ	กรรมการ
4.นายสถาพร ลิ้มมณี	กรรมการ
5.นายบุญแทน ตันสุเทพวิรวงศ์	กรรมการ
6.นายสันติ คุณพิสิฐวงศ์	กรรมการ
7.นายเลิศ ตันติสุกฤต	กรรมการ
8.รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์	กรรมการและเหรัญญิก
9.นายประसार มฤคพิทักษ์	กรรมการและเลขานุการ

สำนักงานมูลนิธิ 14 ตุลา

อาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16

เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 02-622-1014-5 โทรสาร 02-622-1016

อีเมลล์ oct14_f@hotmail.com

เว็บไซต์ www.14tula.com